

7 181

Урош Вукотић, професор
вероватно, Београд.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

УРЕДНИК

Др. МИЛИВОЈЕ Н. ЈОВАНОВИЋ

БР. 5.

МАЈ 1912.

XXXIII ГОД.

САДРЖАЈ

	СТРАНА
Службени део: Укази Њ. В. Краља Србије Петра I. — Изасланици господина Министра просвете за средње школе. — Преглеси Министра просвете и црквених послова. — Расписи Министра просвете и црквених послова. — Одлуке Министра просвете и црквених послова о училима и књигама — Извештај библиотекара Народне Библиотеке за 1911 годину. — Извештај државног архивара за 1910 и 1911 годину. — Извештај о V конгресу друштва за експерименталну психологију. — Извештај Благајне Бачке Триезе од 1 јануара 1911 до 1 јануара 1912 године. — Радња Главнога Просветног Савета. Записници 1058—1060 састанка	455
Настава и Култура: Како се изучава класична филологија? Предавање проф. д-ра О. Крузиуса, превео М. Ј. П. — Василино део и метода госпође Монтесори у Италији — т. — О прегледу учењика основних школа у Крагујевцу, д-р Добр. Гер. Поповић	493
Школско и културно кретање	518
Прикази и оцене	532

ИЗДАЊЕ И ШТАМПА ДРЖАВНЕ ШТАМПARIЈЕ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

У БЕОГРАДУ

WWW.UNILIB.RS

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

БРОЈ 5

МАЈ 1912

ГОД. XXXIII

СЛУЖБЕНИ ДЕО

УКАЗИ ЊЕГОВОГА ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ ПЕТРА I

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 5 маја 1912 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, постављени су:

у *Трећој Београдској Гимназији*:

за професора г. *Владислае Росић*, суплент исте гимназије;

у *Јагодинској Гимназији*:

за професора г. *Вук Ивановић*, суплент исте гимназије;

у *Шабачкој Гимназији*:

за вишег учитеља треће класе г. *Ђура Милић*, досадашњи учитељ прве класе исте гимназије.

ВЕЛИКИ ДУХОВНИ СУД

ПОСТАВЉЕЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 5 маја 1912 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, постављен је:

у *Великом Духовном Суду*:

за секретара г. *Миливој Л. Радовановић*, начелник министарства правде, поред његове редовне дужности.

УВАЖЕЊЕ ОСТАВКЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 5 маја 1912 године, на предлог господина Министра Просвете и Црквених Послова, решено је:

да се г. др. *Душану Суботићу*, секретару Великог Духовног Суда, уважи оставка коју је поднео на ово звање.

ИЗАСЛАНИЦИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ЗА СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

Господин Министар просвете и црквених послова одредио је својом одлуком од 2 маја ове године ПБр. 8547 на овогодишњим испитима зрелости у средњим школама за своје изасланике и за преглед средњих школа:

1. За I Београдску Гимназију:

г. др. *Михаила Петровића*, редовног професора Универзитета;

2. За II Београдску Гимназију:

г. *Саву Антоновића*, директора у пензији;

3. За III Београдску Гимназију:

г. *Пасла Поповића*, ванредног професора Универзитета, који ће сем тога прегледати и *Ваљевску* државну и приватну женску Гимназију;

4. За IV Београдску Гимназију:

г. *Михаила Марковића*, директора у пензији, који ће сем тога прегледати и *Шабачку* гимназију и *В. Ж. Школу*;

5. За Реалку:

г. *Јевту Стевановића*, редовног професора Универзитета, који ће прегледати, сем тога, *Лесковачку* државну и приватну и *Врањску* државну и приватну гимназију;

6. За Женску Гимназију:

г. *Ђоку М. Станојевића*, редовног професора Универзитета, који ће, сем тога, прегледати *Смедеревску* државну и приватну гимназију;

7. За Богословију Св. Саве:

г. др. *Чедомиља Митровића*, ванредног професора Универзитета;

8. За Нишку Гимназију:

г. др. *Јована Радонића*, ванредног професора Универзитета, који ће прегледати и *Нишку* приватну гимназију;

9. За Пожаревачку Гимназију:

г. Светозара Атанацковића, директора гимназије у пензији, који ће прегледати и Пожаревачку приватну гимназију;

10. За Зајечарску Гимназију:

г. Богдана Поповића, редовног професора Универзитета, који ће, сем тога, прегледати Зајечарску и Књажевачку приватну гимназију;

11. За Крагујевачку Гимназију:

г. др. Александра Белића, ванредног професора Универзитета, који ће прегледати и II Крагујевачку гимназију;

12. За Ужичку Гимназију:

г. Миливоја Ј. Поповића, редовног професора Војне Академије, који ће, сем тога, прегледати и Ужичку приватну, и Чачанску државну и приватну гимназију;

13. За Ђупријску, Параћинску и Свилајначку Гимназију:

г. Саву Урошевића, редовног професора Универзитета;

14. За Београдску приватну женску, Зделарову и Алексиначку приватну Гимназију:

г. др. Михаила Поповића, помоћника Библиотекара Народне Библиотеке;

15. За Неготинску државну и приватну Гимназију:

г. др. Тихомира Ђорђевића, сталног доцента Универзитета;

16. За Крагујевачку В. Ж. Школу:

г. Јована Миодраговића, професор у пензији;

17. За Крушевачку државну и приватну и Краљевачку приватну Гимназију:

г. Петра Павловића, професора;

18. За Пиротску државну и приватну и Прокупацку приватну Гимназију:

г. Милана Банића, професора II београдске гимназије;

19. За Јагодинску државну и приватну Гимназију:

г. Стевана Фогића, професора II београдске гимназије.

Господа изасланици ће, поред дужности председника на вишем течајном испиту, присуствовати, у колико буде могућно, и на нижем течајном испиту и извршити преглед рада и администрације, као и стања кабинета

и књижница у школама које ће обићи, обратити нарочиту пажњу на Разреднице и Бележнице, као и на успех из вештина и гимнастике и поднети посебан извештај о свакој прегледаној школи, њеним наставницима и ученицима.

ПРЕТПИСИ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова у средњим школама поставио је својим претписима:

за класну учитељицу Више Женске Школе у Београду г-ђу Божену Сљећивину, класну учитељицу Више Женске Школе у пензији. — ПБр. 7642 од 21-IV-1912.

г. Милоша Требињца, сунлента, за хонорарног наставника српског језика у I разр. Жен. Гими. у Ваљеву. — ПБр. 6094 од 6-III-1912.

УВАЖЕЊЕ ОСТАВКЕ

Господин Министар Просвете и Црквених Послова уважио је оставку:

г. Ђури Врбавцу, хонорарном наставнику приватне гимназије у Неготину. — ПБр. 7557 од 27-IV-1912.

ОДСУСТВОВАЊЕ НАСТАВНИКА И НАСТАВНИЦА

Господин Министар просвете и црквених послова одобрио је одсуство од дужности:

г-ци Милеви Величковићевој, наставници В. Ж. Школе у Београду, од 22 априла до краја школ. год. — ПБр. 6565 од 11-IV-1912.

г. Светиславу Петровићу, професору I београдске гимназије, 15 дана. — ПБр. 6544 од 10-IV-1912.

г. Васи Даниловићу, професору крушевачке гимназије, 10 дана. — ПБр. 6573 од 11-IV-1912.

г. Љубиши Пурићу, учитељу чачанске гимназије 25 дана. — ПБр. 6572 од 11-IV-1912.

г. Сави Рабреновићу, професору гимназије у Пожаревцу, од 13 априла до оздрављења. — ПБр. 6789 од 13-IV-1912.

г. Јовану Поповићу, хонорарном вероучитељу у Нишу, 12 дана. — ПБр. 7173 од 18-IV-1912.

г. Вуку Ивановићу, сунленту гимназије у Јагодини, 12 дана. — ПБр. 7176 од 18-IV-1912.

г-ђи Милеви Загорчић, класној учитељици у Крагујевцу, 15 дана. — ПБр. 7600 од 24-IV-1912.

г. Сими Јеврићу, сунленту Учитељске Школе у Јагодини, од почетка нове школске године до 15 септембра. — ПБр. 7700 од 27-IV-1912.

г. Павлу Павловићу, професору II гимназије у Београду, до краја ове школ. год. — ПБр. 8239 од 2-V-1912.

г. Софронију Смићу, професору у Јагодини, 10 дана. — ПБр. 8246 од 1-V-1912.

ПЕРИОДСКЕ ПОВИШИЦЕ

Господин Министар Просвете и Црквених Послова одобрио је периодске повишице плате:

г. Сими Тројановићу, професору II београдске гимназије VI. — ПБр. 6812 од 20-IV-1912.

г. Драгућину С. Јанковићу, професору II крагујевачке гимназије, VI. — ПБр. 7288 од 27-IV-1912.

УМРЛИ НАСТАВНИЦИ

Милош Број, пређ. наставник музике, умро је 28—IV—1912.

НАРОДНЕ ШКОЛЕ

ОДЛИКОВАЊА

Господин Министар просвете и црквених послова одликовао је *похвалницом*:

Милију Миловановића, председника општине васиљске (тимочки) и *Уроша Бранковића*, благајника исте општине, за енергично заузимање око школских интереса. — ПБр. 5651 од 28-III-1912.

ПОСТАВЉЕЊА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова у народним школама поставио је својим претписима:

у Београду:

за учитеља Дома за васпитање малолетника Милорада Никићевића, учитеља. — ПБр. 2673 од 26-II-1912.

у београдском округу:

за сталну учитељицу у Сибници, Наталију Јанковићку, учит. у оставци. — ПБр. 6285 од 9-IV-1912

за вршиоца учитељске дужности у Бељину, Милутина Пантелића, учитеља у пензији. — ПБр. 6664 од 12-IV-1912.

за привременог учитеља у Брестовику, Велимира Пауновића, свршеног богослова. — ПБр. 5694 од 12-IV-1912

у врањском округу:

за вршиоца учитељске дужности у Мачкатици, Василија Петровића, свршеног матуранта. — ПБр. 6181 од 7-IV-1912.

у крајинском округу:

за заступника учит. у В. Каменици, Симу Мартиновића, свештеника. — ПБр. 6366 од 10-IV-1912.

за вршиоца учит. дужности у Бољетину, Јелицу Савићку, пређ. привр. учитељицу. — ПБр. 6928 од 16-IV-1912.

у нишком округу:

за вршиоца учит. дужности у Давидовцу, Борисава Илића, вршиоца учитељске дужности у Прћиловици, на раду у Житковачкој продужној школи. — ПБр. 7105 од 10-IV-1912.

у пиротском округу:

за привременог учитеља у Црноклишту Јована Костића, свршеног ђака учитељске школе. — ПБр. 7117 од 16-IV-1912.

у подринском округу:

за привременог учитеља у Слешчевићу, Светозара Тулибрковића, вршиоца учитељске дужности. — ПБр. 6141 од 7-IV-1912.

за привременог учитеља у М. Зворнику, Незира Хаџиналића, свршеног ђака муслиманске учитељске школе. — ПБр. 5977 од 3-IV-1912.

у пожаревачком округу:

за заступника учит. у Петровцу, Војислава С. Миљковића, свршеног матуранта. — ПБр. 6181 од 7-IV-1912.

за вршиоца учит. дужности у Барама, Милоша Радовића, пређ. вршиоца учитељске дужности. — ПБр. 4911 од 17-IV-1912.

за заступника учит. у Крепољину, Ђуру Бошковића, пређ. врш. дуж. учит. — ПБр. 7522 од 18-IV-1912.

за сталну учитељицу у Крепољину Лепосаву Борисављевићеву, учит. у оставци. — ПБр. 7521 од 21-IV-1912.

у рудничком округу:

за врш. учит. дужности у Белановици, Радојку Тодоровићеву, свршену ученицу В. Ж. Школе. — ПБр. 5888 од 16-IV-1912.

у смедеревском округу:

за заступницу учит. у Придворици, Полексију Јоксиминовићеву, — ПБр. 6104 од 6-IV-1912.

у ужичком округу:

за врш. учит. дужн. у Радановцима, Милорада Милићевића, бив. привр. учитеља. — ПБр. 5693 од 6-IV-1912.

за управитеља школе у Пожези, Јанко Протић, учитељ. — ПБр. 7347 од 18-IV-1912.

ПЕРИОДСКЕ ПОВИШИЦЕ

Господин Министар Просвете и Црквених Послова одобрио је ове периодске повишице плате:

Мирку М. Поповићу, учитељу у Ариљу (ужички), V. — ПБр. 5938 од 14-IV-1912.

- У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А
- Драгољубу Буквићу, учитељу у Влашкој (београдски), III. — ПБр. 2707 од 6-IV-1912.
- Лепосави Благојевић, учитељици у Америћу (београд.), III. — ПБр. 4809 од 11-IV-1912.
- Даринки Аврамовићки, учитељици у Дражњу (београд.), III. — ПБр. 5235 од 5-IV-1912.
- Моши Ј. Пинто, учитељу у Београду, V. — ПБр. 5692 од 5-IV-1912.
- Зорки Ивковићевој, учитељици у Београду, V. — ПБр. 5949 од 5 априла 1912.
- Јулки Мрдаковићки, учитељици у В. Градишту, VI. — ПБр. 3235 од 21-IV-1912.
- Чедомиру Захарићу, учитељу у Биосци (ужички), I. — ПБр. 3424 од 21-IV-1912.
- Богдану Ерићу, учитељу у Дражевцу (београдски), I. — ПБр. 4359 од 21-IV-1912.
- Анки Марковићки, учитељици у Каменици (нишки), III. — ПБр. 4324 од 21-IV-1912.
- Петру Косићу, учитељу у Речкој (крајински), II. — ПБр. 3629 од 21-IV-1912.
- Милицы Живковићки, учитељици у В. Градишту, III. — ПБр. 3234 од 21-IV-1912.
- Љубомиру Жунањевцу, учитељу у Г. Сабанти, I. — ПБр. 6136 од 21-IV-1912.
- Даницы Петровићки, учитељици у Лапову (крагујевачки) III. — ПБр. 3178 од 21-IV-1912.
- Милевы Павловићки, учитељици у Гредетину (нишки), III. — ПБр. 2638 од 21-IV-1912.
- Живојину Савићу, учитељу у Вукосавцима (крагујевачки). I. — ПБр. 6695 од 21-IV-1912.
- Сретену Димићу, учитељу у В. Шиљеговцу (крушевачки), III. — ПБр. 6381 од 21-IV-1912.
- Сими Михаиловићу, учитељу у Лубници (тимочки), IV. — ПБр. 4094 од 21-IV-1912.
- Михаилу Крстићу, учитељу у Сталаћу (крушевачки), IV. — ПБр. 2640 од 21-IV-1912.
- Филипу Јовичићу, учитељу у Д. Краварици (чачански), VII. — ПБр. 6363 од 21-IV-1912.
- Даницы Константиновићки, учитељици на Убу (ваљевски), II. — ПБр. 6080 од 6-IV-1912.
- Даницы Јанковићки, учитељици у Нишу, IV. — ПБр. 5598 од 5-IV-1912.
- Зорки Петровићки, учитељици у Соко-Бањи (нишки), III. — ПБр. 5601 од 5-IV-1912.
- Јовану Биволаревићу, учитељу у Лесковцу (врањски), VII. — ПБр. 5729 од 5-IV-1912.
- Радиши Стефановићу, учитељу у Раброву (пожаревачки), I. — ПБр. 5110 од 5-IV-1912.
- Јелици Даниловићки, учитељици у Коцељеви (подрински), III. — ПБр. 5322 од 5-IV-1912.
- Владимиру Вапи, учитељу у Пироту, V. — ПБр. 4772 од 6-IV-1912.

ПЕНЗИОНОВАЊЕ

Господин Министар Просвете и Црквених Послова ставио је у пензију:
Милеву Богдановићку, учитељицу из Ниша. — ПБр. 7348 од 20-IV-1912.

РАЗРЕШЕЊА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова претписима својим
разрешно је од учитељске дужности:

у београдском округу:

Божидара Обрадовића, учитеља у Брестовику. — ПБр. 5943 од 17
марта 1912.

у крајинском округу:

Вукосаву Драгићеву, вршиоца учитељске дужности у Грабовици. —
ПБр. 6648 од 12-IV-1912.

у пожаревачком округу:

Милана Васића, вршиоца учитељске дужности у Салаковцу. — ПБр
6647 од 13-IV-1912.

Ђуру Бошковића, вршиоца учитељске дужности у Крепољину. — ПБр.
7523 од 18-IV-1912.

у рудничком округу:

Светомира Тадића, вршиоца учитељске дужности у Милићевцима. —
ПБр. 6868 од 16-IV-1912.

у смедеревском округу:

Стевана Јовановића, учитеља у Радинцу. — ПБр. 5997 од 4-IV-1912.

Јована Зечевића, заступника учитеља у В. Плани. — ПБр. 6410 од
8-IV-1912.

у топличком округу:

Василија Ђурића, учитеља у Рачи. — ПБр. 5956 од 9-IV-1912.

Роксанду Ђурићку, учитељицу у Рачи. — ПБр. 5956 од 9-IV-1912.

ПРОМЕНА ПРЕЗИМЕНА

Господин Министар просвете и црквених послова одобрио је промену
презимена:

Наталији Карамарковићевој, учитељици у оставци, у Јанковић, због
удаје. — ПБр. 6215 од 20-IV-1912.

ОДСУСТВОВАЊА УЧИТЕЉА И УЧИТЕЉИЦА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова одобрио је одсу-
ство од дужности овим учитељима и учитељицама:

Ђорђу П. Јеремићу, учитељу у Сигама (пожаревачки), 4 месеца. —
ПБр. 5850 од 3-IV-1912.

WWW.UNILIB.RS

- Александру Стевчићу, учитељу у Петровцу (топлички), 40 дана. — ПБр. 6081 од 6-IV-1912.
- Божидару Голубовићу, учитељу у Штубику (крајински), месец дана. — ПБр. 6092 од 6-IV-1912.
- Даринки Карамарковићки, учитељици у Дреновцу (моравски), 10 дана. — ПБр. 5929 од 4-IV-1912.
- Милицы Марјановићевој, учитељици у Шапини (пожаревачки), 35 дана. — ПБр. 5884 од 5-IV-1912.
- Милошу Стојановићу, привременом учитељу у Вошановцу (пожаревачки), 26 дана. — ПБр. 5995 од 4-IV-1912.
- Јелсавети Живковићевој, учитељици у В. Извору (тимочки), 10 дана. — ПБр. 5992 од 4-IV-1912.
- Персиди Михајловићки, учитељици у Пироту, 6 недеља. — ПБр. 6128 од 6-IV-1912.
- Алекси Поповићу, учитељу у Стрелцу (пиротски), од 9 марта до оздрављења. — ПБр. 6129 од 6-IV-1912.
- Душану Арнаутовићу, учитељу у Давидовцу (крајински), 23 дана. — ПБр. 6142 од 6-IV-1912.
- Тихомиру Маринковићу, учитељу у Довој Добрињи (ужички), 15 дана. — ПБр. 6391 од 9-IV-1912.
- Николи Михајловићу, учитељу у Београду, од 9. априла до краја школске године. — ПБр. 6201 од 9-IV-1912.
- Радмили Нешићевој, учитељици у Д. Белој Реди (моравски), 15 дана. — ПБр. 6765 од 13-IV-1912.
- Јулијани Милосављевић, учитељици у Ст. Адибеговцу (смедеревски), 40 дана. — ПБр. 6767 од 13-IV-1912.
- Милеви Димитријевићевој, учитељици у Гложанима (моравски), 1 месец дана — ПБр. 6774 од 13-IV-1912.
- Видосави Т. Димовића, учитељици у В. Иванчи (београдски), 6 недеља. — ПБр. 6491 од 10-IV-1912.
- Милеви Богдановићки, учитељици у Нишу, до краја школске године. — ПБр. 6654 од 12-IV-1912.
- Јелени Радојковићки, учитељици у Дубравици (пожаревачки), 30 дана. — ПБр. 6322 од 10-IV-1912.
- Бранку Араповићу, учитељу у Дреновцу (моравски), 20 дана. — ПБр. 6603 од 11-IV-1912.
- Десанки Николићевој, учитељици у Трнави (крагујевачки), 15 дана. — ПБр. 6697 од 12-IV-1912.
- Миливоју Филиповићу, учитељу у Гор. Добрињи (ужички), 15 дана. — ПБр. 6594 од 11-IV-1912.
- Сретену Петровићу, учитељу у Самаилама (чачански), до краја школске године. — ПБр. 6585 од 11-IV-1912.
- Светиславу Шумаревићу, учитељу у Студени (пиротски), 20 дана. — ПБр. 6744 од 13-IV-1912.
- Милеви Једићки, учитељици у Текији (крајински), до краја школске године. — ПБр. 6829 од 14-IV-1912.
- Радивоју Михаиловићу, учитељу у Церовцу (смедеревски), одсуство до оздрављења. — ПБр. 6954 од 16-IV-1912.
- Стани Гавриловићки, учитељици у Цветојевцу (крагујевачки), 30 дана — ПБр. 6482 од 10-IV-1912.

- Милицы М. Јанковићки, учитељици у Мајиловцу (пожаревачки), 15 дана. — ПБр. 6562 од 11-IV-1912.
- Наталији Ивлани, учитељици у Црној Трави (врањски), 20 дана — ПБр. 6852 од 14-IV-1912.
- Даницы Ђорђевићки, учитељици у Александровцу (крушевачки), до краја школске године. — ПБр. 6869 од 14-IV-1912.
- Глигорију Петровићу, учитељу у В. Градишту (пожаревачки), 30 дана, — ПБр. 6872 од 14-IV-1912.
- Илији Тодоровићу, учитељу у Јелашници (врањски), до краја школске године. — ПБр. 6912 од 16-IV-1912.
- Христини Симићки, учитељици у Вишњици (београдски), 15 дана. — ПБр. 6922 од 18-IV-1912.
- Мари Павичићки, учитељици у Осаници (пожаревачки). 30 дана. — ПБр. 7001 од 19-IV-1912.
- Терези Милеровој, забавиљи у Београду, до краја школске године. — ПБр. 7034 од 19-IV-1912.
- Александру Станковићу, учитељу у Осмакову (пиротски), 1 месец. — ПБр. 7137 од 18-IV-1912.
- Чедомиру Новаковићу, учитељу у Д. Коњувцу (врањски), 10 дана. — ПБр. 7212 од 19-IV-1912.
- Љубици Маринковићевој, учитељици у Пољани (пожаревачки), до краја школске године. — ПБр. 5317 од 24-IV-1912
- Душану Митићу, заступнику учитеља у Раков-Долу (пиротски), 1 месец дана. — ПБр. 6487 од 11-IV-1912.
- Савки Стојићевићевој, заступници учитељице у Прокупљу (тимочки), 1 месец дана. — ПБр. 7241 од 26-VI-1912.
- Војиславу Урошевићу, учитељу у Опарићу (моравски), 1 месец дана. — ПБр. 7297 од 20-IV-1912.
- Алекси Поповићу, учитељу у Стрелцу (пиротски), до 14 јуна ове године. — ПБр. 7298 од 20-IV-1912.
- Добросаву Црвенчићу, учитељу у Ужицу, најдаље до краја ове школске године. — ПБр. 7308 од 20-IV-1912.
- Даринки Илићки, учитељици у Ћићевцу (крушевачки), 1 месец. — ПБр. 7325 од 20-IV-1912.
- Даринки Крстићевој, учитељици у Крушевцу, до 15 маја ове године. — ПБр. 7467 од 23-IV-1912.
- Ружици Симићки, учитељици у Бигреници (моравски), 1 месец. — ПБр. 7528 од 22-IV-1912.
- Лепосави Стевановићевој, учитељици у Сиколама (крајински) 15 дана. — ПБр. 7515 од 22-IV-1912.
- Вукашину Жижичу, учитељу у Браљини (крушевачки), 15 дана, — ПБр. 7608 од 24-IV-1912.
- Ружици Жижички, учитељици у Браљини (крушевачки), 15 дана. — ПБр. 7608 од 24-IV-1912.
- Даринки Марковић, учитељици у Грбавчи (нишки), 15 дана. — ПБр. 7730 од 27-IV-1912.
- Надежди Беловуковићевој, учитељици у Сигаме (пожаревачки), до краја школске године. — ПБр. 7670 од 26-IV-1912.
- Милану Смиљанићу, учитељу у Чајетини (ужички), од 16 априла до 5 маја. — ПБр. 6996 од 16-IV-1912.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

- Милутину Николићу, учитељу у Богатићу (подрински), до краја школске године. — ПБр. 7131 од 30-IV-1912.
- Михаилу Јевтићу, учитељу у Житном Потоку (топлички), до 19 јуна. — ПБр. 7195 од 28-IV-1912.
- Будимиру Д. Рашићу, учитељу у Трстенику (крушевачки), 15 дана. — ПБр. 7383 од 24-IV-1912.
- Светозару Стојановићу, учитељу из Орешковице (пожаревачки), до краја школске године. — ПБр. 7427 од 24-IV-1912.
- Обраду Матићу, учитељу у Малчи (нишки), 10 дана. — ПБр. 7570 од 25-IV-1912.
- Ружи Павловићевој, учитељици у Водњу (смедеревски), 1 месец. — ПБр. 7657 од 24-IV-1912.
- Наталији Јанковићки, учитељици у Сибници (београдски), 1 месец. — ПБр. 7671 од 26-IV-1912.
- Мати Д. Павловићу, учитељу у Равнима (ужички), 1 месец. — ПБр. 7868 од 28-IV-1912.
- Драгињи Ђурђевићевој, учитељици у Варварину (моравски), до краја ове школске године. — ПБр. 7885 од 28-IV-1912.
- Даринки Миловановићки, учитељици у Врбци (крагујевачки), 1 месец. — ПБр. 7875 од 28-IV-1912.

КАЗНЕ

Господин Министар просвете и црквених послова казнио је :

- Милицу Ђурићку, учитељицу у Мокрој Гори (ужички), тромесечном платом. — ПБр. 2905 од 14-II-1912.
- Милеву Сретеновићеву, учитељицу у Гроцкој (београдски), петодневном платом. — ПБр. 6957 од 30-IV-1912.
- Анку Недићеву, привремену учитељицу у Н. Кориту (тимочки), тромесечном платом. — ПБр. 4291 од 1-V-1912.

ОТВАРАЊЕ НОВИХ НАРОДНИХ ШКОЛА И ОДЕЉЕЊА

Господин Министар просвете и црквених послова одобрио је отварање :
 новог одељења у Међуану (топлички). — ПБр. 3087 од 18-II-1912.
 нове школе у Добрачама (ужички). — ПБр. 2000 од 18-II-1912.
 нове школе у Равној Дубрави (врањски). — ПБр. 3556 од 25-II-1912.
 нове школе у Милићевцима (руднички). — ПБр. 5335 од 20-III-1912.
 новог одељења у Крћевцу (крагујевачки). — ПБр. 7195 од 27-VI-1912.

РАСПУШТАЊЕ ШКОЛА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова одобрио је распушт школе због заразе у :

- Горњем Присјану (врањски), 1 месец, због шарлаха. — ПБр. 6122 од 6-IV-1912.
- Братинцу (пожаревачки) 8 дана због заушача. — ПБр. 6133 од 6 априла 1912.
- Ваљеву, 15 дана, због мраса. — ПБр. 6137 од 6-IV-1912.
- Медвеђи (крушевачки), 12 дана, због малих богиња. — ПБр. 5788 од 3-IV-1912.

- Доброљущима (крушевачки), од 15 марта до даље наредбе, због малих богиња. — ПБр. 5789 од 3-VI-1912.
- Кнежевцу (београдски), од 16 марта до даље наредбе, због шарлаха. — ПБр. 5911 од 2-IV-1912.
- Стапарима (ужички), од 19 марта до 5 априла, због малих богиња. — ПБр. 5622 од 28-III-1912.
- Ражњу (крушевачки), 15 дана, због малих богиња. — ПБр. 5677 од 28-III-1912.
- Макрешанима (крушевачки), 10 дана, због шарлаха. — ПБр. 6394 од 9-IV-1912.
- Браљини (крушевачки), 15 дана, због малих богиња. — ПБр. 6396 од 9-IV-1912.
- Конопници (врањски), од 20 фебруара до 19 марта, због малих богиња. — ПБр. 6403 од 0-IV-1912.
- Лесковцу (врањски), 15 дана, због мраса. — ПБр. 6385 од 9-IV-1912.
- Стублинама (ваљевски), 12 дана, због шарлаха, — ПБр. 6776 од 13 априла 1912.
- Трстеници (ваљевски), 25 дана, због мраса. — ПБр. 6779 од 13-IV-1912.
- Вукони (ваљевски), 10 дана, због малих богиња. — ПБр. 6778 од 13-IV-1912.
- Убу (ваљевски), 13 дана, због мраса. — ПБр. 6775 од 13-IV-1912.
- Азањи (смедеревски), 10 дана, због дифтерије. — ПБр. 6768 од 13 априла 1912.
- Кисилеву (пожаревачки), 20 дана, због шарлаха. — ПБр. 6784 од 13-IV-1912.
- Орљеву (пожаревачки), 10 дана, због великог кашља. — ПБр. 6857 од 16-IV-1912.
- Пепелевцу (крушевачки), 15 дана, због малих богиња. — ПБр. 6951 од 16-IV-1912.
- Мислођину (београдски), од 11 априла до престанка шарлаха и мрасе. — ПБр. 7520 од 24-IV-1912.
- Ратају (крушевачки), 12 дана, због заразе. — ПБр. 7382 од 20-IV-1912.
- В. Дренови (крушевачки), 15 дана, због заразе. — ПБр. 7295 од 20-IV-1912.
- Књажевцу (нишки) 13 дана, због шарлаха. — ПБр. 7694 од 26-IV-1912.
- Стублинама (ваљевски), 15 дана, због мраса. — ПБр. 7770 од 26 априла 1912.
- Лесковцу (врањски), 12 дана, због малих богиња. — ПБр. 7454 од 23-IV-1912.
- Ваљеву, 8 дана, због мраса. — ПБр. 7459 од 23-IV-1912.
- Буковчи (крајински), 17 дана, због шарлаха. — ПБр. 7476 од 22 априла 1912.
- Убу (ваљевски), 8 дана, због varicelle. — ПБр. 7458 од 23-IV-1912.
- Д. Видову (моравски), од 7 априла до даље наредбе, због шарлаха. — ПБр. 7838 од 28-IV-1912.
- Д. Мутници (моравски), од 14 априла до даље наредбе, због шарлаха. — ПБр. 7833 од 28-IV-1912.
- Трепчи (руднички), од 12 априла до 4 маја, због шарлаха и ангине. 7933 од 30-IV-1912.

РАСПИСИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

Директорима средњих школа и управитељима стручних школа

Досада су годишњи извештаји појединих гимназија штампани у разним форматима, тако да је било немогућно повезивати их заједно и тако имати све извештаје за једну годину у згодном повезу.

Да би се та незгода отклонила препоручујем Вам да од сада штампате годишње извештаје у формату осмине, чији ће текст бити широк 12 а дугачак 18 см.

ПБр. 8818
10 маја 1912 год.
у Београду

Министар
просвете и црквених послова,
Љ. Јовановић, с. р.

Директорима приватних гимназија

Неки директори приватних средњих школа примају приватне ученике на испит, а и многи ми се ученици и ученички родитељи обраћају молбама да допустим њима или њиховој деци полагање испита у приватним средњим школама.

Како се по члановима 50, 51, 52 и 53 Закона о средњим школама приватни испити полагају у *државним* средњим школама то, на основи чл. 7 последње алинеје истог Закона, наређујем директорима приватних средњих школа, да од сада приватне ученике не примају на испит, но их упућују у државне средње школе. Одступања од овога за ученике који су учили у приватним гимназијама или у нарочито изузетним случајевима, моћи ће бити само по моме одобрењу.

ПБр. 9239.
11 маја 1911. год.
у Београду.

Министар
просвете и црквених послова,
Љ. Јовановић, с. р.

ОДЛУКЕ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова својим одлукама:

Одобрио је у начелу да се откупљене књиге Српске Књижевне Заједнице уступају Културној Лиги, но с тим да се Лига сваки пут обрати Министарству са списком књига које јој буду требале, пошто се о расходама тих књига води евиденција у Министарству. — ПБр. 5156 од 17 марта 1912.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Одредио је г. Стеву Нешића, професора Крагујевачке Гимназије, за свога изасланика да 15. овог месеца прегледа рад г-це Живке Радосављевићеве у школи за неписмене девојке у Белом Пољу (руднички). — ПБр. 6225 од 9-IV-1912.

Одредио је г. Глигорија Х. Ташковића, професора Ваљевске гимназије, за свог изасланика да 12. овог месеца прегледа рад Рад. П. Ђирића у Вечерњој школи за неписмене младиће у Причевићу (ваљевски). — ПБр. 6219 од 9-IV-1912.

У комисију за полагање професорског испита из групе: Практично Богословље, Св. писмо, Црквена Књижевност, Словенски и Руски језик, одређује: Њ. П. епископа нишког Доментијана као председника, а као чланове г.г. Павла Швабића, професора Богословије, протопрезвитера Добросавана Ковачевића, професора Богословије, др. Јована Максимовића, професора I гимназије, и Ристу Ј. Одавића, професора I гимназије. — ПБр. 5449 од 11-IV-1912.

У комисију за полагање учитељског испита г. Дамњану пл. Божићу, апсолвираном философу, одређује: за председника и испитивача за латински и грчки језик г. др. Василија Ђерића, в. професора Универзитета, за педагогику и методику г. др. Стевана Окановића, професора Ж. Уч. Школе, и за српски језик и књижевност г. Гаврила Јовановића, професора I београдске гимназије. — ПБр. 6738 од 14-IV-1912.

Одобрио је да се Олги Стефановићевој, ученици Минхенске Музичке Академије, издаје по 120 динара месечно од 1 маја ове до 1 маја 1913 године ради изучавања драмског певања, под условом да по повратку проведе најмање годину дана као чланица Народног Позоришта. — ПБр. 7524 од 22-IV-1912.

Одлучио је да се школа у Брусници од сада зове Горњо-Милановачка сеоска школа, и да у састав њене општине уђу сва она села која су до сада сачињавала брусничку школску општину. — ПБр. 7338 од 19 априла 1912.

Одобрио је отварање курса за неписмене у Рашкој. — ПБр. 7690 од 26-IV-1912.

Одредио да прегледају и инвентарису *Змајеву* заоставштину г.г. Павла Поповића и др. Јов. Скерлића, ванр. професоре Универзитета, и др. Милоја Васића, чувара Н. Музеја. — ПБр. 3642 од 5-V-1912.

Поставио за изасланика у школи за неписмене девојке у Орашцу (Крагујевачки) г. Милана Костића, професора III гимназије. — ПБр. 7644 од 25-IV-1912.

Одредио г. М. Бобића, директора IV гимназије за свога изасланика на конгресу Друштва „Трезвености“. —

ОДЛУКЕ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ О УЧИЛИМА И КЊИГАМА

Господина Министра Просвете решењем својим од 20 априла 1912 ПБр. 7349 одобрио је, да се књига: „Четник“, од др. Милоша Ђ. Поповића, лекара, може препоручити за књижнице средњих и стручних школа.

Решењем својим од 8 маја ове године ПБр. 8706 одобрио је да се књига: „Целокупна дела Ђ. Јакшића“, у издању књижевско-издавачког Завода „Напредак“ у Земуну, може набављати за књижнице средњих и стручних школа.

ИЗВЕШТАЈ БИБЛИОТЕКАРА НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ ЗА 1911 ГОДИНУ

Господину Министру Просвете и Црквених Послова

Према наређењу чл. 29 Закона о Народној Библиотеци, част ми је поднети Вам, Господине Министре, извештај о имовном стању Народне Библиотеке на крају 1911 год., о утрошку кредита предвиђених Државним буџетом и о раду у њој у току те године.

1

Имовно стање Народне Библиотеке крајем 1911 године.

Према библиотечким инвентарима књига, штампарских првина, рукописа, писама, слика и карата и других предмета у њој по категоријама у почетку и на крају прошле године било је стање овако: (Види табеларни преглед на 470 страни).

Од предмета приновљених у току 1911 године

Службено добијани су предмети рађени у Србији, које су штампарије дужне слати — по три примерка — према чл. 25 Закона о Нар. Библиотеци и чл. 7 Закона о штампи.

При прибирању примерака службеним путем Нар. Библиотека је једнако у немогућности да их добави све. Власници штампарија и у Београду и по другим градовима у Србији не шаљу их свакад уредно. Због тога се прво прибегава опоменама преко полицијских власти, а кад се тим не успе, прибегава се тужбама, које треба да учине полицијске власти, према Закону о штампи. Ну то је могуће учинити тек кад се дозна за предмет да је публикован и у којој штампарији. Међутим, деси се да поједини предмети, нарочито ситне брошуре и одштампани примерци, нити доспе у књижаре нити их има објављених у часописима и новинама.

Услед тога је двострука штета: прва, што Народна Библиотека остаје лишена предмета, које мора имати, и друго, што је онемогућен рад на српској библиографији, који је чл. 8 Закона о Народној Библиотеци додељен њој.

Потписани чини све што му је у могућности да отклони ту незгоду и стара се да Нар. Библиотеци прибави све што јој по закону припада.

Редни број	ПРЕДМЕТ	Било на крају 1910			Приновљено у току 1911 год.						Има свега на крају 1911 год.					
		нумера (дела)	првих примерака	дупликаата	службен. путем		куповином		поклоном		нумера (дела)	првих примерака	дупликаата			
					нумера (дела)	првих примерака	дупликаата	нумера (дела)	првих примерака	дупликаата				нумера (дела)	првих примерака	дупликаата
1	Књига	45838	94299	21383	—	677	1328	—	106	17	—	1035	6	47162	96217	32724
2	Штампарских првина . . .	218	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	218	—	—
3	Новина	728	—	—	12	—	—	1	—	—	—	—	—	741	—	—
4	Карата и слика	1130	—	—	2	—	—	74	—	—	—	—	—	1206	—	—
5	Старих и нов. рукописа . . .	1103	—	—	1	—	—	52	—	—	8	—	—	1164	—	—
6	Писама	2088	—	—	—	—	—	199	—	—	300	—	—	2587	—	—

Куповином су набављани предмети свих категорија: књиге, рукописи, писма историјске садржине и знатних личности, карте, слике и други предмети, управљајући се према одредбама чл. 2 Закона о Нар. Библиотеци.

Одредбе овог члана у закону доста су растегливе. Ако се схвате пространо, за њихово извођење потребна су много обилатија средства од оних којима Нар. Библиотека годинама, па и сада, располаже, и нарочито су потребна много већа новчана средства и пространа зграда. Библиотеке такве зграде није имала, па се тим стално руководила и у тражењу потребних јој новчаних средстава. Тим околностима Управа Нар. Библиотека морала се руководити и при набавци потребних јој предмета и ограничити одредбу чл. 2 закона тако да, до повољнијих прилика, Нар. Библиотека буде што потпунија српска и балканска библиотека. Зато се старање Управе своди на то да Нар. Библиотека буде потпун српски књижевни музеј и да у себи има све што је иоле интересантно за прошлост и садашњост српског и суседних му народа.

Па и за овако скучен програм у набавкама Нар. Библиотеке морало је бити ограничења због оскудице простора који Библиотеци стоји на расположењу за смештај предмета у данашњим локалима.

Поклонили су пак Библиотеци:

1. *Књиге*: Ц. Руска Академија Наука у Петрограду 6 књига; г. Милош Аићковић, професор у Врању 1 књ.; г. М. Аретовски, књиж. у Кракову 1 књ.; г. Стева Поповић Вацки, посланик на сабору угарском 1 књ.; Тодор Стефановић Виловски, књижевник у Београду 1 књ.; Кр. Влада Вел. Британије 8 књ.; Кр. Влада Италијанска 2 књ.; г. др. Талија Грабовски, проф.

у Кракову 1 књ.; г. Јоџан Grove, књиж. у Лондону 2 књ.; г. Јанићије Денић, суилент у Нишу 2 књ.; г. Сретен Динић, учитељ у В. Шиљеговцу 1 књ.; г. П. А. Заболотски, проф. у Њежину 4 књ.; г. др. Алб. Захарија, књиж. у Паризу 1 књ.; Ц. Институт кнеза Безборотко у Њежину 1 књ.; г. др. Мирослав Јанковић, судски писар у Београду 1 књ.; г. А. И. Јадмирски, проф. у Петрограду 99 књ.; г. А. Јотић, проф. у Нишу 2 књ.; г. Јов. Козобарић, парох у Илоку 1 књ.; г. др. Радован Кошутић, доцент Унив. у Београду 103 књ.; г. Петар Алекс. Лавров, проф. Унив. у Петрограду 8 књ.; г. др. Тома Леко, лекар у Београду 5 књ.; г. Francisco Mantero, књиж.; у Рио Жанеиру 1 књ.; г. Таса Миленковић, начел. Министарства у пензији из Београда 14 књ.; г. Влад. Милутиновић, свештеник у Ср. Митровици 3 књ.; Министарство Просвете Краљ. Италије 2 књ.; Кр. Срп. Мин. Финансија 1 књ.; г. Вас. Никол. Мочуљски, проф. Унив. у Одеси 11 књ.; г. Дим. Николајевић, парох у Ср. Митровици 2 књ.; г. Добр. Николић, парох у Керештуру у Угарској 1 књ.; г. Ст. Новаковић, председник С. К. Академије 1 књ.; г-ђа Олга Новиков, књиж. у Паризу 1 књ.; г. др. Ђорђе Павловић, предс. Касац. Суда у пензији у Београду 2 књ.; г. др. Мих. Петровић, проф. Унив. у Београду 40 књ.; г. Раде Пламенац Туров, књиж. на Цетињу 1 књ.; г. др. Јов. Радонић, проф. Унив. у Београду 1 књ.; г. П. Розанов, проф. у Петрограду 1 књ.; г. Дим. Руварац, протојереј у С. Карловцима 3 књ.; г. др. Д. Свилокосић, писар кр. срп. посланства у Букурешту 1 књ.; г. К. М. Сворнос, књиж. у Атинама 1 књ.; г. А. Симу из Букурешта 1 књ.; г. др. Јов. Скерлић, проф. Унив. у Београду 4 књ.; г. А. Спасић, мин. у пензији у Београду 3 књ.; г. Марко Стојановић, адвокат у Београду 1 књ.; г-ца Љуба пок. ђен. Стратимировића 1 књ.; г. Шарл Трифи, књиж. у Паризу 1 књ.; Управа срп. гимн. у Карловцима 1 књ.; Управа Срп. Богословије у Карловцима 1 књ.; Управа Кр. Реалке у Земуну 1 књ.; Управа Срп. штедионице у Фочи 1 књ.; г. др. Милутин Ускоковић, књиж. у Београду 1 књ.; г. др. Јов. Цвијић, проф. Универз. у Београду 1 књ.; г. А. В. Шрајбер, издавач у Паризу 2 књ.

2. *Рукописе* поклонили су: г. др. *Владимир Николић*, адвокат у Земуну 300 ком. писама српских и хрватских књижевника, уметника и знатних личности (књегине Јулије 4 ком.; патријарха Георгија Бранковића 2 ком.; Јована Јовановића Змаја 3 ком.; бискупа Јураја Штросмајера 5 ком.; архим. Илариона Руварца 85 ком.; Лазара Николића, сликара 114 ком.; Николе Машића, сликара 5 ком.; Уроша Предића, сликара 16 ком.; Николе Тесле 1 ком.; пуковника Стеве Давидовца 12 ком.; Јоксима Новића Оточанина 3 ком.; Васе Живковића, песника 23 ком.; Константина Григоријевића Данила, сликара 21 ком.; маџар. историчара Коломана Тали 1 ком.); г. др. Милан Шевић, професор у Бечу 5 ркп. (рукописи пок. Ст. Сремца); и г. Петар Костић, секретар митрополијски у Призрену 2 ркп.

3. Од *слика* поклонио је г. *Владимир Николић*, адвокат у Земуну 15 скица Константина Григоријевића Данила.

4. *Новине* и часописе за 1911 год. поклонили су: уредништва „Православља“ (Ср. Митровица), „Српске Зоре“ (у Дубровнику), „Српског Рада“ (у Срем. Митровици); „Слоге“ (у Питсбургу), и „Ослобођења“ (у Чикагу), и Матица Српска у Н. Саду (Летопис и своја издања).

Управа Нар. Библиотеке не може пропустити а да не захвали дародавцима, истичући нарочито поклон госп. др. Владимира Николића, адво-

ката у Земуну, који је сем горе показаног предао Управи Народне Библиотеке књига, које ће, као поклон, бити послане некој од Јавних Библиотека у унутрашњости Србије.

II

Годишња државна дотација и њена употреба.

Државним Буџетом за 1911 год. Народна Библиотека добила је на име трошкова за огрев и канцеларијске потребе, за набавку књига и свих других предмета, за повез неповезаних књига, часописа и новина које већ постоје у Библиотеци и за нове, и за осигурање њене имовине од пожара. 20.861.00 дин.

Од ове своте утрошено је у току 1911 год.:	
на огрев и канцеларијске потребе	2.536.58 "
на куповину књига и других предмета, са рукописима	11.519.16 "
на повез књига, часописа и новина	5.091.65 "
на осигурање библиотечке имовине од пожара	861.00 "
Неутрошено и враћено Главној Државној	
Благајници	852.61 "

Свега 20.861.00 дин.

Као што је горе наглашено, Управа Нар. Библиотеке мора се ограничити у извршењу одредаба чл. 2 Закона о Нар. Библиотеци из два разлога: што нема простора за смештај предмета и што нема довољно новчаних средстава. Прави узрок јесте онај први. Новчаних средстава било би и нема сумње да би Краљевска Влада дала Нар. Библиотеци више новчаних средстава, али Управа Нар. Библиотеке имајући на уму да нема где поставити велику количину предмета, ограничавала се на скромну своту од 20.00 дин. за набавку и повез књига и других предмета. За последњих десет година ни једном та свота није прекорачена нити је тражено њено повећање. Шта више ни она није трошена сва: крајем прошле године враћено је Главној Држ. Благајници 2205 дин., а ове год. 852.61 дин., као уштеда из парт. 63 поз. 3 Државног Буџета.

Дакле, и 1911, као и ранијих двеју година, невоља је напала Управу Народне Библиотеке да прави уштеде тамо где би се то, у редовним и повољним приликама за развој Нар. Библиотеке, сматрало кривцом према овој установи.

III

Рад у Народној Библиотеци у току 1911 год.

Рад у Нар. Библиотеци у току 1911 год. био је у оним истим границама и правцима како је вршен и последњих година. То је отправљање текућих послова, који су побројани у извештају за 1908 год. О предузимању нових послова у Нар. Библиотеци и о извођењу досадашњих у већим размерама не може бити речи све док се не реши питање библиотечких локала, док се не добије нарочита зграда за Библиотеку, која ће одговарати њеним потребама и задатку. Тек кад се реши то питање и када у вези с њим буде решено питање о повећању броја особља спремног за рад у Биб-

лиотеци, може се приступити новим пословима, који ће бити нови према томе што се досад радило, међутим спадају у делокруг редовног рада по библиотекама.

О многим од тих послова, који чекају особље у Народној Библиотеци, чим се буду створиле погодбе за рад, писао сам у досадашњим годишњим извештајима. Враћати се на та питања, понова писати о њима и истицати њихов значај, мислим да није потребно. Ја ћу, дакле, прећи преко њих не пропуштајући, међутим, прилику да напоменем да ће сва та питања, са другима која су резултат туђег библиотекарског проучавања и нашег искуства са српском књигом — која са библиотекарског гледишта има посебних одлика — сачињавати програм рада Народне Библиотеке при повољнијим погодбама за њен развитак, и за правилно извршивање њених задатака.

Док пак не буде тога, отправљаће се текући послови, али не само они о којима је било речи у извештају за 1908 год. него и други којима се иде на то да се у Библиотеци на боље измени што није добро и да се поправљају погрешке ранијег рада, како би се прибрало што више материјала, и олакшао и упростио рад на преуређењу Нар. Библиотеке, чим за то наступе повољне прилике.

При том отправљању текућих послова, који се сваког дана све више развијају, добија се све више доказа да је у Народној Библиотеци многим стварима постављен погрешан основ, да су многи послови погрешно схваћани и непотпуно вршени, посматрајући ову установу са гледишта које је и раније вредело и на које се поставио законодавац доносећи закон о њој 1901 године. Тако на пр. у том отправљању текућих послова за Управу Нар. Библиотеке није ни ситно питање нити мали посао: да ли ће Народна Библиотека представљати што веће стовариште књига уопште, или ће бити једна велика ризница што потпуније очуваних књига, тако да свака од ових представља потпуно библиотечки и библиографски објекат.

За један приличан део библиотечких предмета може се рећи да то представљају само привидно, да нису прави библиотечки предмети и да их треба избацити и заменити их правима.

Тако на пр. није мали број предмета које су читаоци оштећили тако да им више није места у Библиотеци. Што су толико оштећени кривица је до читалаца; али се ту не може правдати ни схваћање које је раније владало у Библиотеци и рад библиотечког особља, које није налазило за потребно да се стара о одржању библиотечке имовине. Такви примерци библиотечких предмета морају се заменити новим. То сваки пут неће бити лако, јер међутим предметима има и таквих који нису давнашњег постанка па их је ипак врло тешко наћи, а по који пут и немогуће је.

Даље, има примерака који су толико оштећени приликом повезивања, да су неки постали потпуно неупотребљиви, а други су у таквом облику да не представљају библиотечки предмет. То је последица система у негдашњем раду у Нар. Библиотеци и у првом реду великог нехата библиотечког особља, које није проверавало рад књиговезаца. У Библиотеци се налази приличан број књига, код којих не само да су јако оштећене маргине него и сам текст: има их без потписаних листова, непотпуних и т.д. Сви ти примерци морају се такођер замењивати другима потпуним.

Па, има предмета који су непотпуни и дошли у Библиотеку и код којих је тешко било и опазити да су непотпуни. Има на пр. књига које нису ушле у библиографију, да би се на основу ње могли проверити примерци, или их има који нису потпуно одређени у библиографијама, међутим

књиге изгледају да су библиографски потпуне. Таквих књига — нарочито међу старијим издањима — има приличан број. Има их без слика, без карата, без додатака са засебном пагинацијом, без додатака и исправака, без списка претплатника. Књиге са таквим недостацима нису библиотечки предмет. То нарочито вреди за српске књиге у Народној Библиотеци, где сваки такав предмет треба да представља потпун библиографски предмет. Али је код тих књига констатовање њихове непотпуности врло тешко. То је могуће само тако ако се дође до потпуних примерака, према којима се види да су библиотечки непотпуни. До таквих примерака тешко се долази код и иначе неуређене књижевне пијаце. Али Управа Нар. Библиотеке мора да се стара и она с времена на време успева да поједине такве непотпуне примерке замени потпунима.

Рад у Библиотеци трајао је преко целе 1911 год. сем празничних дана предвиђених у 1 алинеји чл. 14 закона о Нар. Библиотеци и у време од 16 јула до 1 августа (према 2 алинеји тога члана закона о Нар. Библиотеци). Али и тада је био престао рад само у читаоницама, а у Библиотеци није прекидан. За то време један део особља био је употребљен за претресање и чишћење библиотечких књига од прашине, а друго део вршио је свој редован посао.

Из приложених табела види се колики је био број узимања књига и других предмета по месецима преко целе године, каквих је било посетилаца, који су библиотечки предмети узимали на читање и за студије. Одатле се види да је број ревераса и узиманих предмета био мањи него у 1910 год., али се према томе не може закључивати да је умањен број посетилаца. Читаонице библиотечке, нарочито од октобра до априла, биле су готово редовно пуне, колико могу примити читалаца.

Међу предметима који су прошле године уминани више него ранијих година, нарочито треба истаћи рукописе. Узрок томе су словенски научници, за које је Народна Библиотека својом збирком рукописа привлачна тачка, и она ће то бити у толико више у колико у њој буду повољније погодбе за рад.

Библиотекар
Народне Библиотеке,
Јов. Т. Томић.

ИЗВЕШТАЈ ДРЖАВНОГ АРХИВАРА ЗА 1910 И 1911 ГОДИНУ

Господине Министре,

Част ми је поднети Вам овај извештај о стању и раду у Државној Архиви за 1910 и 1911 годину.

Државна Архива према Дневнику докумената добила је ове нове предмете у 1910 години:

1) 16 јануара. Господин Стојан Протић, министар финансија, покљонио је извештај Н. Н. о бављењу краља Милана у Бечу, после женидбе Краља Александра.

2) 20 јануара. Господин Тодор Стефановић-Виловски, књижевник, покљонио је десет, које планова, које изгледа Београда већином из времена аустријске окупације Србије.

3) 1 фебруара. Владислав Петровић, антиквар, продао је: а) Књигу Реверса (Reversbuch) Кнежевске Канцеларије Унутрашњег Одељења из 1842 год.; б) Процену турских добара у Београду; в) Шифре из 1863 године, и г) Деловодне књиге српске славенске школске општине у Турни Северину у две свеске из 1887—1889 године.

4) 11 марта. Госпођа Олга Е. Михела дала је Државној Архиви десет докумената на препис. Од ових су пет писама Кнеза Милоша, три писма Томе Вучића Перишића и два писма Аврама и Вучића. Сва ова писма писаца су Павлу Станишићу од 1839—1844 године.

5) 13 марта. Министарство Правде послало акта Шабачке (Катанске) Буне из 1844 године, фасцикуле XIX, XX и XXI. Осим овога и акта Крагујевачке Буне, фасцикуле XVI, и XVII из исте године.

6) 22 марта. Његово Краљевско Височанство наследник престола Александар поклонио је оригинал и копију Карађорђева писма од 21 јунија 1807 год. у Штубику, писано члановима српског Савета и депутирцима Петру Новаковићу и Авраму Лукићу у Влашкој.

7) 21 априла. Главна Царинарница на Сави послала је тринаест старих које печата које штамбиља своје канцеларије.

8) 5 маја. Господин К. Димитријевић послао је указ Илце Х. Милутиновића од 30 априла 1837 године.

9) 7 маја. Госпођа Анка удова Панте Срећковића, проф. Велике Школе у пензији, продала је писма и друге хартије из заоставштине свога мужа из разних година.

10) 7 маја. Министарство Народне Привреде, послало је своју стару архиву из разних година.

11) 13 маја. Госпођа Даница удова Др. Драгише Мијушковића, професора Велике Школе, продала је акта Кнежевске Канцеларије од 1834 до 1844 год., која износе 79 листа, и акта Државног Савета од 1848—1850 год., која износе 72 листа.

12) 15 маја. Министарство Правде послало је акта о Зајечарској Буни 1883 год. и акта о атентату на Краља Милана и велеиздаји 1899 године.

13) 25 маја. Владислав Петровић, антиквар, продао је: Објавленџ Суда Народног од 11 марта 1834 године и молбу Ђуре Јакшића Министру Унутрашњих Дела од 14 маја 1869 године.

14) 9 јуна. Министарство Правде послало је извршне пресуде о осуди Светозара Марковића, бившег књижевника.

15) 15 јула. Дирекција Српских Државних Железница послала је оригиналан закон о изменама и допунама у закону о уређењу Дирекције Српских Државних Железница.

16) 11 августа. С тавана царинарнице београдске на Сави донета је од Спире Гончевића, Етнографска карта Старе Србије и Македоније, напелена на платно са штаповима, и два штамбиља царинарнице у Крагујевцу.

17) 23 августа. Господин Ђорђе С. Симић, посланик Србије у Бечу, продао је акта и документа свог пок. оца Стојана Симића.

18) 26 новембра. Из књижице Правног Семинара Универзитета донесена је „Застава“, политички лист за 1871, 1872, 1874—1877, годину.

19) 22 децембра. Господин Коста Н. Христић, изванредни посланик и опуномоћени министар у пензији, поклонио је преко господина Стојана Новаковића, министра председника у пензији автобиографију владике Гаврила.

У години 1911. добивени су ови предмети:

20) 17 јануара 1911. Из заоставштине пок. Марије Морфи, рођ. Влајковићеве, пренесени су аутографи знаменитих људи, мемоари Ђоке Влајковића, дипломе и важна акта и документа и друге белешке.

21) 20 јануара. Од господина Ђорђа С. Симића, српског посланика у Бечу, купљене су хартије из заоставштине његовог зета пок. Милоја Лешјанина. И то: Дневник Милоја Лешјанина о брачној парници кнеза Михаила и кнегиње Јулије и разна писма.

22) 26 јануара. Из Министарства Иностраних Дела пренета су „Акта содржавајућа права и привилегије народа српског“, од 1812—1877 године; немачки преводи берата и хатишерифа, који се односе на Србију и послове у њој; француски преводи аката, који се односе на Србију; Деловодни Протоколи српских дела у Цариграду 1833 год. у две свеске (у телећој кожи); рад Чрезвичайне Комисије 1840 године, молбе и честитке из 1859 и 1860 године, и погранични спорови на Дрини 1862—1874 и 1875 до 1877 године.

23) 26 јануара. Из Министарства Иностраних Дела послата су накнадно писма кнеза Милоша Михаилу Герману од 1822—1824 године; акта Народног Суда из 1834 године; десет писама кнеза Милоша Алекси Симићу, писмо Јеврема Обреновића кнезу Милошу од 29 априла 1830 год.; и акта о спору Јована Вељковића због „Кључа“ у Ђуријском округу.

24) 28 јануара. Г. Коста Димитријевић, шеф месне контроле у Пироту, послао је три акта из 1837 године, која је добио од г. Јована Анђелковића, часовничара из Пирота.

25) 10 марта. Господин Слободан Јовановић, професор Универзитета, поклатио је фотографску слику Косте Н. Николајевића, српског капућехаје у Цариграду.

26) 24 марта. Из Министарства Правде добивено је на чување неколико поверљивих аката.

27) 2 априла. Од господина Мијалка Тирића, проф. Велике Школе у пензији, купљена су акта ужичке епископије од 1831—1837 год. и других година.

28) 14 априла. Госпођа Милева, удова Јеврема Барлова, касационог судије у пензији, поклатила је: а) писмо Милошево кнегињи Љубици од 19 септембра 1824 год.; б) писмо Лазара Теодоровића кнегињи Љубици из Цариграда од 20 марта 1833 год.; в) писмо Јеврема Обреновића кнегињи Љубици од 30 марта 1833 године.

29) 15 априла. Из Министарства Иностраних Дела донесен је Деловодни Протокол спољне преписке за 1837 годину; Регистар Букурешке Агенције за 1848 и 1850 годину, и Извод Протокола издаваних Управитељством Вароши Београда заграничних пасоша за год. 1841.

30) 22 априла. Од господина проте Алексе Илића купљена су писма из архиве београдских митрополита Милентија Павловића и Петра Јовановића.

31) 22 априла. Г. Н. Н. послао је свежањ разних докумената и писама из заоставштине Велимира Мих. Теодоровића.

32) 18 маја. Господин Јован Ђ. Ковачевић, новинар, поклатио је тапију Крете Стојковића из Крагујевца на земљу, коју је купио од кнеза Милоша. Ова тапија писана је 25 маја 1829 године у Крагујевцу.

33) 18 маја. Г. Исидор Вујић, чиновник Управе Монопола, поклатио је Позив на скуп за организовање народне странке у Војводини, 1865 год.

34) 3 јуна. Од наследника пок. Мите Петровића, председника Пореске Управе у пензији, откупљено је четрдесет фасцикула аката и докумената.

35) 11 јуна. Од г. Петронија Петровијевића, матуранта, откупљена су акта и документа, што су била својина пок. Стевче Михаиловића, председника министарства у пензији, и пок. Јеврема Гудовића, министра у пензији.

36) 30 септембра. Господин Алекса Спасић, Управник Управе Фонда у пензији, поконио је своју збирку докумената, аката и писама, која се већином односе на време од 1842 до 1858 године.

37) 10 октобра. Господин Радован Кошутић, стални доцент Универзитета, поконио је изјаве представника руске науке, журналистике, законодавног тела и др. против аустријске анексије Босне и Херцеговине.

38) 19 октобра. Господин Андра Гавриловић, професор гимназије у пензији, поконио је неколико, већином штампаних, докумената поглавито из 1848 и 1849. године.

39) 24 новембра. Министарство Иностранних Дела послало је стара акта до 1870 године, која се односе на манастир Хилендар у Св. Гори.

40) 8 децембра. Господин Мијалко В. Ђирић, професор Велике Школе у пензији, продао је акта Духовног Суда епархије жичке од 1831—1836 године, којих има око 40 на броју.

41) 22 децембра. Аврам М. Леви, хаџија, антиквар оvd. продао је писма пок. Димитрија Миленковића, свештеника београдског, из 1881 и 1882 године.

* * *

За ове две прошле године радило је у Државној Архиви 65 лица, од којих су 7 професора Универзитета: 1 управитељ Женске Учитељске Школе, 1 професор Учитељске Школе; 1 професор Богословије Св. Саве, 3 професора гимназије, 1 наставница женске гимназије; 5 књижевника, 1 уредник књижевног листа; 20 студената и 1 студенткиња; 1 практикант београдског Духовног Суда, по 1 судија Касационог и Апелационог Суда, 1 судски писар; 3 адвоката и 1 адвокатски писар; 1 чиновник Министарства Финансија; 1 писар генералног конзулата; 3 војна капетана; 8 чиновника и 3 пензионара.

Било је 220 саопштења докумената из шеснаест разних Архива. И то: из архиве Кнежевске Канцеларије 88 саопштења, из архиве Државног Савета 57 саопштења, из архиве Министарства Унутрашњих Дела 33 саопштења, из архиве Министарства Иностранних Дела 15 саопштења, из архиве Министарства Просвете 14 саопштења, из архиве Министарства Финансија 4 саопштења; и по једно саопштење из ових архива: Министарства Правде, Народне Скупштине, Митрополије, Духовног Суда у Шапцу, заоставштине Алексе Симића, Ђоке Влајковића, Панте Срећковића, Мите Петровића и архиве Алексе Спасића.

Чиновници Државне Архиве поред дневних послова баве се здруживањем аката Министарства Иностранних Дела, која су била одатле издвојена, као и сређивањем ново прибављених докумената.

На завршетку овог извештаја част ми је, Господине Министре, скрећући Вам пажњу на питање од врло велике вредности за развитак ове установе, на питање о подизању зграде за Државну Архиву. Ово питање прошло је кроз разне мене, што Вам је познато из пређашњих извештаја. Како пак 1 новембра ове године истиче рок закупу, а отказ се има извршити 1 маја исте године, то ћу према решењу Одбора Државне Архиве и Вашем одо-

брењу од 3 фебруара ове године, ПБр. 965, уговорити са сопствеником ове зграде, која је веома неподесна за Државну Архиву, продужење закупа још само за две године. А треба међутим да се што пре сазида о државном трошку нарочита зграда, која би потпуно одговарала потребама Државне Архиве, и која би ради обезбеђења од пожара била одвојена од осталих зграда и сасвим изолована.

Примите, Господине Министре, уверење о мом особитом поштовању.

Државни Архивар.

Др. Б. Прокић.

ИЗВЕШТАЈ О V КОНГРЕСУ ДРУШТВА ЗА ЕКСПЕРИМЕНТАЛНУ ПСИХОЛОГИЈУ

Господину Министру Просвете и Црквених Послова

Част ми је поднети овај **Извештај о V Конгресу Друштва за Експерименталну Психологију** држаном 2/15 — 8/21 априла ове године у Берлину.

Конгрес је трајао скоро читаву недељу дана и био је тако богат и разноврстан садржином рада на њему да ћу се овде морати ограничити само на то, да поменем, шта се све на њему урадило, а исцрпан извештај о свима важијим радовима намеран сам спремити за штампу.

Са конгресом у вези и ради њега приређена је одмах после Ускреса и јавна изложба апарата, која се састојала из ова три дела:

- 1.) Изложба Института за примењену Психологију и психолошко скупљање материјала (Sammelforschung).
- 2.) Изложба простих апарата за експерименталну Педагогику, и
- 3.) Изложба опште-психолошких апарата, нарочито новије конструкције.

Изложбу је отворио председник Друштва за експерименталну Психологију, Георг Елија Милер (Гетинген). Председник локалног (Берлинског) комитета, Карл Штумпф (Берлин) поздравио је присутне и у своме говору означио Немачку као постојбину експерименталне Психологије. За тим је ректор Берлинског Универзитета, Ленц говорио и означио — можда не са пуним правом — Берлин као ужу постојбину експерименталне Психологије.

Прво предавање држао је *О. Килпе*, професор на Универзитету у Бону, „О значају модерне Психологије мишљења“, која је утврдила, да мишљење има и неинтуитивних елемената и из тога Килпе закључује на оправданост и чисто формалног образовања (мишљења: дефинисања, расуђивања, закључивања) на супрот Песталоцијевом захтеву интуиције, очигледности у настави. *Г. Е. Милер* говорио је о „локализацији визуелних слика престава (Vorstellungsbilder)“. Психијатар *Р. Зомер* (Гисен) говорио је о „престави каузалитета и њеним поремећајима“. Најзад је *П. Раншбург* (Б.-Пешта) изнео „Новија испитивања спречавања истовремених утисака“. По подне је говорио *Нарцис Ах* (Кенигсберг) „О једној методи серија за реакционе експерименте и демонструвао је Хроноскоп-хронограф. Познати писац Психологије *осећања, А. Леман* (Копенхаген) предавао је о „Физиолошким процесима (Stoffwechsel) за време душевног рада“.

Остала предавања ишла су овим редом: *К. Марбе* (Вирцбург): „Значај Психологије за остале науке“, — један општи реферат (Sammelreferat). — *К. Сирмен* и *Б. Харт* (Лондон): „Општа духовна способност (Leistungsfähigkeit)“. — *К. Билер* (Бон): „Развиће способности астракције код школске деце.“ — *В. Вирт* (Лајпциг): „Контрола начина реакције“, с демонстрацијама. — *Х. С. Мајерс* (Кембриџ): „Индивидуалне разлике у схватању тонова“. — *В. Келер* (Франкфурт на М.): „Акустичка истраживања.“ — *Х. Лишман* (Берлин): „Прилози науци (zug Lehre) о локализацији мозданих функција“. — *Ф. Кизов* (Турин): „О појму чула и подели осећаја.“ — *В. Поелројтер* (Берлин): „Два елементарна закона тока престава̄ за објашњење неколиких виших процеса мишљења и воље“. — *Ф. Кизов*: „Демонстрација различних факата у области осећаја коже“ и „Демонстрација неколиких оптичких обмана.“ — *Г-ца Л. Мартин* (Бон): „О локализацији слика престава̄“. — *Д. Кац* (Гетинген): „Експериментална Психологија и сликарство“. — *П. Менџерат* (Брисел): „т. зв. комплекс-ознаке при аспецијационом експерименту“. — *Л. Гутман* (Берлин): „Ка психофизици певања“. — *О. Краус* (Праг): „Кривица, неурачунљивост и душевна болест“. — *К. Минеман* (Кил): „Основне појаве вида.“ — *Ф. Шуман* (Франкфурт на М.): „О неколиким најглавнијим проблемима науке о опажањима вида“. — *К. Билер*: „Поређење просторних облика“. — *Е. Јени* (Штрасбург): „О осећају“. — *В. Вертхајмер* (Франкфурт на М.): „О експериментално-психолошкој анализи неколиких патолошких дефеката у мозгу (hirnpathologischer Defekte)“. — *Е. Нисл. Мајендорф* (Лајпциг): „О физиолошким корелатима осећања“. — *В. Петерс* (Вирцбург): „О наслеђивању интелектуалних способности“. — *П. Линке* (Јена): „Апарат за демонстрирање психолошких основа кинематографских појава“. — *О. Пфунгст* (Берлин): „Ка Психологији мајмуна“. — *Ст. фон Мадај* (Праг): „Психологија избора позива (Berufswahl)“. — *А. Гринбаум* (Бон): „Посматрања о присећању (Besinnen)“. — *Х. Руи* (Берлин): „Систематски преглед особина памћења“. — *Г. Е. Милер*: „О поновном упознавању и спречавању (rückwirkende Hemmung) према експериментима г-це Хајне“. — *А. Голдшадер* (Берлин): „Ревизија науке о чулу температуре“, — по моме нахођењу најважније предавање од свих која су на овом конгресу држана. — *О. Зелц* (Бон): „Експериментална испитивања о току детерминисаних интелектуалних процеса.“ — *Л. Гутман*: „Демонстрација најважнијих метода за испитивање чула за боје“. — *М. Етлинггер* (Минхен): „Примедбе из психологије животиња (tierpsychologische Anmerkungen) ка науци о специфичним чулним енергијама“. — *В. Штерн* (Бреслава), који је био представник „савеза за школску реформу“, дао је врло значајан укупан реферат „о психолошким методама испитивања интелигенције“. — *О. Фунгст*: „О псима, који говоре“, (са фонографским демонстрацијама). — *Риферт* (Бон): „О субјективирању и објективирању чулних утисака.“ — Најзад, последњи дан (у суботу) пре подне држана су још ова три предавања: *О. Фогт* (Берлин): „Архитектонска подела коре великог мозга у поља (Grosshirnrindenerfelderung) и њен физиолошки значај“. (са пројекцијама). — *Х. Лишман*: „Демонстрација диспрактичних и офазичних“ (т. ј. дотичних болесника) и *М. Ротман* (Берлин): „О чулним функцијама пса без великог мозга“ — са демонстрацијом оперисаног пса.

На многа од ових предавања надовезана је исцрпна дискусија. Услед тога т. ј. услед краткоће времена изостала су на жалост многа предавања. То су: *Г. Дојхлер* (Тибиген): „О психологији језиковних наставних пред-

мета (der sprachlichen Unterrichtsfächer)“; Е. Утиц (Росток): „Изванестетски фактори у уживању уметности“; Ф. Ј. де Боер (Амстердам): „Фактори поремећаја репродукције“; А. Ол (Аал, Христијанија): „Значај времене перспективе за трајање слика памћења“; А. Абрахам (Берлин): „Испитивања о поређењу дистанција тонова“; Е. Дир (Берн): „О утицају претпоставки на резултате егзактног психолошког испитивања“; А. Гелб (Берлин): „О поређењу времена при просторно-диспаратним дражима“; Глеснер (Кенигсберг): „О спречавању и помагању воље (Willensbahnung)“; Х. В. Мајер (Цирих): „Мењање психогалванског феномена под утицајем алкохола“; Г. Марцијус (Кил): „О синтетичној и аналитичној Психологији“; — једно предавање које је било врло потребно у ово време када у експерименталној Психологији влада једна врста кризе, те ме чуди, зашто је изостало, тим пре, што је једино које је вероватно хтело дати рачуна о могућности „синтезе“, т. ј. општих резултата, закона у Психологији будућности. — Х. Руп: „Положај и облик основне површине (Kernfläche)“; К. Штумф: Ка Психологији тонских родова (Tongeschlechter) и, најзад, В. Вирт: „Прилози ка психолошким методама мере“, — опет једно предавање чији се изостанак мора веома жалити, јер би се оно свакојако дотакло потребних принципијелних питања експерименталне Психологије, с којима она још није на чисто.

1—V—1912.

Проф. Д-р Борислав Лоренц.

Благајне Ђачке трпезе од 1 јануара 1911 до 1 јануара 1912 год.

Издавање

Примање

Редни број	Див. пр.	Редни број	Див. пр.	Див. пр.
1	Пренос по књижи код Упр. Фонда у злату	1991	20	800
2	» » » » » сребру	474	70	212 20
3	Пренос у готову 1 јануара 1911 год.	85	15	123
4	Од Неп. Велич. Краља Петра I прилог	1000	—	252 10
5	» » » » » прилог о слави	100	—	45
6	Г-ђе Ане Кузнецове прилог	1000	—	203 80
7	Минист. Просвете помоћ за 1911 год.	2000	—	566 80
8	» Општ. београд. остатак помоћи од 1910 г.	141	50	825
9	» » » » » помоћ за 1911 год.	2500	—	40 50
10	» Женског друштва помоћ за 1911 год.	800	—	7792 79
11	» Задужбине Велимиријанум	200	—	52 63
12	» три добротвора	300	—	19 20
13	» два утемељача	100	—	20 50
14	» осталих чланова	80	—	8
15	» разних прилога	41	—	9
16	» приређеног концерта 6 јануара	268	20	40
17	» продаје Видовданског цветка	505	—	8 20
18	» кирије издатих станова	205	—	42 10
19	» Ђачка десконачке гимназије за храну	70	—	27 18
20	» Ђачка за храну	5708	90	20
21	За продате памирнице	375	45	—
22	Позајмица за памирње рачуна	27	18	—
		17973	28	1108 02
				6865 26
				17973 28

Стане благајне 1 јануара 1912 год.
 По књижи код Упр. Фонда у злату . . . 2491-20
 » » » » » у сребру . . . 2004-70
 У каси готовине на руковању . . . 2369-36
 31 децембра 1911. г. Свега . . . 6865-26
 Београд.

Бака на храни било је у току ове године плаћајућих од 4-19.286. од 19-4.360. Бесплатних било је 76. Исплаћена одустга 13-95.

Благајник Ђач. трпезе
 Надежда М. Ивковића.

РАДЊА ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

1058 РЕДОВНИ САСТАНАК

7 децембра 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Мирко М. Поповић; редовни чланови: Миливоје Симић, Љуб. М. Протић, Никола В. Лазић, др. Чедомиљ Митровић, др. Јован Скерлић, протопрезвитер Стеван М. Веселиновић, др. Светолик Н. Стевановић, др. Душан Рајичић, др. Миливоје Н. Јовановић, Илија Ђукановић; ванредни члан Ђорђе Јовановић.

Пословођа: Милан К. Петковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1057 саветског састанка.

II

Саслушан је писмени реферат г. г. Миливоја Ј. Поповића и др. Миливоја Н. Јовановића о Немачкој Читанци за II и III разред сред. школа од г. г. др. Милоша Трифунца и Јована Кангрге.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету

Част нам је поднети Главном Просветном Савету реферат о Немачким Читанкама за II и III разред средњих школа од г. г. Др. Милоша Трифунца и Јована Кангрге:

И ове две књиге као и читанка за I разред рађене су по истим методичким начелима; и овим двома књигама писци су знатно успели да измире захтеве директног метода са захтевима граматичке наставе, те и ове две читанке представљају напредак у школским уџбеницима за туђе живе језике.

Заједнички недостатак и једне и друге од ових читанака је у томе што је материјал за читање одвећ мали. Ово је свакако дошло из тежње да се чланци темељније обраде, али је ипак могућно унети више материјала. Особена мана Читанке за II разред је у томе, што су чланци већином удешени за граматичку сврху, те су без великог интереса за децу.

Техничка страна је врло добра како у погледу дених и разноврсних слова, тако и у погледу хартије.

Препоручујемо Главном Просветном Савету да предложи Господину Министру да одобри употребу ових читанака у нашим средњим школама.

Главном Просветном Савету
захвални на поверењу

Миливоје Ј. Поповић
Др. Миливоје Н. Јовановић

На основу овог реферата Савет је мишљења: да се Немачка Читанка за II и III разр. сред. школа од г. г. др. Милоша Трифунца и Јована Кангрге може препоручити за уџбеник у средњим школама.

III

Савет је продужио претрес законског пројекта о Министарству Просвете и нашао: да чл. 16 треба изменити да гласи: „у средњим и стручним школама васпитање и настава су под сталним надзором. У погледу наставе надзор се врши по предметним групама“.

У чл. 17 у почетку после речи „за“ додати „овај“ а после речи „поставља“ изоставити „по саслушању Глав. Просветног Савета“ а унети „од кандидата које предложи Главни Просветни Савет“; у место „2—5“ ставити само „5“; у место „надзорника“ „инспектора“.

У чл. 18 место „могу бити одређени“ ставити „могу се одређивати“.

У чл. 19 реч „надзорници“ замењује се речју „инспектори“.

У чл. 20 после речи „средњим“ додати „стручним“.

У чл. 21 реч „надзорници“ замењује се речју „инспектори“.

У чл. 22 после речи „одлуком“ додати „предложити наставника за казну Министру Просвете“, а све остало до краја изоставити.

Члан 23 да гласи: „за инспекторе средњих и стручних школа могу бити постављени: сталне старешине потпуних средњих и стручних школа или професори тих школа са најмање 15 година наставничке службе и практичним испитом који пропише Министар Просвете по саслушању Главног Просветног Савета.“

Чл. 24 се мења и гласи: „Инспектори средњих и стручних школа имају положај и плату директора потпуних гимназија са годишњим додатком од 960 динара,

У свакој класи мора инспектор провести четири године“.

У чл. 25 у другој алинеји реч „надзорници“ замењује се речју „инспектори“ и у место „10 динара“ долази „12 динара“.

У чл. 26 у место речи „среских надзорника“ долазе речи „среских инспектора“.

Чл. 27 и 27-а спајају се и гласе: „Образовање школских области и срезова врши се Краљевим указом по саслушању Главног Просвет. Савета према броју школа и наставника и према приликама појединих крајева, без обзира на политичку административну поделу земље“.

У чл. 28 и чл. 29 реч „надзорника“ замењује се речју „инспектора“.

Чл. 30 мења се и гласи: „за обласне инспекторе могу бити постављени: а) старешине средњих и стручних школа, првенствено педагошке спреме са најмање 15 година наставничке службе, кад свој професорски испит доуше, ако га већ немају, испитом из педагогике и методике са основима психологије, логике и историје философије по програму за професорски испит (главни предмети 12 групе у чл. 116 закона о сред. школама) а пред комисијом коју Министар одреди; б) срески инспектори са најмање 15 година наставничке службе, кад положе нарочити испит који пропише Министар Просвете по саслушању Главног Просветног Савета“.

Чл. 31 отиада.

Чл. 32 мења се и гласи: „Обласни инспектори имају положај и плату с додатком и попутнином као и инспектори средњих и стручних школа“.

У чл. 34 у првом реду после речи „могу“ додати „стечајем“, а у последњој алинеји на крају додати и „најмање $\frac{2}{3}$ одличних оцена“.

У чл. 35 у другој алинеи после речи „испитима“ додати „по стечају“.

У чл. 36 у другој реченици испред речи „учитељи“ додати „инспектори“.

У чл. 37 отпада последња реченица.

У чл. 38 у место „900 динара“ ставити „1000 динара“, а у место „90 динара“ „100 динара“.

У чл. 39 додати нове алинеје:

„Стални инспектори из учитељског реда могу и даље улагати у фонд за пензију учитељских удовица и њихове деце, задржавајући сва права која би имали по том закону да су остали у учитељској служби.“

Они стални инспектори који се не би хтели користити овим правом, улагаће у пензиони фонд за удовице и децу умрлих чиновника по одредбама закона о томе фонду. У том случају њима ће се вратити половина улога без интереса из фонда за пензије учитељских удовица и њихове деце“.

Чл. 40 и 41 спајају се у једно и гласе: „дужности обласних и средњих инспектора у колико нису прописане законом о народним школама као и однос између средњих и окружних инспектора уредиће се нарочитом Краљевом Уредбом“.

У чл. 42. изменити ред између последњих двеју речи на крају прве алинее.

У чл. 43 алинеа б, гласи: „инспектори средњих и стручних школа.“ алинеа ђ, отпада.

тач. 2) „по постављењу“ гласи: „по избору“.

У алинеи а) на крају додати: „које бира факултетски савет“.

алинеа б) гласи: „две старешине и два професора београдских средњих и стручних школа, које бирају београдски наставници средњих и стручних школа“.

алинеа в) гласи: „три учитеља београдских основних школа, које бирају учитељи из Београда“.

На крају се додаје нова алинеа:

„Начин бирања прописане Министар Просвете по саслушању Главног Просветног Савета“.

У чл. 44 у место речи „поставља Министар Просвете. Постављење вреди за трогодишњу периоду“ ставиће се: „бирају се за трогодишњу периоду.“

У чл. 45 после речи „средњу“ додати „и стручну“ а испред „основну“ додати реч „за“.

У чл. 46 после речи „позивати“ додати „у седнице“, а изоставити речи „са саветодавним гласом“.

У чл. 47 после речи „председника“ додати „и потпредседника бира Савет из своје средине на три године“, а изоставити „поставља Министар, а потпредседника бира сам Савет. Кад је Министар на седници онда он председава“. У последњој реченици изоставити речи „по службеној дужности“.

У чл. 51 у место речи „три пута“ ставити „два пута“, и на крају додати „а по потреби и у ванредне састанке“.

У чл. 53 додати у загради на крају чл. 2., 3. и 9.

У чл. 55 изоставити речи „и по саслушању“.

У чл. 57 после речи „1880 године“ додати „сем чл. 2., 3. и 9 (в. чл. 53 овог закона)“.

Овим је овај састанак закључен.

1059 РЕДОВНИ САСТАНАК

14 децембра 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Мирко Поповић; редовни чланови: Миливоје Симић, Никола В. Лазић, Љубомир М. Протић, др. Чедомиљ Митровић, др. Јован Скерлић, протопрезвитер Стеван М. Веселиновић, др. Светолик П. Стевановић, др. Душан Рајичић, др. Миливоје Н. Јовановић, Илија Ђукановић; ванредни члан: Михаило М. Станојевић.

Пословођа: Милан К. Петковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1058 Саветског састанка.

II

Прочитано је писмо господина Министра просвете и црквених послова од 22 новембра ове године ПБр. 22681 којим, на основу чл. 51 Закона о народним школама, пита Савет за мишљење, да ли може остати и даље у државној служби Михаило Кијаметовић, учитељ школе ристовачке, који је пресудом Врањског првостепеног суда од 12 маја ове године осуђен на шест месеца затвора за дело из § 46 и 47 кривич. закона у вези чл. 167 ж. закона о општинама и на основу те пресуде 19 новембра ове године лишен слободе.

Савет је мишљења: да се по овој ствари не може донети одлука све док се не прибави извршна пресуда Врањског првостепеног суда. Кад се она добије умолиће се г. др. Чед. Митровић да проучи целу ствар и о њој поднесе Савету реферат.

III

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 17 новембра ове године ПБр. 22393, којим спроводи молбу Стрелачког Савеза, који моли да се лист „Српски Стрелац“ препоручи школама.

И ако Главни Просветни Савет симпатизира стрељачком покрету у нас ипак по једноме само броју листа „Српски Стрелац“ не може лист препоручити, али налази да се може одобрити школама да га набављају.

IV

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 4 новембра ове године ПБр. 21590 и од 5 децембра ове године ПБр. 23654 којима спроводи на оцену и мишљење књиге „Историја Српског Народа“, I и II од г. Јована Ђорђевића, професора из Ниша, који моли да се одобре за привремене уџбенике у средњим школама мушким и женским.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Јов. Радоњић, др. Мих. Поповић и Свет. Максимовић да прегледају ове књиге и поднесу Савету заједнички реферат, пошто г. Ђорђевић претходно депопује благајни Министарства просвете 120 динара на име хонорара за г.г. референте.

V

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 28 новембра ове године ПБр. 22944, којим шаље на оцену и

мишљење књигу „Поступак у рачунској настави за I разред основ. школа“, од Милоша Попаре, српског учитеља у Сарајеву.

Савет је одлучио: да се умоли г. Љуб. Протић да ову књигу прегледа и поднесе Савету о њој усмени реферат.

VI

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 5 новембра ове године ПБр. 21511, којим спроводи на оцену и мишљење књигу „Пчеларство“ од Милана Поповића, свештеника из Жежевице, који моли да се ова књига препоручи за књижице основних школа и поклањање ученицима о испитима.

Пошто је писац поступио по одлуци Савета донетој на 1032 састанку од 23 марта ове године и учинио потребне поправке према напоменама изложеним у реферату и рукопису и обратио пажњу на техничку израду књиге, Савет је мишљења: да се књига „Пчеларство“ од Милана Поповића, свештеника, може препоручити за књижице основних школа и поклањање ученицима о испитима.

VII

Прочитано је писмо заступника Министра просвете и црквених послова, којим тражи мишљења о суду за воду од д-ра Добривоја Г. Поповића, који моли да све основне и средње школе набаве такве судове.

Како Савет није у могућности да донесе одлуку према послатој фотографији, то је одлучио: да се умоли господин Министар просвете да се преко Округног Одбора округа крагујевачког набави и пошаље Министарству један такав израђени суд, како би се донела дефинитивна одлука о његовој практичности и користи.

VIII

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 16 новембра ове године ПБр. 20714, којим јавља да му се обратио молбом г. Јован Поповић, професор учитељске школе у Неготину, да му одреди периодску повишицу професорске плате за време које је провео као суплент и раније као сталан учитељ основне школе, и том приликом тражи од Савета мишљење: треба ли г. Поповићу урачунати за периодску повишицу и годину, које је као учитељ основне школе, добио слабу одену.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Миливоје Симић и др. Чед. Митровић, да ово питање проуче и поднесу Савету заједнички реферат.

IX

Саслушан је писмени реферат г.г. Миливоја Ј. Поповића, Свет. Максимића и Мил. Ј. Мајзнера о Латинској граматици од г. др. Николе Вулића.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету,

Према акту Министарства Просвете и Црквених Послова СБр. 122 од 18. маја ове год. и акту истог Министарства СБр. 139. од 11. јуна ове године, част нам је изнети наше мишљење о Латинској Граматици г. Др. Николе Вулића, ванредног професора Универзитета.

Ова граматика, обухвата наставним програмом прописано градиво граматичко за прве две године учења овога класичног језика. Писац је на тако малом простору успео, да изложи основне и најпотребније појмове из латинске граматике и још прегледно и тачно. Главна је пак и веома корисна новина његове књиге што је потпуно ослободила ученика излишног баласта, пружајући му само оно што му треба, и што је израђена према новим захтевима нашег наставног плана, који тражи само преложење с латинског на српски, а не и преложење са српског на латински.

Поређећи поднети рукопис са државним уџбеником за исти предмет, нашли смо: да Латинска Граматика Г. Вулића може врло zgodно послужити у почетним разредима: а Латинска Граматика од Г. Туромана опширношћу својом и начином излагања одговора схватају и узрасту ученика из виших разреда, где се исто граматичко градиво на широј основи проучава и утврђује.

С тога смо мишљења, да се латинска граматика у рукопису г. Вулића може употребити као уџбеник у прва два разреда, у којима се удара основ за изучавање овог класичног језика, и топло је препоручујемо Просветном Савету, јер ће она веома олакшати почетницима учење латинског језика.

С одличним поштовањем,

Милив. Ј. Поповић

Свет. М. Максимовић, проф.

Мил. Ј. Мајзнер, проф.

На основу овог реферата Савет је одлучио: да се Латинска Граматика г. д-ра Николе Вулића може препоручити као привремени уџбеник у прва два разреда у којима се учи латински језик.

Г.г. референтима на име хонорара за реферовање одређено је свега 60 динара.

X

Саслушан је писмени реферат г. Љуб. М. Протића и г-ђе Малвине Гогићеве о књигама „Поуке за Домаћице“ од г-ђе Љубице Жељезовскове.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету,

Прегледали смо *Поуке за домаћице* за ученице III и IV р. народне школе, које је израдила госпођица Љубица Жељезовскова, па нам је част поднети о њима своје мишљење.

Обе су ове књижице штампане као шесто издање, и на обема има напомена: „Употребу ове књиге у школама одобрио је Господин Министар Просвете“. Молбом својом од 4. марта ове године госпођица Жељезовскова тражи да држава откупи сад ове књижице за уџбенике у III. и IV. разреду основне школе. Зато ћемо ми изнети утисак ових књижица, кад смо их прочитали, да би се видело треба ли држава да их откупи.

1. На првом месту истиче се тежња да обе послуже као ручне књиге ученицама при настави *Поука за домаћице*. Намера није рђава. Али се нама ипак чини да је излишно, и кад не би било погрешно, да се девојчицама пружа уџбеник из кога ће учити како се међу себе, како се сто намешта и успрема, коју собу треба узимати за спаваћу, чиме се застире под, у чему се готове јела, на чему се готове итд. О овим стварима треба ученице обавештавати у zgodним приликама и у вези са наставом из других предмета.

Уосталом расписом Г. Министра Просвете од 4. маја 1905. г. ПБр. 8465, наређује се да се у III. и IV. р. основне школе могу допустити уџбеници само за науку хришћанску и историју, разуме се сем читанака, што ми сматрамо да је правилно. Према томе ове књиге не могу бити уџбеници.

2. Али и да нема ове наредбе, ипак не бисмо могли предложити да ове књижице буду уџбеници, и то из ових разлога:

а. што има у њима доста ствари незгодно речених, на пр. у књизи за II. р. на стр. 21: „У свакој кући, у којој се зна ред (кад је чему време) зна се место у соби, или соба у којој се сви скупљају ради јела, тог најважнијег дела у чо-

вечјем животу, јер без јела не би се могли одржати, да радимо онолико, колико нам је потребно, па да будемо здрави“. На стр. 39.: „Бурка је права ђурка, иде и врља, па тражи какво сакривено и склоњено место, и ту снесе јаје“. На стр. 43.: „Пловка се зове још и *шловка*“, На стр. 44.: „Патке и гуске могу да се разболе кад немају довољно воде, па кад се нагло много напију. Тада може да им прене желудац“. На стр. 49.: „Кртице и питоми зечеви од штете су нам с тога што много рију. Њих не би требало требити из оних кућа у којима има много мишева и пацова, јер их оне животињице јако тамане. Но где су од велике штете њих је најлакше истребити ако се поубијају, или потрују мишомором као и пацови“.

У књизи за IV. разред на стр. 27.: „Зимницу припремају не само људи, него и мале и сићушне животиње, отуда је и постала она пословица која вели: „Ко лети ради, зими се слади“. На стр. 34.: „Зрео пасуљ нема никакве спреме“. На стр. 43.: „У врту кухињском, сеју се и саде разне потребе: зелен и поврће за јело, које се у кухињи готови, те се због тога и зове кухињски врт“. На стр. 45.: „Где нема реда не види се труд, па не буде ни користи“, итд.

б. Има непотребних ствари, које су још и од врло сумњиве вредности, као на пр. у књизи за III. разред на страни 37., 40., 42. и 44. Ми налазимо да ученицама није потребно и ово истипати.

в. Има *врло много* језиковних и штампарских погрешака, које не морамо наводити, јер смо многе у обема књигама подвукли писаљком, будући их има готово на свакој страни, а често и по неколико.

Према свему овоме наш је суд да се ове књиге у оваквом издању не могу откупити.

Главном Просветном Савету одани.

17. новембра 1911.
у Београду.

Љуб. М. Протић
Малвина Гогић
наст. Жен. Учит. Школе.

Према овом реферату Савет је дао мишљење: да се књига: „Поуке за домаћице“ од г-ђе Љубице Жељезовскове не могу препоручити за откуп.

Референтима на име хонорара за реферовање одређено је свега 40 динара.

XI

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 12 овог месеца ПБр. 21689, којим тражи мишљење по молби Главног Одбора Српског Учитељског Удружења за Босну и Херцеговину, који моли да се на друштвени орган „Српска Школа“ претплате све основне школе у Краљевини Србији.

Савет одлучује: да се умоли Учитељско Удружење да да своје мишљење по овој молби.

XII

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 12 овог месеца ПБр. 22107, којим пита да ли треба г. Танасија Костића, учитеља у Миријеву, пензионисати.

Савет је мишљења: да на основи лекарског уверења, треба г. Танасија Костића, учитеља у Миријеву, ставити у пензију

XIII

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 14 овог месеца ПБр. 24161, у коме констатује да су чланом 64 Закона о средњим школама прописани нарочити испити за учитеље вештина у средњим школама, да таквих правила за неке вештине има а за неке да још

прописана и моли Савет, да подвргне прегледу и измени правила која већ постоје и пропише нова за оне вештине за које их до сад није било.

Савет је одлучио: да се умоле да прегледају и, евентуално, измене Правила за полагање учитељског испита из цртања и лепог писања г.г. Милivoје Симић, Риста Вукановић и Стеван Трифуновић; за певање и музику и црквено певање: г.г. Стеван Веселиновић, Стев. Мокрањац, П. Крстић и Бож. Јоксимовић; да пропише нова за гимнастику г.г. др. Светолик Стевановић, Танасије Поповић и Ф. Хофман.

XIV

Саслушан је писмени реферат г. Љуб. М. Протића, г-ђе Анђелије Аћи-мовићке и г-ђе Малвине Гогићеве о рукопису Поуке за домаћице које је за III и IV разреда основних школа израдила г-ца Подградскова.

Тај реферат гласи:

Главном Просветном Савету,

Главни Просветни Савет наредно нам је, да прегледамо рукопис „Поуке за домаћице“ за III и IV разред женских основних школа, који је г-ђица М. Подградскова понудила за уџбеник. Ми смо овај спис прегледали, па нам је част доставити своје мишљење о њему.

На 909. редовном састанку од 11 априла 1905 г. одлучио је Главни Просветни Савет да у III и IV разреду основне школе не може бити уџбеника других сем читанака и уџбеника за науку хришћанску и српску историју. Одлуку ову усвојио је и г. Министар, па је то и расписом од 4 маја 1905 објавио. Према овоме ови се списи не могу примити за уџбенике, па ма како добро били израђени. У осталом ми мислимо, да су за ово и непотребни уџбеници. У наставном плану за народне школе истина издвојене су *Поуке за домаћице* као засебан предмет, па је изнесено и шта се све има обухватити тим предметом. Па ипак ми мислимо, да се није замисљало да наставница узме као засебне методске јединице на пр.: о раду на тавану, о чишћењу и пајању соба, о готовљењу јела итд. па да о томе држи предавања, већ да се о тим стварима поучавају девојчице у zgodним приликама, а сем тога и у вези с наставом из других наставних предмета кад год је то могућно. Резултати, до којих се овако дође, треба девојчице да уписују у засебне свештице и то под надзором и уз припомоћ наставница. То би биле поуке за домаћице које би писале саме ученице. Па онда овај предмет највише зависи од прилика у којима ученице живе, а зато се мора прилагођавати њима. Наставница види живот у месту где служи, проучава га и даје савете и поуке својим ученицама с обзира на њихов будући живот, а све то у приликама погодним за то. Без вредности је зато пружати девојчицама књиге као уџбенике, у којима се говори о стварима које оне у животу не сусрећају на пр. како се спрема зимница, како се брише сребрно посуђе и т. д.

Али и да није тога, ипак не бисмо могли препоручити ове књиге с тога, што имају mana, на име:

1. Понеке ствари непотпуно су разрађене, а често су и погрешне, на пр. чланак о слави у рукопису за III разред стр. 7. и 8.; чланак о спремању зимнице стр. 18., 19., 20., 21., 22 и 23.

2. Стил није добар, многе су реченице испретуране, а често и нелогично везане, на пр. у књизи за III разред 1. стоји: „ако се чистота одржава и довољно ветри, здравље ће напредовати“; „под се риба, који је од необојених дасака, пере се врућом водом“ (12 стр.); од куњског намештаја треба да буде сто, који треба да буде са свим прост“ (стр. 14.); „подрум служи за склањање“ (стр. 19.); на стр. 22. има и овакав савет: „ако на одело накапље воштана или стеаринска свећа, метне се преко ње упијаћа артија и глача“. — У књизи за IV разред стр. 32. даје се овакво погрешно упуство: „Скљувани сапун изручи се кашиком у једно сандуче са избушеним дном. Преко њега се метне дебело платно повлашено у воду. Сандуче се метне на какав суд, да се сапун оцеди“ (а баш све се обрнуто ради); на 12. стр.: „чорба од других меса кува се као и говеђа чорба“; „за горење угља треба да су за то удешене пећи“ (чл. о гориву) итд. Оваквих грешака има много.

3.. Има правописних и језиковних грешака, на пр.: сво; ни један; не калајсан; не намештен; скинут прах са стола; са узницом се мере леје; са грабљама порављују земљу; плаћај свагда *за готов* новац; сваки дан се месо соком прелива, *без да се* камен скида, итд.

Али није на одмет пружити наставницима књигу, у којој ће оне саме наћи градива које се може и треба да разрађује у практичном школском раду, а тако исто пружити и ученицама такву књигу као лектуру кад сврше школе и пођу у практични живот. Томе двојаком циљу могао би послужити спис г-ђице Подградскове, кад би се све горе наведене грешке, и њима сличне, поправиле. У томе случају могли бисмо овај спис г-ђе Подградскове предложити за помоћну ручну књигу учитељицама III и IV разреда основне школе и за поклањање свршеним ученицима IV разреда.

Главном Просветном Савету захвални на поверењу

Љуб. М. Протић
Анђелија Ђимовић
Малвина Гогоћ

Према овом реферату Савет је одлучио: да се рукопис Поуке за домаћице од г-ђе Марије Подградскове овакав какав је не може препоручити. Ако би пак писац поправио грешке поменуте у реферату и друге сличне, Савет би могао рукопис препоручити за помоћну књигу учитељицама III и IV разреда и за поклањање свршеним ученицима IV разреда народних школа.

Референтима је на име хонорара за реферовање о овом рукопису, одређено по 20 динара.

XV

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 12 овог месеца ПБр. 23572, којим пита Савет за мишљење треба ли г-ђу Милеву Богдановићку, учитељицу у Нишу, према стању њена здравља ставити у пензију.

Савет је мишљења: да је поводом извештаја нишког окружног школског одбора од 9 овог месеца, Бр. 2533, потребно претходно изискати са слушање г-ђе Богдановићке за недолажење на дужност, па тек онда узети у оцену њену молбу за пензију.

Овим је састанак закључен.

1060 РЕДОВНИ САСТАНАК

21 децембра 1911 год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Мирко М. Поповић; редовни чланови: Миливоје Симић, Никола Лазић, Љубомир Протић, др. Чедомиљ Митровић, др. Јован Скерлић, протопрезвитер Ст. М. Веселиновић, др. Светолик П. Стевановић, др. Душан Рајичић, др. Миливоје Н. Јовановић, Илија Ђукановић; ванредни члан: Мих. Стевановић.

Пословођа: Милан К. Петковић.

I

Прочитан је и примљен записник 1059 саветског састанка.

II

Прочитано је писмо од 7 овог месеца ПБр. 23700 којим господин Мини-стар просвете и црквених послова моли Савет: 1) да одреди која учитељска места треба стално сматрати за тежа, без обзира на то који су наставници сада у тим местима и да ли они заслужују награду, 2) да сва тежа места подели у категорије према теренским и другим тешкоћама, и 3) да одреди два до три своја члана који би му у овај мах помогли да распореди награде учитељима који су радили у тежим местима прошле школске године.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Љуб. М. Протић, Ник. В. Лазић и др. Свет. Стевановић да учине што треба по тач. 1 и 2 овога писма, а г.г. Ник. Лазић, др. Свет. П. Стевановић и Мих. Стевановић по тачки 3.

III

Прочитан је писмени реферат г.г. Миливоја Симића и др. Свет. Стевановића о квалификацијама г. Јов. С. Јовановића, административног чиновника министарства војног.

Усвајајући овај реферат Савет налази: да г. Јовановић нема квалификација за вишег учитеља које тражи чл. 63 закона.

IV

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 3 децембра ове године ПБр. 22078, којим пита Савет за мишљење треба ли г-ђу Босиљку Крстићку, учитељицу у Ђуприји, ставити у пензију.

Савет је мишљења: да би према лекарско-комисијском прегледу г-ђу Крстићку требало ставити у пензију.

V

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 15 овог месеца ПБр. 24158, којим спроводи акт Министарства унутрашњих дела од 13 овог месеца, СМ 16218, које у име Главног Санитетског Савета а по молби г. Јована Викторовића о признању његових квалификација за апотекарског приправника, моли за мишљење: 1) да ли се сведоџбе приватне школе Concordia у Цириху издате г. Викторовићу могу изједначити са нашим гимназијским сведоџбама у истим разредима и 2) да ли положени кантонални испит, који му даје права на ступање на Универзитет, одговара испиту зрелости код нас; ако му се не би могло признати ово изједначење у оном обиму у којем му се признаје у Швајцарској с правом на Универзитет, онда колико би му се разреда могло признати да је свршио, према разредима у гимназијама код нас.

Савет је мишљења: да г. Викторовић са обзиром на своје школовање у заводу Concordia, а нарочито на положени кантонални испит на Бернском Универзитету, има квалификација за апотекарског приправника.

VI

Саслушан је усмени реферат г. Љуб. М. Протића о књизи „Поступак у рачунској настави за I разред основне школе“, од г. Милоша Попаре, српског учитеља у Сарајеву.

Према овом реферату Савет је мишљења: да се ова књига може препоручити само за књижнице основних школа.

VIII

Прочитано је писмо Господина Министра просвете и црквених послова од 14 овог месеца, ПБр. 24144, којим шаље на оцену књигу „Културна Педагогија“, од г. Милоша Милошевића, професора.

Савет је одлучио: да се од г. Светислава Максимовића, референта о овој књизи у Коларчевој Задужбини, потражи мишљење да ли се по његову сазнању о овом делу може оно препоручити за књижнице основних и средњих школа и, независно од тога, умолити г. др. Свет. Окановића, да дело прегледа и поднесе Савету писмени реферат, пошто претходно писац положи благајни Министарства просвете (50) педесет динара на име награде за реферисање.

Овим је састанак закључен.

НАСТАВА И КУЛТУРА

КАКО СЕ ИЗУЧАВА КЛАСИЧНА ФИЛОЛОГИЈА?

ПРЕДАВАЊЕ¹

проф. Д-р О. Крузиуса.

Увод. Задаћа предавању. Школа и универзитет. — I. Поље рада класичне филологије. Јединство грчко-римске културе. Граничне области. — II. Филологија, историја, археологија. Изучавање текстова главна задаћа филологу: критика текста и ексегеза. Методе лектире. Познавање споменика. — III. Систем науке о старини. Језик. Метрика, појетика, реторика. Књижевна и културна историја. Политичка историја. Религија, бајка, обичај. Пластичка уметност и музика. — IV. Методе изучавања. Значај самосталног рада на појединостима. Од појединости ка целини. Оријентовање и рецензивно учење. — V. Дидактичка средства универзитета. Предавање. Вежбања. Час примања. Мајстори филологије као вође. Биографије филолога. Завршна реч.

Кад ме је замолио господин ваш председник, да држим једно приступно предавање, ја сам имао намеру, да вам говорим сасвим слободно, и поздравио сам као добро дошло, што ми се дала прилика за то. Али сам се мало замислио, кад сам прочитао: „Како се изучава класична

¹ Ово предавање држао је у студентском филолошком друштву у Минхену учени и за филолошку науку веома заслужни професор класичне филологије у Минхенском универзитету, др. Ото Крузиус (Crusius), и штампано га под натписом: *Wie studiert man klassische Philologie? Ein Vortrag* (Минхен, Рајнхарт, 1911). Предавање је поздрављено као врло ваљано ушутство студентима старе филологије, од којих се у садашње време све више тражи, а дошло је са веома позване стране, од темељно и свестрано спремног научника и одличног професора, од беседника, који одушевљава и који је одушевљен. Мислећи, да ће погледи и савети професора Крузиуса, мога пређашњег уваженог и симпатичног професора у Тибингену, бити од користи и нашим младим филолозима и уопште изучавању класичке старине код нас, превео сам и објављујем овде његово предавање.

У преводу је, поглавито ради уштеде у простору, нешто местимице скраћиван оригинал, уколико је то било могуће учинити поред тако логичнога и једнога склопа у излагању.

Г. др. Веселин Чајкановић, ст. доцент за класичну филологију нашега универзитета, ученик професора Крузиуса у Минхену, био је добар прочитати, на моју молбу, овај превод, како би предавање нашега заједничког професора изишло у што бољем српском руху, за што ипак ја носим пуну одговорност.

Преводилац.

филологија?“, — како је ваш председник формуловао тему према познатим угледима. На то нисам био спреман, јер нисам мислио држати свечано предавање, већ само саопштити низ својих искустава. Пред овим скупом морам урадити нешто више, и хоћу да видим, да ли ће ми то поћи за руком. На првом месту, да би се за један час могло казати, како се изучава класична филологија, за то мора бити мудрији човек но што сам ја¹. Молим вас да ми опростите, ако испадне *λόγος ἀκέραιος*, како то вели Платон.

Даља је тешкоћа у том, како да се удеси предавање за овако многоструки скуп, у коме је и доста дама а и старијих и пре свега много нових студената. За њину потребу ја ћу понајпре да удесим мој говор. Али немојте мислити, да намеравам држати неки *protreptikos*, беседу за наговарање, непозвати треба да чују и *apotreptikos*; јер тешкоће нашега заната не треба да се заклањају. Да из основа и за времена застрашим оне који су само *καρηχοφόροι* и *βέβηλοι* — можда то чиним већ овим мрачним речима — мислим да је потребно и да вреди.

Да приступимо нашој теми. Ја ћу да се ставим на гледиште нових студената; од њих је велика већина у првим семестрима. Они долазе из гимназије. Она има задаћу, да ученике барем у вишим разредима колико је год могућно доведе директно до класика, да створи и омогући непосредно уживање, живо схватање античких дела у хуманистичком духу. Ви сте можда већ добили толико утисака, да сте у души створили оншту идеалну слику старога света, — тога света, који спољашње нема са нашим толико много заједничкога, а који ипак у себи скрива тако моћну и једноставну културу.

Са овога утиска ви ћете, кад ступите у стручну наставу у универзитету, помислити можда, да силазите ниже за неколико степеница.

На универзитету ми најпре имамо другу тежњу. Ми нећемо овде да учимо зидати куле у ваздуху; ви не треба ни да туђе мисли и резултате просто примате или даље дајете са неколико новијих *flores et colores*. Ви код нас морате вршити ученичке и помоћничке послове; лагано корак по корак радити на својој мети: на главној мети, да постанете научно пунолетни. Ово се може учинити чудновато, по неком младићу; али испред успеха богови су ставили зној. За ваше куле у ваздуху ја нећу да вам замерим; оне лебде пред сваким доиста

¹ Било је доста више часова и једна накнадна седница. За основу овом излагању узет је један стенограм, који дабоме није био без празнина и рђавог разумевања. Требало је све прерадити, али трагови постанка нису се могли избрисати. По мојој скици дошао би још одсеци: VI. болести филолошког позива и душевна хигијена; VII. однос стручне студије према личној образовању; VIII. о положају филологије и старога доба у модерном свету. Место тога морала је доћи кратка импровизована завршна реч.

младим човеком и јесу нешто врло лепо; далеке мете, за које весело осећање снаге мисли да их види у близини, што се може опипати. Али на ствар.

I.

Ви хоћете да изучавате класичну филологију. Ова реч садржи у себи захтеве, претпоставке. У Француској а и у Америци и Инглеској изучава се латински и грчки језик. Али ми изучавамо класичну филологију. Ми се још потпуно чврсто држимо овога назива, који се, колико ја знам, појавио у осамнаестом веку поред старијега *humaniora*, и тиме тражимо, да се „класична филологија“ ради као једноставна струка.

Овај израз, посматран чисто историски, означава убеђење о безусловној културној заједници Римљана и Грка. Ми знамо, да ове културе иду заједно. Ма колико великих и особених ствари да је Рим створио, стари географ ипак има право, што га је назвао *πόλις Ἑλληνίς*. Рим је у целој својој култури прожет јединистичким духом; он прво улази и у јелинистички систем држава и довршује мисао о јелинистичкој светској монархији. Чак и на пољу права и политике корени иду до у Грчку. Оба ова народа треба упознати, не један или други. Што се наши факултети, наша правила за испит — барем у већини случајева — држе чврсто овога захтева, то је врло добро, јер се оснива на природи ствари.

О пореклу и мењању појма „класично“ могло би се казати много; али време је кратко. Нека се само утврди, да су и за хладно историско посматрање оба ова народа доиста „класични“ народи, изабрани народи, чак први од свих. Они су створили основу, на којој је умни живот и култура свих других европских народа. Ни који други народ не може на ово полагати такво право. Сви путови воде напоследку не у Рим већ пре свега у Атину, у Александрију, на обалску ивицу Мале Азије, где су се пре више од две тисуће година Грци одржали у размени и борби са истоком и положили основе европској цивилизацији, уметности и науци. Естетичку и етичку оцену хоћу при том да сасвим издвојим за данас.

У оном времену, када је ова култура била жива, када је створена и даље расла, јесте центар нашим студијама, од Хомера па до трећег и четвртог века после Христа. Али сталних граница нема, ни по времену ни по простору.

Иза тога је свет старога истока, који је толико учинио за стару цивилизацију, и баш сад нестаје и магле над најстаријом критско-миносском културом Средоземнога Мора.

Али све је то пре нашега времена, и ако врло јако улази у наш задатак. Обрнуто, у Византију и Средњи Век запада продиру таласи

старе уметности и књижевности; јер старо доба никада није било мртво, никада заборављено ни одбачено. Има не један ренесанс већ више ренесанса. Ове позне граничне области нигде нису боље обрађиване но у Минхену; то су радили К. Крумбахер и Л. Траубе. Овде обиље несвршених проблема а пре свега множина новог градива, права terra virgo, мами на рад прост, са пуно нада на успех. Али добар византинац и средњолатинац мора бити добар класични филолог: Византија и време Каролинга не могу се добити без пута кроз старо доба. Још нешто. Није била празна заблуда и самовоља што су најпре истакнута тако звана „класична времена“. И у смислу умеснога историскога рада треба желети, да се најпре и пре свега обрати пажња на времена и личности јаке и са великим утицајем. А чудновата је предрасуда, ако се мисли, да на нашем пољу нема задаћа за рад.

Код нас треба радити бескрајно много. Сваке године ашов избацује из земље многобројне натписе, уметничка дела, папире, што све очекује стручњачку обраду. И свако време има својих питања, која оно ставља прошлости. Тако имамо ми у нашем времену питања естетичких, социјалнонаучних, питања из историје религије и језика, која пре неколико поколења мучно да су умели и поставити правилно. А пре свега морате у току својих студија испитати себе, да ли се добро осећате у овом потонулом свету, да ли ћете у њему наћи нешто као други завичај.

Тако би дакле класична филологија била наука, која има посла са оба ова народа, са њиховим радом и бићем, а пре свега са њиховим великим личностима — јер истицање, еманципација и овековечавање индивидуалнога у уметности као и у философији и науци јесте оно, што обележава старо доба грчко и римско пре свега у супротности са старим истоком, чији радови поред све снаге и моћи ипак имају за нас већином нешто безлично, чак анонимно у буквалном смислу речи.

II.

Даље: филологија је са историјом и археологијом сродна али неидентична. Код суседа лако дође до спорова око границе: то се показује и овде. Па где је право поље рада старој историји насупрот класичној филологији? Другачије него познати и прави научници, другачије пре свега но они историчари будућности, који од историје хоће да створе науку типова и закона, ја бих хтео да се ограничим на оно просто, од Тукидида основано схватање, које је Ранке заступао и за чију је оправданост пре неколико година опет устао Едуард Мајер у Берлину у једном сјајном предавању. Али ово схватање изражено је не у грчком термину „historia“, који значи испитивање, већ у доброј немачкој речи „Geschichte“.

А историја (Geschichte) доиста има посла с оним што се догодило (geschehen), са покретом, ланцем од узрока и дејстава, са оним што изазива промене, што дејствује, што је историски значајно, ма и било то естетички или етички мање важно. Праћење, изношење онога што се догодило, по могућству са гледишта узрока и дејства, то је задаћа историји. Свако градиво може се историски обрађивати, па и религија, уметност и књижевност. Мисли се: књижевна историја извесно је ствар филологова. Али ако се ја као књижевни историчар бавим о развиту појединих врста песништва, о историском положају мајстора и о постанку и дејству њихових дела, ја не вршим прост филолошки посао. Није случај, што је најживљу римску историју књижевности написао један историчар, Теодор Момзен. Прави задатак филолога је у другом; врло једноставан је и прост тај задатак, у ком је ипак обухваћен цео резултат силнога доживотнога рада многобројних испитивача почевши од времена јелинистичког. То је задатак, да се покаже, како ће се писана дела и, да идемо даље, културни документи правилно васпоставити и правилно схватити. „Recte legere, recte intellegere“, то је главни задатак филологији. То није њен *condominium* са историјом већ њена нарочита провинција. Неки текст правилно утврдити, обрадити га по свима правилима, пре свега објаснити га што се може потање и дубље, то филолози пре свега морају научити — и ништа им, узгред буди речено, и за њихов будући наставнички позив није потребније и корисније него образовање ових подобности. Ако хоћете, филологија је у овом смислу више *techné*, вештина, него наука (у чем ја никако не видим деградацију); али она потпомаже најразноврсније душевне дисциплине, па се чак може рећи, да тек вештином филологовом бива могућан историски рад.

Одлучан корак и овде је учињен у атичко-јелинистичком времену. Тада је излагање књижевних докумената, уопште језичка херменеутика постављена као проблем, и наскоро је добивено оно начело, о ком ништа не знајаше наивно старије време, које преиначаваше свако предање: да писана дела и писци треба да се најпре индивидуално и историски схватају и из себе самих објашњавају. Начела методскога објашњења, како их је обрадио и употребљавао филолог Аристарх, немају мањег значаја за историске науке него проналазак његовог старијег имењака, претече Галилејева и Коперникова, за астрономију — у Средњем Веку (који је са гледишта науке у ствари једно средње доба, интермецо између главних чинова) — у Средњем Веку учења ова велика испитивача имала су и исту судбину, то јест да буду потпуно заборављена. То је дакле главно: тежиште филолошкога рада јесте у самим писаним делима. Нешто слично може се рећи о поступању са другим културним документима. Поред старе историје уметности стоји археологија, која васпоставља и објашњава, тако рећи филолошка

археологија. Само што код уметничкога дела начињеног од речи, посреднички рад заузима више места: оно што говоре античке речи нама је теже разумети но оно што говоре антички облици; па и спев мора увек да се обнови с помоћу знакова, док лик стоји готов пред нама — уколико је дабоме очуван у оригиналу. Рад критичкога васпостављања из разних копија и фрагмената има сасвим сличан значај и методе, овде као и тамо.

То је наш главни задатак: он се чини тако скроман, и мора се рећи, да се његов значај све више смањује, уколико су појаве ближе нама. Филолошки рад код Хауптмана и Хофманстала, на пример, остаће Богу хвала, без праве сврхе и успеха; ови људи наши су савременици, они се тако изражавају, да их ми разумемо, и ми имамо сличне претпоставке, сличну „аперцепциску масу“ као и они. Али имаде дела већ из средине прошлога века, код којих је нам је неизоставно потребан коментар. Имерманов „Münchhausen“ у својим литерарно-сатиричким партијама није нам више одмах разумљив, као год ни већина ствари од Жан Пола или Арнима. Овде ствар већ добија у значају, овде нам је већ потребан филолошки посредник. Али ова потреба срећом не расте заједно са дистанцијом. Нама је, не узимајући у рачун језик, код неких античких угледних дела потребна само лака помоћ, јер се све креће у оном што је „чисто човечанско“ и језгро непосредно дејствује још и данас. Ипак нешто чини различност народа, религије и културе; заиста пренети се у дела тако далекога времена, њих разумети и тумачити, није лак задатак. — А то је ваш главни задатак! Нигде се више не показује, да ли је когод позван за наше студије, него у раду на неком значајном а тешком тексту.

Главна тешкоћа је код нас до стања, у ком нам је неки текст предан. Михаило Бернајс показао је, колико компликоване задатке има критика текста већ код Гета. Код античких текстова су стотине па и тисуће година између облика, у ком су они дошли до нас, и њихова првог фиксирања. Чудо је, што наши текстови не изгледају још и горе; оно што је у утврђеном литерарном облику, то у главном имамо врло добро тек од јелинистичког времена, када је већ била пробуђена научно-филолошка свест. Најтеже проблеме задају текстови пре књижевнога и пре научнога времена, које је књигу познавало само као основу за усмени говор, који се могао слободно модификовати према времену и месту — Хомерски епови и химне, Hesiodica и Theognidea —, и народне књиге познијега доба из некњижевних кругова, као Есопов Bios, роман о Александру, Physiologus. Код свих ових појава уопште нема се управо појма о тексту, утврђеноме једном за свагда. Ја мислим, да су већ Александринци били свесни тога, да су тражили неку врсту квадратуре круга, кад су на се узели да из Хомерских екземплара, обрађених за живи агон певача и рапсода, створе читанку у смислу овога времена. То

показује њихов особени, опрезни систем знакова, који не уништава већ трпи дублете, уметке и додатке. Филолошки идеал је у овом случају, да се јасно покаже цео развој текста, па и његово даље растење у позније доба, а ја мислим, да би му се човек највише могао приближити баш у поступку наших колега из Александрије.

Поред све компликованости може се о историји старих текстова боље говорити у Средњем Веку. Само овим путем — то знамо од времена Лахмана и Ричла — можемо добити основу у писаној споменику; ту нам онда прискачу у помоћ средњелатинске и средњегрчке студије, које су овде организовали Крумбахер и Траубе, као што сам то и ја сам видео пре свега код најтежега таквог проблема, о ком сам се бавио — мислим на античке паремнографе или скупљаче пословица.

Ну са овим свим још не долазимо до текста, који се може читати; непрестано се показују празнине и кварења, као и код кипова сачуваних у фрагментима, и често је потребна не само ratio тачне ексегезе и ексактна знања из свих филолошких дисциплина, већ и живо саосећање и комбинаторска фантазија, која се граничи са уметношћу — да би се унеколико добила првобитна слика.

То је све врло приметно и неугодно — па и мени би било милије, кад бисмо имали врло много аутографа или савременичких екземплара старих писаца, јер бисмо се тада могли одати непосредноме уживању и излагању њихових дела. Али кад је већ тако у ствари, ове препреке не могу се обићи: морате се научити, да прођете преко њих, ако хоћете да дођете до мете. А подобност за то моћи ћете стећи неуморним вежбањем у универзитету.

Ну кад бисте хтели да све, што читате, обрађујете у овом стилу, целога свога живота не бисте отишли далеко. Ви стојите испред двеју богатих књижевности и култура. Ви треба да се у даљим годинама с њима бар унеколико упознате, треба да проучите најзнатније писце — па како онда да почнете?

Стари Негелсбах рекао је једном, да има само један начин читања то јест онај, који води солидном разумевању; неоправдано је разликовање, које се прави међу статарном и курсорном лектиром. Да ли је то тачно и за средњу школу, хоћу да ставим на страну; ми се тиме не можемо задовољити. Нама је потребан различан начин за бављење око текстова. Ви морате доћи у радионицу семинара, да изучите занат, да стечете технику. Ви морате бити у стању, да сами читате и испитујете основе наших текстова, рукописне споменике, да сами савлађујете све ексегетске тешкоће. Због тога се препоручује, да се разликују два начина лектире. Најпре ваља текстове из основа потпуно обработити, па ићи и за историјом њихова облика, у ком су даље преношени, њихове традиције; ту не смете бежати ни испред какве тешкоће, већ или објаснити или утврдити, да се неко место не може објаснити. При том

морате научити, да дело читате као производ његове врсте и производ његова писца, дакле да пратите и његове историске и библиографске односе. Врло је тешко филолошки обрадити неко дело у овом смислу, за то је потребно много времена, можда више времена него да се оно напише.

Али ја нисам мишљења, да је овај пут једини. Поред овога начина има још лектира ради оријентовања, код које ћемо се задовољити целокупним утиском, текст примити онако, како нам га даје неко добро издање, те забележити које тешко место, ставити можда знак питања на ивицу, али ипак ићи даље, да бисмо добили целокупне утиске. Сасвим је добро ићи понеки пут напред хусарским темпом. Таква лектира ради оријентовања апсолутно је потребна. Она згодно прати нека предавања, на пр. историју књижевности. Само тако добићете потребну множину погледа и веза, добићете и довољну количину речи и појачаћете своје инстинктивно осећање за језик. Ја не заступа површност: морамо бити свесни тога, да је ово само први ступањ и да је свако велико дело ума у основи неисцрпно. При свем том — уколико неко уметничко дело стоји више, утолико се поузданије ипак добија одређени утисак већ при таквој лектури ради оријентовања. Баш највиша уметничка дела чине ми се до некога ступња као суверена, по свом утицајном језгру независна од историских и личних погодаба. Само тако се објашњава чудо, што уметничка дела античке пластике, код којих више пута не знамо ништа о творцу, која често не умемо ни сасвим да објаснимо, ипак утичу у највишем смислу, стварају у нама расположење и утиску се заувек у нашу фантазију, — подсећам само на Хераклов торсо, на девојку из Анција, на рођење Афродитино, и на толико других лепих пластичких загонетака. Ту свуда остају сумње у тумачење, празнине у антикварско-историском разумевању, отворена питања о пореклу — и поред свега имамо неоспорно уметничко дејство. Можда није сасвим тако код уметничког дела од речи, али сличних појава има и овде. Једнога историски тако зависнога човека, као што је Аристофан, разумети од речи до речи, тешка је ствар, која тражи брижљиво проучавање и са којом мучно да бисмо изишли на крај без коментара старих тумача, који су коментари, на жалост, тако јако осакаћени и растурени. Али помислите на један комад на Птице. Још једнако има спора око његове тенденције, око тисуће историских појединости; али једно је извесно: фантастични налик на бајку, укупни утисак, који он изазива код сваког читаоца, чак и у преводу. Гротескне слике и типови Аристофанови живо занимају и онога, који поједине односе потпуно не зна и не разуме. Шта више, где можемо контроловати лични моменат у овим комедијама, налазимо, да његово знање мање има значаја за уметничко дело по себи, но што би требало претпоставити баш зато, што Аристофан личности

просто претвара у радне и јако карикиране колективне типове, — треба се сетити само његова Сократа, његова Ламаха и Клеона. Само нека наговештавања, мале досетке и мале непристојности потпуно и сасвим зависе од личних прилика и градскога преклапања; то је у његово време зацело био врло успешан елеменат, данас пак често значи: spiritus је отишао до врага а остаде phlegma.

Даље. Ни познавање животних прилика пищевих нема одлучнога значаја за уметничко дело по себи. Не треба ме рђаво разумети: неку необичну драж има то, што се прати биће и постанак једне личности и његова дела, као што то можемо већ чинити код Хесиода, Пиндара и Есихла. Али то је друго, психолошко и литерарно-историско интересовање. Утицање уметничког дела остаје независно од овога, и то баш уколико је оно савршеније, што показују многобројна дела, чији су нам творци готово непознати: епови и химне Хомерове, одломци можда Стесихора или Тиртеја и, као што рекох, тихи свет античких статуа. Главна је ствар ово: стил, уметнички рукопис, не добија се из биографских нотица већ из дела.

Тако се дакле смете надати, да ћете прилично добити већ при курсорној лектури, ако имате добре очи, отворен ум и — пре свега — живо језичко знање, какво се најбоље стиче баш марљивим читањем „лакших“ писаца. За строгу науку, као и за озбиљну уметност, нема дабоме ништа „лако“: свуда су проблеми. Па ипак је врло различан начин, приступност писаца. Неки су као висока каменита стена. На њу се човек не може одшетати, потребна му је добра извешбаност у пужању, као што је код Пиндара, Тукидида, у нечем код Платона, Проперција и Јувенала; то се не може свршити просто курсорно. Други су љубазнији, они нас нежном руком уводе у свој свет или нас вуку са собом: Хомер, елегичари, Херодот, Ксенофонт и многи из познијега доба: Лукијан, Плутарх, Дион, Овидије и Сенека. Тако, по мом мишљењу ту треба да се ови начини лектуре допуњују — врло тачно рађење у појединостима, где човек себи ништа не поклања и где се упознаје са озбиљношћу, и онда опет слободно читање, да се добије преглед и начини интересантно познанство. При том ћете сами наскоро осетити, како вам расте снага. А то је главна мета ваших студија: развијање и стварање живе снаге, подобност, да самостално видите и узимате научне проблеме ексегезе и уопште науке о старини. Ви нисте овде, да за сва времена будете накљукани одређеним научним градивом; није у првом реду стало ни до тога, да набубате своје „писце за испит“. Тако ствар не стоји. Старину ћете освајати тек полагано у целом свом животу па и онда можда само делимице. Али морате стећи средства и методе за то, и код свакога места може се показати, да ли сте ви то учинили: hic Rhodus, hic salta. Још једном, вештина ексегезе је наша ars magna. Она даје основе, она у правом

смислу и образује, јер она тражи и унапређује подобност за разумевање и улажење у ствар према свима личностима и појавама у животу.

Ваш насушни хлеб нека зато буде лектира у обома облицима. Никада није доста рано узети учешћа у строго занатским вежбањима у семинару и семинарским курсовима. За курсорно, ради оријентовања, бављење о једном тексту добро је, да не седите увек сами. Биће многих међу вама, који уче сасвим за себе у мирним собицама. То може бити врло добро за молитву а не за учење. Гледајте, да добијете везе, да читате заједно са друговима, ступајте у друштва. Овај узајамни утицај, ова контрола и подстицање изванредно је корисно и ја бих готово рекао, да за студента може студент као учитељ бити скоро исто тако важан као и професор. Учите од старијих студената и добрих другова!

Код ових радова треба још од почетка да поступате са неком сталношћу. Морате узети на себе, да у сваком семестру прочитате неколико писаца, да тако проучите неколико главних дела, да мисли и ликови доиста живе у вама. Књижевност или опште познавање споменика је наша алфа и омега. Само тако ћете добити непосредан поглед, који је више но голо знање или фиксиран појам; само тако ћете напослетку стећи подобност, да старим језиком сами мислите и гледате, онај последњи ступањ у знању језика, кад је туђе постало altera natura и када се сваки превод осећа као недовољан. Дабоме, ни један човечји живот није довољно дуг и ни један човечји дух није довољно многостран, да би могао у се примити све ове творевине и ексистенције. Ви имате дужност и право на слободан избор. За то у првом реду ваља вам питати не учитеља већ себе саме: куда ме води мој дар и моје интересовање? Без радоснога учешћа, ако човек нема *ζῶος*, не може далеко отићи. А једнога привлаче песници и уметници, другога историчари или философи. Античка књижевност прави је *pantheonium*; ту је и ваш *dämon*, где га можете изабрати.

(Свршиће се).

ВАСПИТНО ДЕЛО И МЕТОДА ГОСПОЋИЦЕ МОНТЕСОРИ У ИТАЛИЈИ

У епоси у којој је проблем наставе и васпитавања све то важнији, чини ми се да ћу учинити услугу онима, који се интересују педагогијом, ако им прикажем рад госпођице Монтезори, жене, лекара италијанског, са врло много искуства.

Г-ђца Монтезори учила је и довршила своје студије на Универзитету у Риму; била је ученик славног научника и лекара Guido Baselli; потом се посветила психијатрији, и нарочито одала томе како да по-

прави јадно и жалосно стање деце идиота, малоумника, недотупавника. Стекла је велико искуство својим општењем с лекарима, који се занимали лудацима, пратећи њихове покушаје лечења терапевтиком, хранењем и органотерапијом; имала је прилике да утврди, да ова средства: у много случајева, нису била ништа друго до изговор за пробу и посматрање; појмила је и опасност која се чинила, злоупотребљавајући све то. Мало по мало, у њој се створила идеја о медикалној педагогици, која би била независна, буквално говорећи, од оног начина лечења и покушала је с њезином применом у неколиким клиникама, на којима је била помоћник, отварајући вечерње курсеве за анормалну децу.

Једна од основних погодаба ове педагогије чинило јој се да лежи у преображају простора, у које се склањају сирота деца, коју је постигла каква физичка или ментална слабост; која су досад држана у потпуном нераду, издвојености и усамљености, што је само могло отежати њихово кукавно стање. Обратило се више пажње на избор ових простора, и лекари одмах поклонеше своје интересовање овој медикалној педагогији која се тек рађала.

На конгресу педагошком који се имао одржати у Турину 1898 године било је стављено на дневни ред и питање: о васпитању идиота и нарочито још о томе, што није постојало апсолутно никакво морално васпитавање по оним заводима у којима су ови јадници живили. Професор Bencivenghi имао је дужност да поднесе реферат о овом питању. Но, на неколико сахати пре отварања конгреса, стигла је вест о трагичном убиству царице аустријске Јелисавете, коју је убио некакав Талијан. Овај догађај изазвао је врло велико узбуђење, јер је још било свеже убијство које је извршио над Карнотом Талијан Caserio. Извесни део штампе хтео је у овом, пошто пото, да види осетан атак на школски рад и доказ о његовој непотпуности, као и равнодушност која се уноси у моралну наставу. Многи који су хтели на конгрес, придружише се овом мишљењу, па и не дођоше. Ова манифестација, претерана као што је и све оно, што се чини под каквим тешким притиском, имала је међутим и добре последице, што је привукла пажњу на реформе, које је требало увести не више по установама за идиоте, већ по оним школама, које су биле намењене за такозвану нормалну децу.

Овај педагошки конгрес био је први који је одржао у Италији. Госпођица Монтесори узела је реч овом приликом, да би убедила, како је веома потребно, пре но што би се и помислило на реформу школа, да се пре свега у њима васпостави селекција и да се одвоје анормална и несавладљива деца од остале деце. Изложила је потребу да се ваља занимати децом преступницима у школи, и која код својих кућа немају потребних погодаба за рад. Она је такође, сасвим оправдано, скренула пажњу на ту околност, да у школама постоји извештан велики број ученика, који изгледа да нису ни у ком облику добили

никакав утисак, што показује велику празнину у извесним деловима програма, а нарочито још у начину како се они примењују.

Ове идеје својом оправданошћу придобише све, и иницијаторка њихова би одређена да одржи један наставни курс учитељицама основних школа у једној „магистралној ортофреничкој школи“. Овај нормални специјални курс обухватио је проучавање психологије, анатомије и педагогије. Извесна количина анатомског знања сматрано је као нешто потребно да се о њој обавесте учитељице у погледу развића детињег, о препрекама које може изазвати болест мишића и органа, и количини рада или пажње која се може очекивати од једног детета према његовом добу или према његову физичком стању.

Да би успела да усаврши наставу ових основних наука, и да би добила што боље резултате, госпођица Монтесори напусти Италију и задржа се дуго времена у Француској и Енглеској. На тај начин упознала се са делима Итардовим и Сегиновим; лекара из XVIII века који предузеше посматрање и проучавање деце идиота и глуво-немих, и основаше, у неку руку, медијалну и научничку педагогију.

Руководећи се њиховим делима госпођица Монтесори стекла је, мало по мало, идеју о средствима којима ће прићи у помоћ интелегенцији, служећи се материјалом који су они били употребили или модификовали према њеним идејама. Она је, пре свега, покушала у једној кући за лудаке, а по том у једној малој школи у Риму на Corso Umberto I, која је била намењена да прикупља непослушну децу у основну школу, децу која су већ постала скитнице. Резултати су били добри. С друге стране, госпођица Монтесори учинила је један врло добар покушај са драгоценим закључцима са децом идиотима, које је сама поучавала по методама прогресивним и упрошћеним. Та су деца ускоро била проглашена за подобну да уче по школском програму, и да походе четврти разред основне школе; чак је изгледало да им је учење било потпуније него ли код извесне нормалне деце.

Госпођица Монтесори нађе драгоценог помоћника у Едуарду Таламу, енжењеру, сопственику великих непокретних имања у кварту Сен Лоран и директору института Des Bene Stobili у Риму.

Таламо је створио читаву радничку државу, организацију савсим нову, да би тако спасао раднике нездравих и влажних станова; био је подигао множину кућа с малим zgodним становима које је давао радницима по ниску цену. Једно двориште, претворено у врт, пружало је овим „Народним кућама“, како обично називаху ове станове довољно чиста ваздуха и извесне веселости. Таламо је допунио своје дело отворивши и школу у овој држави и позвавши госпођицу Монтесори да му помогне.

Прва Casa dei Bambini била је инаугурисана 1907.

Није реч овде о школи у буквалном смислу, већ о једном деčјем азилу, у којем деца стичу врло много корисних знања, и у којима их устопице прате младе учитељице или „директорке“ као што их обично зову. Деца могу походити ове школе од 3—6 год. и излазе из њих потпуно спремна за основну школу. Почиње се васпитавањем покрета, које води васпитавању осећаја.

Згодна је да се на овом месту наведе један одељак из књиге госпођице Монтесори, у којем она развија своју теорију о пажњи, која се мора унети да би се развило мишићно васпитање и поправиле навике.

„Случај ми је, вели она, открио велику потребу да покушам прву примену метода за заостале на нормалној деци не у основним школама, већ у деčјим азилима. Ако је могућно поставити поређење између нормалних и анормалних, могућно је само у првом детињству, када дете које није могло довршити своје развијање и оно које је још непотпуно развијено, могу показати неке аналогije.

„Донста, мала деца нису још стекла сигурну координацију мишићних покрета, из чега следује несигуран ход и неподобност да обуку хаљине, чарапе и т. д. Органи вида су још непотпуно развијени; језик је примитиван и има погрешака, добро познатих у говору деčјем; тешкоћа да се учврсти пажња, несталност, такође су карактери аналогije.

Многе од сталних погрешака, као што су оне у говору, стичу се оним остављањем самима себи, што обично бива са дететом, остављајући га себи у једном врло важном добу узраста, то ће рећи од 3—6 год“.

Врло је потребно скренути пажњу на развиће координације покрета код детета, јер она ствара потпуну основицу васпитања, и води развићу подобности за посматрање, а тим и једној врсти моралне игијене и осећају мере.

Антропологија има свој удео у овој настави, али госпођица Монтесори јасно показује одвојеност која постоји између антропологије с једне и васпитања с друге стране. Антропологија може објаснити извесне аналогije, и извесне аномалије, и олакшати васпитању, али га не може инспирисати и њим руководити у свему и за све; васпитање треба да се само собом по могућству формира.

Дете које улази у школу Монтесори треба да има уза се један биолошки лист, на коме су избележене погодбе његовога рођења, његова храђења, његових болести у прво доба, болести његових родитеља, као и погодбе под којима његови родитељи живе. На овај начин може се учинити много корисних опаски. То је драгоцен помоћник за учитељицу у погледу разумевања деčјег карактера и да не би пошла погрешним путем. Често се дешава да су несавладљива деца враћана из школе и да је речено њиховим родитељима да су непоправљива: ако су родитељи брутални, с дететом би се тада рђаво поступало, што би подједнако било штодљиво и његову карактеру и његову здрављу.

Дошло се до закључка испитивањем већине биолошких листова, да су деца несавладљива или лена обично синови неписмених, или родитеља који живе по најзабаченијим крајевима.

Госпођица Монтесори нарочито наглашава ову важну тачку: Код васпитача не сме никад бити предрасуде и напред створене идеје; васпитач треба да приђе у помоћ детету са идејом да га посматра и да га развије, водећи рачуна о тешкоћама, и покушавајући да му их мало по мало изглади, али никада не сме да се укалупи у строги систем. Он треба да се постара да га васпита, не да ради већ да хоће да ради, и тога ради да покаже детету средство, како ће да ради а да га он не замени. Васпитач треба да се служи са више средстава да почне: да пробуђује код детета љубопитство и осећај за посматрањем, да учини сваки предмет привлачним његовим очима и нарочито да створи код њега слику, просту и чисту.

Ова је потреба развијена у једној од најинтересантнијих глава у методи Монтесори, после цитата из Дантеа: „Le tue parole si en o conte“ (нека твоја реч буде одмерена). Врло многи, у најбољој намери, падају у супротну погрешку, верујући да помажу детету и да га подстичу објашњавањима и детаљним поређењима; они и не помишљају да је дечји мозак сувише млад у доба своје формације, и да се дечја најбња брзо замори напорима којима оно још не уме да да правца. Замењивање слике предметом чврстим и опипљивим као што су: „incastrati“ госпођица Монтесори (геометријске фигуре које се могу по вољи намештати и премештати у дрвеном орману) ослобођава демонстрације и допушта рад, акцију, која боље утискује усмену предмета у духу детињем; гест или покрет прилази у помоћ памћењу, и геометријске форме чувају увек, у свој својој разноликости, извесну правилност, те и тешкоћа постаје мања.

Довде се у Италији употребљавала метода која и у дечјим скло-ништима.

Не би требало гледати у васпитном систему госпођице Монтесори алтерацију или усвајање ове методе; њезин систем потиче из сасвим различних принципа, из посматрања природе, из сваког дечјег темперамента посебице. Методе Фребелове, које траже од детета већу некретљивост, згодније су за интелигенције спорије код деце германске или англосаксонске расе. Остављајући више иницијативе и слободе својим ученицима, госпођица Монтесори је врло добро запазила потребу да допусти латинској деци више покрета и независности.

По њој дете треба да стекне само собом, мало по мало, идеју о дисциплини, а да му се она не налаже. Она налази да се пређе и сувише поти-скивало старање о животу и акција код мале деце; треба их пустити да приведу извршењу идеју која клија у њиховим малим мозговима; па чак и ако је њихово напредовање спорије из њега извлаче стварну корист.

Персоналност децја и децји укус често и боље показују док га посматрамо правећи се да нећемо њим да управљамо. Кад ради лагано не треба отуд закључивати да је то увек из недостатка иницијативе и идеје. Уместо да му одмах непосредно помогнемо, треба имати стрпљења и постојанства, и пустити га да покушава, јер ови покушаји нам често дају драгоцене податке. Овој улози стрпљивих посматрача, учитељице треба нарочито да се посвете, јер никада неће моћи освојити децју природу без децје помоћи. Општа метода школама нарочито је намењена у томе да учини да дете разуме да треба да буде вредно, да је рад добра ствар а леност зло. Азил и учioniца су свет у минијатури, свака треба да га учини пријатним својим напорима, и хармонија и радост у овом азилу зависе од самог детета; с децом несташном и несносном поступа се са више благости но с другом: њих не натерују да раде; само се поставља мала разлика, милујући их, док се њихови другови подстичу, као мали људи. Дете врло брзо схвата ову разлику и разуме степен достојанства на који су подигнути ученици радејници. Отуда се врло брзо види како се понеко од њих приближи малим столовима и како почиње да подражава својим друговима. И сав свет измериће велику разлику која постоји између рада који се ради из обавезе или из бојазни од казне и онога који се прихвата вољно и радосно, онога у који деца уносе пуну вољу.

Ученици из школа г-ђе Монтесори могу се премештати, не тражећи за то допуштење, могу бирати чим ће се забављати и помагати ма чим било одржању свога разреда. На тај начин стичу осећај о реду и у самима себи налазе извора својој радљивости.

Г-ђца Монтесори није поборник колективних лекција, које спречавају наставницу да изблиза прати развиће и прогрес сваког ученика и помоћници њенога система, који су као подстрекачи намењени да припреме лекцију, траже, у осталом, у почетку индивидуалне лекције. Погрешке децје сматрају се као инструктивне и корисне за учитељицу.

Не треба рђаво разумети смисао речи: „слобода“ и „само-васпитање“ које Монтесори врло често употребљава, нити пак нарочито од овога стварати, као што то чине многи необавештени синоним не-дисциплине. Ова се слобода примењује на развиће подобности децјих, јер дете треба доиста да се развија сасвим слободно, да би тако дало могућности својој учитељици да јој буде јасна слика карактера, укуса његовог. Добро је не употребљавати притисак зарад свега, већ успевати да се индиректним средствима пробуди код детета интерес према раду. Кад се ово постигне, ретко је да се дете само собом не потчини, према приликама, у већем или мањем степену вољној дисциплини. Васпитач ће дакле васпитавати без нарочите строгости, користећи се првим посматрањима да би сам собом створио и припремио стрпљење и потрудиће се да лагано уђе у децју душу; посматраће свога ученика као

предмет који треба непрестано посматрати; ова слобода неће искључити известан правац којим треба ићи и заједницу дидактичких средстава.

Досад се настава читања заснивала на једном једином чулу, а то је на чулу вида; метода Монтесори тежи да развије сва чула, и нарочито још чуло пипања, које се пробуђује много брже.

Досад сам говорила, уопште, о принципу саме методе, а сад хоћу да покушам да дам идеју о функционисању њезиних школа, какве сам видела у Милану и Риму.

Директорки помаже помоћница и један лекар који испитује и посматра децу. Директорка записује име, године ученикове, дан кад је дете ушло у школу, све шта је пре тога било; свако вече прилежава своја опажања о детету, његов успех и развиће његова карактера. Мајке морају доћи бар једанпут недељно да се поразговарају са управитељком, и да јој саопште како се дете влада у кући.

Управитељка не губи никако из вида физичко стање детиње. Деца се морају мерити и кад седе и кад стоје сваког месеца по један пут, а тако исто мери им се и тежина сваке недеље у тренутку, кад се купају.

Клупе су замењене малим столицама које су удешене за децу. Столови су лаки и покретни. Има и малих дрвених наслоњача које су врло zgodне за слабу и рахитичну децу. Сав школски намештај подешен је према дејем узрасту; ормани у којима је дидактички материјал и стоно посуђе, намерно су начињени мали, тако да активност детиња не буде ни задржавана нити пак ометана.

Гравуре и репродукције слика у бојама представљају моменте који износе породични живот у дирљивом и угодном облику. Напоследку, да би се дао весео изглед одаји за учење по њој се стављају лонци и други судови са крупним тропским биљем, под које се деца скривају и проводе време.

Курс почиње упућивањем у чистоћу. Уместо да се деца препоручује и предочава чистоћа, доносе им умиваоник с водом, сапуном и четком за нокте, и они који не би после умивања били чисти како ваља, морају се понова умивати и прати; и на тај начин свакако стичу појам о чистоћи. Тако исто имају да отчеткају своје хаљине, да очисте обућу. У овом погледу води се рачуна о најмањим ситницама; извесне школе овог система имају и купатила, у којима се деца купају кад коме дође ред.

Управитељка затим покушава да заведе известан ред међу децом. Обучава најстарије да облаче ону децу сасвим малу и младу. У једној од ових школа у Saint Laurent-у приметила сам једнога дечака од четири године како свом млађем брату закопчава белу кецељу.

Понедеоником изјутра тражи се од деце да причају своје доживљаје од јучерашњег дана; на тај начин навикавају се да координирају своје мисли, да посматрају и да лепо причају.

Постављају их или боље рећи деца сама поседају за своје мале столове и свако од њих изабере своју забаву, једни узимају „incastri“, а други дрвене кутије у којима су исечена дрвца са парчетима чохе или коже, на којима су притврђена дугмета, копче, тако да дете покушава да само закопчава и откопчава поједина парчета. Једна учитељица из Милана рекла ми је како је овим вежбањем једно дете у трећој години научило само после неколико дана да закопчава и откопчава своју обућу.

Ово „практично васпитање“ је врло важно; колико је деце која га нису стекла и која походе основну школу знајући и читати и писати, али која имају међутим посве кукавно држање.

Друга се деца занимају са „colonna“ врстом мале куле коју граде од малих кубова који су један од другог све мањи по запремини.

Рачуну се уче помоћу малих мотки, различне дужине, које су алтернативно обележене плавим и црвеним. Почиње се тим што се све скупе у гомилу. Потом се тражи најдужа мотка или најкраћа и продужава се говорећи детету: „Дај ми још једну дугачку, једну најдужу“ или сасвим обрнуто овоме. Мало по мало прелази се на учење бројева и цифара помоћу манипулације са моткама од којих најкраћа која је црвене боје представља 1, а једна дужа, црвена и плава, представља 2, и т. д. Мали, врло енгиниозан бројач, подељен у преграде, допушта да се поређа изван одређени број малих штапчића према цифрама које носе на себи. Једно друго вежбање састоји и у томе: да се узме неколико од ове деце, да им се нареди да узму из једне кутије превијену хартију на двоје која на себи носи исписани број и затим их замоле да узму са једнога стола онолико куглица или пругића, колико је назначено на оној хартији. Ова се игра врши у највећем миру и тајанствености; свако се дете чува да гласно изговори свој број. Дете које је случајно извукло хартију, на којој је записана нула, предмет је који изазива веселост и код својих другова и код њега самог.

Друго једно вежбање, градација боја, намењено је да детету створи тачност у погледу. Пре свега, да би се дете упутило да разликује боје, сваку понаособ, ставља се преда њ шест свилених куглица две плаве, две црвене и две зелене; узме се једна од ових куглица и онда се каже детету: „Нађи ми исту овакву куглицу“; кад је наставница убеђена да дете тачно разликује боју од боје, онда му се лагано и тачно каже и њезино име. После овога каже му се: „Дај ми плаву, потом дај ми црвену“; треће вежбање састоји се у томе што ће му се рећи: „Која је ово боја“. Ово троструко вежбање је „вежбање вида, учење речи и вежбање меморије“.

Уопште, госпођица Монтесори препоручује да се ради контрастом, да се показује предмет најдужи поред најкраћег и т. д. Кад је детету тешко да нешто научи и схвати, не треба тада наваљивати да то буде баш тога дана, ту лекцију треба одложити за сутрадан.

Настава геометријских фигура, која је у исто време и вежбање мускуларног осећаја и вида претходи настави читања. Додиривање, пипање чврстих тела (као што су цилиндер, конус, куб, и т. д.) врши се целом руком, а пипање равних површина (као што су троугао, кружни обим и т. д.) врши се само индексом и средњим прстом.

Да би се добило уверења да су деца доиста добила појам и осећај о облику, могу им се пошто се тражило од њих да додирују све оне геометријске фигуре, о којима сам мало час говорила, показати мале правоугаоне цигле и кубови од дрвета, везати им очи и затим тражити да додирујући поједине предмете, одреде како се зову и који су. Многа се вежбања врше затворених очију, такво је и оно које се састоји у томе да се дете научи да разликује тешке предмете од лакших, или да распознаје разнолике материје помоћу комада кадифе, вуне, платна и. т. д.

Госпођица Монтесори је измислила да би вежбала осећаје више игара; једна је од најпопуларнијих игра ћутања, која је намењена перцепцији звука.

Управитељка затвори прозоре и спусти завесе и тада каже деци: „Сад ћемо ћутати“. После ових речи цео разред заћути умири, се тако, да би се могло рахат чути како мува лети; за време овог ћутања спољашња ларма и галама и тик-так сата добијају нарочити звук. Управитељка се тада упућује вратима и позива готово нечујним шапатом „Евжене, Кларо, Карло“, и једно за другим позвана деца остављају своја места и прилазе учитељици, поскакујући, док се тако сва не поређају око ње.

Деца веома воле ову игру и с пуно ентузијазма често сама траже „Silenzio“. Тако исто уче их да одређују разне правце производећи код њихових ушију звуке (очи су им непрекидно везане) малим предметима који садрже различне тежине. Учитељица стаје десно, лево, иза и пред дете, и оно на постављена питања одговара с невероватном тачношћу.

Цртање се сматра као припрема за писање у школама госпођице Монтесори. Избачене су прегледнице, и пронађени су пријатнији поступци. Настава цртања врши се овако: слободно цртање које се састоји у томе да се детету остави да црта поједине ствари по својим идејама и да им назначи име; — цртање према геометријским облицима које ставља на хартију, повлачећи им контуре, да их затим обоји; — цртање и бојадисање: учитељица нацрта модел (двече, животиње и т. д.) и дете га прецртава што боље може.

Сем песме и игре постоје овде и „вежбања за уживање“. Управитељка, на пример, свира на пијанину какав марш, деца се поређају у редове и корачају по каденцама, док најмањи између њих стоји поред инструмента и даје такт. За ове школе такође су створене за извршавање мале игре и покрети који се извршују заједнички; констатовано је да ове заједничке игре доводе децу да се једновремено поправљају у својим grubим и несређеним покретима.

У тренутку кад се пође на оброк ствара се у овој школи врло весело ваљар и комешање. Сав разред предаје се послу: једни доносе тањире, други доносе столове, једни разастиру линолеум, док управитељка, врло живахна и сама, у средини овога малог света непрекидно узвикује: *O, che bambini gentili*!. Јер једно је од главних правила методе Монтезори да научи децу уљудности и блакости примером.

Алфабета Монтезори је састављена из дебелих слова начињених од хартије: у рељеву на картонима и од покретних слова на плавом и црвеном картону, којима децу могу лако манипулисати и послужити се за састављање слогова и речи. Пре, но што би дознало име слову, треба дете да опипа картон индексом и медијусом, после чега се тек приступа учењу имена, обрађајући што већу пажњу изговарању. Кад дете на овај начин упозна доста велики број слова, тада се тек приступа састављању слогова, чему згодно помаже еуфонички карактер италијанског језика. Кутија за слова подељена је на мале преграде за свако слово понаособ; једно од многих вежбања састоји се у томе, да се без погрешке метне свако слово у своје одељење.

Пошто се многобројним питањима уверила да ученици добро познају слова, учитељица изговара једну реч, пазећи при том да изговор буде што тачнији и одређенији. Гледао сам како се на овај начин компонује реч „*sorella*“, што су извршиле четири мале девојчице, од којих је најстаријој било тек шест година. Учитељица је лако било да контролише степен њихове интелигенције и пажње. Објаснила ми је да за ову лекцију не треба никад узимати више од шест ученика. Посматрајући, констатовала сам корист сваког поступка и запазила сам, како деца много више ураде кад су слободна и кад немају непрекидно да држе оборену главу над књигом.

У појединим тренутцима, кад им се тражи да именују једно слово, деца тада весело одговарају својим танким и умилним гласовима.

Има један помоћник на кога госпођица Монтезори рачуна врло много у формирању дечјег духа, а тај је помоћник: Природа.

Природа доиста пружа непрекидан предмет за посматрање и нова откривања малој деци. Она нису у стању да продру у тајне њезине моћи, али потребно је ставити их у непрекидан додир с њом. Упућујући их да посматрају природу, као и њезине феномене и њезине трансформације, успева се да се код њих развије активност и нека врста

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

аутоваспитања. Шта више посматраће биљака, њихових тајана и обећања, која оне скривају, њиховог растења и њиховог напредовања води их да осете нежност и благост према слабој ствари којој са сваке стране прети опасност. Која би механичка играчка, ма како била савршено направљена, која би била пружена детету да се њом игра, која би механичка играчка могла изазвати толико радости код детета као лист који се тек развија, као пупољак ружин, као мали зечић и гнездо какве тичице.

Када је, шта више, стављено детету у дужност да се стара о култури какве биљке, или о храни малих тичића, тада оно стиче врло брзо неку врсту увиђавности и вођења рачуна о другом. Осећање да његов опстанак и благостање зависи од његова старања и радљивости врло је велики подстрекач. Кад поред ових школа нема правих вртова онда су они замењени лонцима, у којима су засађене обичне биљке.

Дечји свет обогатиће се на овај начин многобројним предметима за размишљање, природни домен замениће код њих у овом случају онај огромни домен вилинских прича.

У свима школама госпођице Монтесори, које сам походила, деца се, са пуно љубави, одају оним вежбањима која се од њих траже; у једној деца су у моју част пронашла и измислила фразе, које су исписивала на црној табли. Деца сматрају посетиоца као добродошлог госта кога треба разонодити и коме треба одати пошту. Колико деце, чак и оне миле, осећа напротив страховиту досаду за време посете коју њиховој мајци учини каква њезина пријатељица, за које време разговор узима озбиљан тон што их спречава, те не могу да праве ларму и да постављају питања која хоће. Она се осећају искључена из разговора и откупљују често несташлуком, више или мање срећним, наложену им мудрост и мир.

Госпођица Монтесори би такође желела да се укину казне и награде. Она би хтела да се избегне свако одликовање и класирање. Подстичући честољубље, добијају се готово увек рђави резултати; они који су најнаграђенији нису често и најзаслужнији; они који су кажњени нису увек најкривљи.

„Али, пребациће ми се како ћете изићи на крај са извесном децом, ако се неће да употребе и ова средства? И против своје воље, бићете на то често нагнани.“

И ова примедба може се примити, али се свему овоме може дати посебан карактер, може се учинити да се осети неодобравање без велике строгости и суровости, може се изазвати охрабрење и подстицање обраћајући се детету да обрати пажњу на задатак и посао који има да испуни, и дајући му да осети награду која га од испуњења задатка очекује.

Више младих „управитељки“ изгледа ми да су се јединствено научиле стрпљењу; из њихових уста никад се не може чути прекорна реч, код њих се не види никад ни једна суровост и врло ретко упоран поглед одаје њихову замореност; никад нема контракције на њихову лицу, нити пак срџбе у њихову гласу. То је велики тријумф човеџе природе над самим собом.

Лако ће се појмити да ће деца, с којом се овако поступа, постати поверљивија, блажа и племенитија но друга. Како се не потискује од једном, грубости нестаје постепено, млитавост и тврдоглавство ишче-завају мало по мало. Једна од главних тачака овога метода освојена је, није више овде реч о плаћеним и неупућеним учитељицама, већ о правим дечјим мајкама.

Госпођица Монтесори вели да психичким посматрањима учитељ може постати једна врста створења која назире све.

Завршујући своју студију покушаћу у неколико речи да резимишем огромни задатак посматрања, рада и одушевљења што је уложила госпођица Монтесори. У једној од својих првих лекција она нам је дефинисала сасвим речито разлику између веровања и вере.

Ми се привезујемо за веровање по навици и по дужности; оно је кад што ван нашег домања; вера је жива ватра коју у нама хране живот и убеђење; она постоји сама собом и расте према нашим силама и нашој постојаности; чини ми се да би се то исто могло рећи с једне стране о култури и интелигенцији, а с друге о доброту и толеранцији. Једне су средства која се стичу, а друге су нераздвојни и мобилни покретачи. Може се десити да једна учитељица, дипломирана и интелигентна, која у сваком погледу потпуно одговара програму, проведе ипак но неколико година поред младих душа које су јој поверене, а опет на њима да не остави никаква утиска; али једна одана и стрпљива пријатељица која је тражила да се усаврши и да буде корисна у својој лепој мисији пре но што би јој и приступила, која у себи осећа стрпљења да прати корак по корак дечињу душу која се рађа и развија и да јој мало по мало саопштава потребу о доброту активности и која се сећа лепог прописа: „Познај самога себе“, та ће пријатељица свагда оставити отисак на својој деци и биће свесна заслуге што је децу припремила за живот у границама своје скромне моћи. Нашем времену желим много жена подобних да разумеју свој племенити задатак, тако потребан, и да буду довољно одане да му се посвете.

Jeanne Barrère Revue, pédagogique

Бр. 3. 15 марта 1912.

— т. —

О ПРЕГЛЕДУ УЧЕНИКА ОСНОВНИХ ШКОЛА У КРАГУЈЕВЦУ

Др. Добр. Гер. Поповић

Код нас је до сада, у последње време, вршен преглед ученика у гимназијама и другим стручним и средњим школама. А код ученика основних школа то до сада није рађено.

Па и преглед ученика у гимназијама није вршен систематски. Он није давао никакве стварне користи. Он је могао само да послужи као један, приближно тачан, статистички податак за оне, који се докле интересују здрављем наших ученика. Али поред тога, стварне користи није било. Тим прегледима нису могли да се користе нити сами ученици нити њихови родитељи, ни наставник, па ни сам лекар који је то вршио.

Томе има много узрока.

Да би од тога прегледа, поред важности као статистичког податка, могло имати одмах, праве, стварне користи, потребно је, да су ученици и њихови родитељи, па и наставници потпуно обавештени о стању здравља ученика.

То би се могло постићи помоћу *ђачких књижица*, у којима би се сваке године записивали ти податци. Поред тих података треба ставити и податке, какве би требао да има према годинама добро развијен и здрав ученик.

Без тога, дакле, не само што је недовољно извршити преглед ученика, забележити и оставити *ad acta*, већ је то шта више узалудан, бескористан посао.

Те *ђачке књижице* боље су него *ђачки листови*, на којима се бедеже податци о прегледу.

Такав преглед треба вршити два пут годишње.

О сваком ученику слабијег здравља треба родитељи да добију, поред општих савета на родитељским састанцима, и писмен, штампан упут, зашто је њихов ђак тако слаб и неразвијен, и шта треба да ради да се његово здравље поправи.

Тек тада било би од тих прегледа праве користи.

Но, поред те главне користи, која се добија одмах од тих прегледа, они могу да послуже и као врло користан и важан статистички податак, из чега би се добио богат материјал за сазнање телесног здравља нашег народа и узрока, који то нарушавају.

Дакле, да би тај материјал имали, потребно је, да се ти прегледи ученика врше и у основним школама.

Тако добивени податци упутили би нас, да пронађемо узроке рђаво развијених ученика. Они би нам дали, бар, приближни упут, да ли рђаво

здравље већине ученика зависи од тога, што као мала деца нису дојена већ се вештачки хранила; да ли од нехигијенских школа и претераног рада у школи; да ли од нехигијенског живота у кући или од недовољне исхране или услед каквог другог узрока.

Резиме свега овога је: да треба прегледати све ученике па и основних школа два пут годишње: при ступању и при свршетку. Нађено стање здравља записати у ђачку књижицу, где треба да су назначени и податци здравог и добро развијеног ученика у томе добу.

Вођење тих података треба систематизирати, да буде подједнако и обавезно за све.

О болесним и неразвијеним ученицима, поред обавештења на општим родитељским састанцима, треба дати и писмена упутства — формуларе, на којима ће бити назначено: која је болест, начин отклањања и лечења.

У тим формулама треба да су изнесене бар ове болести: акутне, деље, заразне болести, јектика, крвне болести, болести органа за дисање, болести органа за варење, искривљеност кичме, кратковидост, нечистота, несразмерна и недовољна развијеност и очвршћавање.

У основним школама у Крагујевцу извршио сам у месецу јануару ове године преглед свих ученика. Тиме је добивен драгоцен материјал о стању садашњег здравља тих ученика као и о њиховом здрављу у будуће.

Преглед и мерење извршено је код 631 мушких и 614 женских ученика основних школа, свега код 1245 ученика.

При прегледу вршено је мерење обима груди, висине и тежине, у каквом су стању зуби и сви остали органи.

Ти бројеви упоређивани су са оним бројевима, који су код здравих и добро развијених ученика, и при томе је нађен слаб телесни састав код ученика од 22·8% до 42%. Процент кварних зуба је ужасно велики. Он износи од 83% до 88%. Сваки ученик имао је просечно по два до три кварна зуба. Слаб телесни састав био је просечно код свих ученика 31%, а кварних зуба било је код 85·8%.

То се најјасније може видети из следећих прегледа. (Види табеле на 516 страни).

Из овог првог прегледа види се: *да је трећина ученика слабог телесног састава*, и то више код женских него код мушких. *да проценат ученика слабог телесног састава не расте из године у годину за време школовања*. Што значи, да школа није утицала на погоршање здравља код ученика.

I. Преглед ученика основних школа у Крагујевцу.

Који разред	Којег пола	Број ученика	Процент слабог телесног састава %	Процент ученика са кварним зубима %
I	мушких	172	22·7	84
	женских	181	42	84
II	мушких	143	30·7	88
	женских	155	30·3	84
III	мушких	145	24·8	87·6
	женских	181	33	83
IV	мушких	154	34·4	84
	женских	114	28·8	87
Свега ученика . . .		1245	31·1	85·8

II. Мерење ученика основних школа у Крагујевцу.

Који разред	Којег пола	Обим просечан	Треба да буде	Висина просечна	Треба да буде	Тежина просечна	Треба да буде	Пигментов индекс	Треба да буде
I	мушког	58	56	1·16	1·16	21·77	23	36	37
	женског	54·5	55	1·17	1·15	20	20·7	42	39·3
II	мушког	57·9	58	1·24	1·22	24	25	42	39
	женског	55·7	57	1·10	1·20	23·3	24	40	39
III	мушког	59·5	60	1·30	1·21	28·4	27	42	39
	женског	55·2	59·5	1·25	1·25	26·3	25	43	41
IV	мушког	59	62	1·32	1·31	29·8	29·3	43	39·7
	женског	68·8	61	1·33	1·30	29·7	29	44	40

Код свих ученика проценат кварних зуба ужасно је велики. То нај-речитије казује, да је неопходно потребно, да се што пре и што већа пажња обрати код ученика на негу зуба и уста, као и на оснивање *ђачких зубних станица*.

Из другог прегледа се види: да просечни обим код ученика, мушких и женских, не расте сразмерно из године у годину, најмање за 2 см. већ је увек мањи.

Поред тога, обим је просечно, скоро у свима годинама, мањи него што треба да је.

Просечна висина код свих ученика већа је за по неколико сантиметара него што треба да је. Даље, просечна висина код ученика из године у годину и из разреда у разред — неједнако је већа него што треба да је — за 4 до 5 см.

Просечна тежина код ученика такође је мања и неједнака, мање расте него што треба од 2·9 до 2·3 см.

Ради лакшег констатовања о стању развијености код ученика послужно сам се и Pignet-овим начином.

Пигнетов начин за одређивање развијености примењен је за сада у француској и немачкој војсци. Он се састоји у томе: што се одузимаем бројева, којима је изражена тежина и обим од броја висине, добија један стални број, индекс, који казује јачину развијености и способности за регрутацију.

Ако тај индекс износи од 1 до 20, онда то представља јаку развијеност. Од 20—35 средњу развијеност, а од 35 па на више слабу развијеност и неспособност. Примена Пигнетовог индекса код ученика основних школа, упоређена код добро развијених и здравих ученика мања је за 1 до 2 него што треба да је.

www.unilib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКО И КУЛТУРНО КРЕТАЊЕ У СРПСТВУ, СЛОВЕНСТВУ И СТРАНОМ СВЕТУ

Неколики подаци о средњим школама у Бугарској. — Училищенз Прѳгледъ, орган Бугарског Министарства просвете, донео је у јануарској свесци од ове године извештај начелника за средњошколско образовање који је поднет Министру просвете¹. Приказаћемо из њега некоја факта која се тичу бројног стања, наставничке спреме, ученичког успеха и др. у средњим школама, држећи да ће се из овог званичног, према томе тачног, извештаја моћи правити поређење са средњошколским образовањем у нас.

У Бугарској је у школској 1910—1911 било 17 мушких гимназија у којима је почетком школске године било уписано 7296 ученика, који су били подељени у 214 разреда, у сваком просечно по 39 ученика. Наставника је у овим гимназијама било 424. Женских је гимназија било 12 са 4375 ученица у 118 разреда, у сваком просечно по 37 ученица. Наставника 230. Непотпуних гимназија било је 19, од њих 6 мушких, 9 женских и 4 мешовите. У свима је било 4345 ученика и ученица у 200 разреда. Наставника 351.

Према томе поменуте школске године било је у Бугарској 37 потпуних и 19 непотпуних гимназија са 16490 ученика и ученица. На 1000 становника долази по 4 ученика средњих школа.

У Бугарској се стално повећава број ученика средњих школа. То долази од повећавања броја становника, отварања нових средњих школа (за последње три године отворено је 12), мале школарине, благог оцењивања ученика и давања могућности да се лако прелази из разреда у разред, економског побољшања становништва, угодне перспективе која се отвара ученицима кад сврше гимназију, разних привилегија које се дају ученицима по свршеној гимназији (у војсци, у вишим школама итд.), одсуства професионалних школа и од потребе за већим образовањем, која се данас све више осећа.

Некоје средњошколске зграде су луксузне и одговарају свима хигијенским прописима (Рушчук, Варна, Трново, Софија III м. г.), али за многе, нарочито непотпуне, то се не може рећи.

¹ „Състоянието на сръбнитѳ и висши учебни заведения въ царството прѳвъ учеб. 1910/1911. год.“ Господина Министра на народното просѳщение. Докладъ отѳ начелника на сръбното образование (дрѳ. З. Димитровъ).

Већи број наставника су редовни наставници с пуним квалификацијом (с вишим образовањем и државним испитом). Ванредни наставници (стални и привремени) предају већином техничке предмете и живе језике.

За техничке предмете (женски рад, гимнастику и ручни рад) нема спремног персонала који би одговарао свом позиву. Нарочито то важи за учитељице женског рада и учитеље и учитељице гимнастике. Учителице женског рада су већином свршиле заводе за домаћице у Софији и припремале се за шваље, с тога им недостаје систематско школовање и опште образовање као и професионално а тако исто и методичност у раду. Да би се добиле стручне наставнице у трима софијским заводима за домаћице отворени су двогодишњи курсеви, у које ће улазити ученице са положеном матуrom. Тако је исто слаба спрема учитеља и учитељица гимнастике. Највише их је са једномесечним курсом за време школског одмора у Прагу или Загребу; некоји су пре тога били начелници гимн. друштава или су од њих добили дипломе за наставника гимнастике. О каквој систематској обради градива, као и специјалном изучавању анатомије и физиологије човека у њих не може бити ни речи. У погледу спреме учитеља живих језика такође се има још много што очекивати. Врло мали број гимназијских наставника је слушао романску или германску филологију, Већи број их је студирао друге науке (правне, социјалне) и изучавао језике не као циљ, већ као средство, помоћу кога би могао слушати предавања на Универзитету. Не може се ни говорити о каквом методском обрађивању живих језика. Није дакле чудо што поред таквих наставника не може бугарски ученик, који сврши 7 разреда гимназије а по 3 часа недељно из живог језика, на матури правилно да испише и најобичнији диктат, нити да га преведе на бугарски помоћу речника. Утешно је што се у последње време јављају спремице наставнице немачког и француског језика од наставника. То долази отуда што бивше учителице језика одлазе на двогодишњи курс за језике у Гренобл и Женеви.

Редовни наставнички персонал може се рећи да је, са малим изузетком, доста добар. Само се код неких наставника експерименталних предмета (хемија, физика) може запазити, и поред инструкција главних инспектора, да су несретни и невешти при прављењу опита чиме само умањују успешну наставу тих предмета. То, нарочито у настави физике, долази отуда, што је већина наставника свршила софијски Универзитет, на коме се поједини одељци физике не предају, јер нема за њих професора.

Ученички успех у бугарским средњим школама није такав, какав би требао да буде. Друштво је, можда, у праву што је незадовољно резултатима који се добивају у гимназијама. Ученици из њих излазе мало писмени, са незнатним знањем и мало спреме. То се најбоље види кад дођу на Универзитет. Најважнији узроци томе јесу:

1. Лоше домаће образовање;
2. Одсуство у природној способности многих ученика за систематски душеван рад;
3. Атрофирано чувство за ученички позив;
4. Оскудица у саревљивости ученика и честољубље сведено на минимум;
5. Слаба спрема многих наставника у погледу фактичне и методске стране наставе;
6. Непознавање индивидуалних особина ученичких;
7. Рђави удбеници;
8. Слаб надзор, који над ученицима води породица, школа и друштво;

9. Рђав систем испитивања и неправилно оцењивање успеха ученичког, услед кога се многи неспремни ученици провлаче из разреда у разред;

10. Наставни програм.

Кад се писао наставни програм није се водило рачуна о културном ступњу бугарског народа и према њему се подешавао умни рад омладине, већ се у већини случајева копирали туђински програми. Шта више, некоји предмети се изучавају у Бугара више него у средњим школама западних народа.

У великом делу бугарске школске омладине онажа се распуштеност. Данас велики део њен незна шта је ред, не поштује никога; не одаје дужну пошту старијима и претпостављенима и груб је у свом понашању. Мали је део оних које красе ученичке врлине. Кривицу за све ово носе подједнако: породица, школа и друштво.

Наводећи у извештају стање какво се види у бугарским срећним школама реферант налази по готову увек тачно разлоге који доприносе да у многим чему ствари не иду онако како би требало. Тога ради он на другачко предлаже све мере које би ваљало предузети да би се све оно што је рђаво поправило и цело средњешколско образовање кренуло на боље. Имајући намеру да из извештаја референтова прикажемо стање какво је, жалимо што нам простор листа не допушта да прикажемо неколико лених и изводљивих предлога, чије би остварење свакако побољшало данашње стање.

Бројно стање наставника и ученика у средњим школама у школској 1910—1911 години било је овако:

I. Мушке гимназије:

НАСТАВ. УЧЕНИКА		НАСТАВ. УЧЕНИКА	
1. Варненска	24 408	10. Самоковска	13 282
2. Видинска	12 189	11. Сливенска	22 426
3. Врачанска	26 550	12. I Софијска	46 771
4. Габровска	23 317	13. II Софијска	33 545
5. Пазарџиска	14 291	14. III Софијска	37 700
6. Пловдивска	42 773	15. Ст. Загорска	24 549
7. Плевенска	21 515	16. Трновска	31 638
8. Разградска	13 282	17. Хасковска	12 262
9. Русенска	26 333		

II. Женске гимназије:

НАСТАВ. УЧЕНИЦА		НАСТАВ. УЧЕНИЦА	
1. Варненска	23 495	7. Плевенска	13 261
2. Видинска	9 132	8. Русенска	19 306
3. Врачанска	18 152	9. Словенска	19 415
4. Густендилска	8 176	10. I Софијска	37 614
5. Ловешка	15 235	11. II Софијска	24 423
6. Пловдивска	25 498	12. Трновска	22 430

III. Мушке непотпуне гимназије:

	НАСТАВ.	УЧЕНИКА
1. Бургаска	17	331
2. Дупнишка	19	330

	НАСТАВ.	УЧЕНИЦА
3. Карловска	13	266
4. Ловешка	19	351
5. Севлиевска	15	375
6. Јамболека	17	480

IV. Женске непотпуне гимназије:

	НАСТАВ.	УЧЕНИЦА
1. Бургаска	12	186
2. Габровска	13	209
3. Дупнишка	10	162
4. Базаплинска	16	311
5. Пазаршишка	25	311
6. Разградска	14	223
7. Свиштовска	12	202
8. Силистренска	10	174
9. Хасковска	11	224

V. Мешовите непотпуне гимназије:

	НАСТАВ.	УЧЕН.
1. Е.-Думајска	20	364
2. Копривштенска	8	130
3. Панађурска	13	306
4. Чирпанска	19	539

R.

*

Глуво-немо-слепи у Немачкој — По статистичким подацима, од 1 децембра 1900 год. било је у Немачкој 3400 глуво-немо-слепих особа, т. ј. таквих, која су једновремено била и глуво-нема и слепа. Држи се да је овај број и сувише мален према правом стању. Ако се томе броју додаду и глуво-слепе особе, т. ј. оне особе, које су у доцнијим годинама ослувеле и ослепиле, на зато задржале говор, онда се са сигурношћу може рачунати, да у Немачкој има око 1000 особа, које имају само по три чула. У последње време подигао је се покрет у корист олакшавања судбине ових најбеднијих створова. Тим покретом тражи се:

1. Да се најнепретренијим мерама предупреди наступање поменутих недостатака код новорођенчади,
2. Обавезно школовање у заводима за глуво-неме, слепе или нарочитим.
3. Занатско образовање у заводима под 2.
4. Брига у вези са глуво-немима или слепима.
5. Издржавање у азилима у вези са глуво-немима и слепима. Исте из сиротињских завода искључити.
6. Постављање надзора над њима у оним случајевима, где нема породичног надзора.
7. Никад не давати дозволу прошење по кућама како глуво-немо-слепим, тако ни глуво-немима, ни слепима.

M. П. Љ.

*

Заводи за глуво-неме у Немачкој — По последњим статистичким подацима о заводима за глуво-неме, који су пре кратког времена објављени,

било је крајем прош. године у Немачкој 88 завода, у којима је 888 наставника обучавало 7900 ученика, у 782 разреда. Од питомаца били су 4305 дечаки и 3595 девојчице. По вери били су: 4523 протестанске, 3296 католичке и 91 мојсијево вероисповеди. У интернатима било је 3699 питомаца, а остали су били екстерни. Од 88 завода били су 40 чисти интернати, 36 екстернати и 12 мешовити заводи.

М. П. Љ.

*

Глуво-немо-слепи у Аустро-Угарској — Историја живота Јелене Келер, глуво-немо-слепе девојке из Америке, чија је биографија штампана у последњем извештају нашег Завода за глуво-нему децу, доказује нам, да су и она деца, која су тако несретна, да у исто време буду лишена двају најважнијих чула: вида и слуха а са слухом и моћи говорења, способна за извештај ступањ образовања. Данас већ постоје два завода: један у Венерсборгу у Шведској (од 1886 год.) и други у Новавесу код Берлина (од 1906), у којима глуво-немо-слепи деца претпном азбуком добијају образовање по програмима народних школа а исто тако ручним радовима спремају се и за занатско образовање. У Француској и у Енглеској је у двама малим заводима од пре кратког времена отпочето васпитање глуво-немо-слепе деце. Такође и у Аустро-Угарској чине се припреме, да се један такав завод отвори. Већ је нађен и погодан наставник у лицу г. Павла Шнајдербауера, који је 9 година био учитељ глуво-немих у Заводу за глуво-немо-слепе у Новавесу. Племенити добротвори дали су му могућности, те је од пре неког времена почео да обучава два оваква глуво-немо-слепи дечака. Успех ове наставе показан је испитом једног питомца, који је држан у цар.-краљевском заводу за слепе у Бечу, у присуству министар. саветника г. Др. Франца Хајнца, под председништвом земаљ. школ. инспектора двор. саветника Др. Ригера и у присуству стручњака влад. саветника г. Др. Александра Мела и заводског директора Др. Дружбе. Пре неколико дана одржан је припреман договор, коме су осим дворског саветника Др. Хајнца и горепомнутих личности присуствовали и влад. саветник Др. Јерусалем, Др. Карло Мајер и Др. Кренбергер. Тада је решено, да се интересовање за наставу глуво-немо-слепих пробуди у ширим круговима и да се досадањи скромни почеци што више потпомогну. Двор. саветник Др. Хајнц обрадовао је присутне саопштењем, да је ова ствар, која се сада налази у стању развића, нашла интересовања и код надлежних личности г. г. министра просвете и његовог помагача, могу бити упућена на г. Павла Шнајдербауера, Беч 13/3 Бендлергасе 18, где се и склониште глуво-немо-слепе деце сада привремено налази.

М. П. Љ.

*

Феријални курсеви у Kaiserslautern-у — Програми за 1912 годину. Познат је све већи и већи успех ових курсева који су у главном установљени за професоре, учитеље и ученике француске свих врста. Од установљења ових курсева, који су почели 1906, досад је на њима узело учешћа близу 1000 Француза. Програми за 1912 имају исту разноликост и практична вежбања као и прошлих година. Предвиђени писци за нову триеаналну листу предмет су свестраног и дубоког проучавања. Поред практичних вежбања сваке врсте, конверзације, превођења, редакција, песама, итд. кандидати ће имати могућности да слушају конференције о најразличнијим предметима из садашњости. За ову годину ова је листа конференције: 1) Зе-

1) *Млади мир*, конференције др. Ph. Zorn, професор на универзитету у Риму; 2) *Гарантија мира*, Umfrid, настор из Штутгарта, вице председник друштва за мир у Немачкој; 3) *Немачки драматурзи XIX века*, D. Petsch, професор на универзитету у Ливерпулу; (1) Хајнрих од Клајсте, 2) Фр. Грилпарцер; 3) Млада Немачка и Ото Лудвик; 4) Фр. Хебел); *Шта треба прижити од професора живих језика?* Три конференције 4) Dr. Schiedermaier, професор на вишој реалној школи и у филозофском институту у Минхену; 5) *Речи и фразе*, психопедагошка истраживања, пет конференције Zillig, виши учитељ из Вирцбурга; в) *Семантик*, варош, села и мајур, дванаест конференција за вежбање о немачком семантику с нарочитом обрадом о тешкоћама глагола, Zink; 7) *Немачка и њезини становници*, осам конференција о земљи и о народу с нарочитим обзиром о немачким легендама. Неке од ових конференција биће праћене пројекцијама, Zink; 8) *Екскурзија по небеском своду*, конференције астронома Ph. Fauth. Многе фотографске слике. Конференције ће се одржати у опсерваторији, а ако буде било лепо у вече посматраће се месец, Јупитер и друге звезде; 9) *Немачка фонетика*, две конференције, Schiedermaier, из Минхена. 1) Важност фонетике за учење туђих језика, 2) примена фонетике у разреду; 10) *Дескриптивна фонетика*, четири конференције, Piquet. Гласови немачки који се разликују од гласова француских. Инструметни који служе за фонетику. Машине које говоре. Фонетичка транскрипција; 11) *Фонетика и историјска граматика немачког језика*, три конференције, Piquet, професор универзитета у Лиљу, директор Немачког Прегледа. Еволуција немачког језика од германског периода до наших дана. Односи немачког и француског. Главна дела фонетике. Главна дела морфолошка; 12) *Геније немачког језика упоређен са генијем француског*. Последице које отуда проистичу, последица за граматичку наставу, четири конференције Simonnot, професор на колежу Chaptal; 13) *Утицаји француски на литературу немачку у средњем веку*, Piquet; 14) *Тенденција савременог позоришта у Француској*, Piquet. 15) *Француска Јура*, конференција са фотографским пројекцијама Piquet.

*

Једна година у једној пруској гимназији. — Међу осталим корисним установама Карниџијев Институт завео је између Пруске и Уједињених Држава размену професора средњих школа. Сваке јесени отиде десетак пруских професора у Америку, а толико њих упуते се у пруске гимназије. Један од ових, William S. Learned, поднео је извештај о свом бављењу у „Hohenzollernschule“ у Берлину, у ком се укратко износи ово. (Узето из Revue pédagogique, № 10, за октобар 1911.).

На првом месту, сасвим практично, Л. износи да је у Пруској јевтине живети но у Уједињеним Државама. Л. је имао службу у том, да четири пута недељно, од четири до шест и по часова, по групама предаје најбољим ученицима инглески језик, да им говори приче и анекдоте, често о Америци, што су они имали после да напишу или усмено да понове. Природа радова била је у осталом врло различна, па су и сами ученици каткад давали градиво. Од времена на време Л. је ишао на часове инглеског језика, ту читао један део класика што се уче, или говорио о школском животу у Уједињеним Државама. Напредак је био велики и брз, и Л. задржао је лепу успомену на ове часове, на којима се показивала велика пажња ученичка. Та „велика пажња“ као да је Л. пала у очи као претежна карактеристика прускога ученика. Њу је он запазио свуда и њој управо приписује изванредну једнакост у резултатима и методама. Да би се ова пажња до

била и наметнула, класичке књиге, које се употребљавају, што је могућно су краће. Професор их обилно допуњује у другој половини часа — по правилу је од 45 минута 15 минута за обавезно понављање. Прва половина часа иде на пропитивање не само из онога, што је учиено у другој половини прошлога часа, већ и из свега, што је раније учиено. Млади Прус зна добро, да треба да је увек спреман одговорити на свако постављено питање из сваког дела програма. Велико слагање — на које се врло тачно пази — међу разним професорима једног истог завода чини, да је такав захтев могућан. Живи језици предају се по „природној“ методи; али велики број пруских професора нада се, да ће се ова метода ускоро поправити према средствима, које тражи здрав разум и добро схваћена општа култура.

Цртање, гимнастика и нарочито музика су у великој части; на против ручног рада једва и има.

Нове зграде су велике и добро распоређене, али далеко заостају иза америчке удобности. Старије грађевине у многим не одговарају хигијенским законима, па доста често имају „гардеробе“ у самој учионици.

Професори, најбрижљивије спрењени, имају знања и понашања. На жалост, њихова настава је скоро увек сувише висока и захтеви су им сувише велики за њихове ученике, од којих доста велики број прерано долази до песимизма и самоубиства. Један од колега, који се зове „Ordinarius“ предаје као и његове колеге, али и управља наставом свога разреда (наш разредни старешина).

Завршујући Л. констатује, да је гимназија намењена синовима богатих породица, из којих једино или готово само ученици имају право да траже државне службе, и да чини један од најјачих ослонаца немачке аристократије.

*

Жена и лекарска настава у Русији — Порекло лекарских курсева за жене у Русији датира од 1872. год. Најактивнији њихов оснивач био је војни министар из оног времена Милутин; развитак тих курсева има много да захвали племенитом дару Родственаје, која је одмах у почетку поклонила 50000 рубаља ради њиховог издржавања. Ови курсеви који су трајали по четири године били су отворени уз медицинску петроградску академију, и то као пробни курсеви. Хтело се њима показати да је жена на висини својих захтева, и да женски покрет није потицао само из трепутног расположења, већ да одговара новој потреби самог друштва.

Како су резултати првих оних покушаја потврдили стварност и добру страну овог тврђења, овим курсевима не само да је продужен век, већ шта више од 1876 и трајање им је повећано од четири на пет година; курсеви бише тада трансферирани у маринску болницу и жене са тих курсева бише употребљаване као помоћнице у болницама за жене и децу, као и у болницама за порађање.

Руско-турски рат 1877 ставио је на пробу оне које су као прве свршиле ове курсеве, и оне тада доиста учинише силних услуга колико својим знањем толико, а можда и више, својим неискрним одушевљењем и преданошћу.

1877 допуштено је ученицама да полажу крајем године исте испите као и ученици и тада оне стекосе иста права. У то исто време врло многе вароши и крајеви обратисе се влади молбом да им пошаље и постави жене лекаре. Навала ученица, које су биле охрабрене овим тражењима, изгледа да је наглашавала необично срећан и добар развитак ових курсева. Напротив, најће време застоја.

1882 војни минисар Вановски обратио се министру просвете и ун-
 www.трашњих дела да га ослободе ових курсева, и да их узму под своје
 ресоре и да они на њих троше. Пре но што би се приступило њиховој ор-
 ганизацији, би одређена комисија, којој је било стављено у дужност да се
 разбере како са овим питањем стоји у туђини. Што је ова комисија дознала
 није било бозна како згодно: у Немачкој, Аустрији, Угарској није постојао
 никакав курс медицински за жене; у Француској, Белгији, Швајцарској,
 Данској, Италији, Шпанији, женама се допуштало да посећују медицинске
 курсеве под истим погодбама под којим и људима, но свуда је овој ор-
 ганизацији недостајало јединства! Недостатак овог јединства изазвао је у Ру-
 сији појмљиву уздржљивост и охрабри оне који су уопште овом били противни.
 Настао је застој који је трајао до 1897; тада је решено да се отвори ме-
 дцински институт за жене, али под погодбом да сви трошкови буду по-
 клоњени поклонима појединаца и да влада на то не троши ништа. Ускоро
 је материјална страна института била обезбеђена. Институт који је тада
 бројао 250 ученица, имао их је 1903 по 1400. Пред таквим стањем ствари
 држава је поново узела институт у своје руке и ставила га у ред државних
 установа.

*

Годишње одсуство професорско — У чувеним американским уни-
 верзитетима даје се професорима сваке седме или десете године службе по
 година дана одсуства. То одсуство они употребљавају с једне стране да се
 поткрепе и накнаде изгубљену снагу, да нађу мало оне анималне енергије која
 улива радост према животу; с друге стране да обнове и обогате своју ин-
 телектуалну резерву потпуном променом дотадашње средине. Искуство је
 показало и поред већих трошкова и пролазне незгоде да је овај пут врло
 добар и практичан. На овај се начин избегавају честа одсуства, разуме се
 краћа, ради поправки порушеног здравља; овим се смањује број слабих
 разреда, по којима раде преморени професори, који ће једва стићи до доба
 које је често сувише далеко, кад могу ићи у пензију.

*

Незгоде углађене хартије — У Енглеској се поново третира пи-
 тање и утврђује рђаво дејство углачане хартије на вид, и тражи се да власт
 категорички забрани употребу углачане хартије по школама.

*

Опадање немачког језика у енглеским школама — Од десет
 година на овамо немачки језик све се мање и мање тражи у Енглеској, и
 од пет година на овамо о томе се води реч и на педагошким скуповима,
 али и поред свега ништа се није могло успети, опадање иде и даље. У Не-
 мачкој напротив енглески језик је у великој пошти, и влада немачка не
 пропушта ни једну прилику и ни једно средство, којим би потпомогла учење
 овог језика. Један енглески научник инсистира на потреби да се реагира
 против овога: Не само што је немачки језик користан у погледу литерарном,
 научничком, индустријском, трговачком, на чак и војничком, већ и нарочито
 стога, што је убеђен да је једини пут да се потоње генерације припреме на
 срдачан споразум с Немачком.

*

Тајна друштва по америчким средњим школама — Ова су дру-
 штва постала права опасност по средњу наставу у Сједињеним Државама.

Она прете непоправљивом пропашћу и дисциплини и наукама. Ових се друштва плаше зато што су у основи антидемократска, и баш зато што су аристократска или олигархијска а скривена и тајна, опасна су да почевши од школе, а тежећи мало узвишеном идеалу, не униште једнородност једног слободног народа.

Да би овога нестало предлажу се ове мере:

1. Да школска власт забрани ова друштва; 2. да их забрани закон сваке државе посебице, и 3. да их забрани заједнички закон за све савезничке државе.

*

Свештенство и аустријске школе — Сада у Аустрији постоји близу 3000 манастира, у којима има на 32.000 калуђера и калуђерица. Ове установе управљају врло великим бројем државних школа, и још већим бројем приватних школа. Тако на пример 11 виших државних лицеја везани су за манастире у којима су људи, за тим 8 приватних лицеја, 5 нормалних учитељских школа, 2 трговачке школе, 3 индустријске школе, 4 сиротињска склоништа за децу и 27 азила за дечаке. Кад је реч о женским манастирима, онда се мора одмах помислити да је број школа под њиховом управом још већи. Тако ноне управљају са 3 лицеја и 286 пансионата за девојчице, са 20 нормалних школа, 4 трговачке школе, са 56 виших основних школа, 571 основних школа, 19 домаћинских школа.

*

Фреквентација немачких универзитета — Из једне недавно објављене статистике број ученика на немачким универзитетима умножио се са 251 на 100 за последњих четрдесет година. 1869 године био је 17.631 ученик (8,53 на 10.000 људи) према 61.944 у 1908 (19,96 на 10.000 људи). Француски универзитети броје око 41.000 ученика.

*

Америкаански поклон — После дуге борбе учитељице из Њу-Јорка успеле су да добију једнаке плате са учитељима. За овај успех имају да захвале својој председници Miss Grace Strachan. Да би јој посведочиле своју захвалност решиле су да јој поклоне своју једномесечну плату. Последња ове одлуке била је што је она добила један милијун.

*

Пројект за централну немачку библиотеку — У Немачкој је пројектовано да се оснује централна библиотека, у којој би била скупљена сва дела која третирају историју и литературу немачких земаља.

Варош Лајпциг, центар књижевности, изабрана је да чува ову гигантску колекцију књига. На рачун овога већ је општина лајпцишка поклонила земљиште, на ком ће се подићи огромна зграда.

*

Техничко васпитање — Нису више само Енглеска и Немачка земље које у овом погледу стоје на првом месту. И мале државе почињу овом питању поклањати пажњу. Швајцарска на пример, броји на 30 школа за више трговачко образовање, 53 индустријских школа, не говорећи о оним школама за усавршавање индустријско, трговачко и друге, које походи на 80.000 ученика. На ове школе Швајцарска троши више од Немачке ма да је $11\frac{1}{2}$ пута мања од ње.

Белгија има 672 школе ове врсте са 4000 наставника и на 60000 ученика у њој.

Велико војводство Луксембург има по једну домаћичку школу на сваки кантон.

Данска са својом популацијом од 2.500.000 становника, броји 125 индустријских школа (19000 ученика) и 59 трговачких школа (4000 ученика).

Бугарска, земља у ствари агриколна, има на петнаест техничких школа. Буџет у Бугарској предвиђа сваке године извесну суму са којом се шаље по 200 занатлија ради усавршавања у свом занату.

*

Практичне школе у Немачкој за развиће женске домаће индустрије — Пруска држава издржава многобројне практичне школе којима иде на то да одржава и развиће женску домаћу индустрију. Међу тим многобројним школама да поменемо неке: 1) Школе за *плетарство* од којих је најважнији она у Heinsberg-у. Ту се ученице школују бесплатно и добијају извештај удео од израђених предмета; 2) *Чушкарски курсеви* у Шлезии. Ове курсеве одржава једна жена, те овде, те онде, посећи разне моделе, по којима раде раднице спремне за тај посао; 3) *Везиљске школе* у индустријским центрима Шлезии где машинско ткање оставља врло многе жене без посла. Ове школе раде необично много за многе берлинске трговине; 4) *Рукавичарске школе* којима је циљ да подигну углед и глас немачком рукавичарству. Њих заштићује Трговачка комора из Oppeln-а, где је центар фабрикације рукавица. Ученицама се унапред даје извесна сума да купе ручне машине; 5) Школа за израду кравати у Reuss-у. Фабриканти дају платно од којег ученице ове школе израђују кравате; 6) Школа за украшавање женских шешира. По свима овим школама осећа се дух метода и практичног стила што је и створило економску величину Немачке.

*

Заповести енглескога ученика — Ученици школе у Manwey—road у Ramford-у израдили су ових десет прописа, који су прикуцани по зидовима у сваком разреду: 1) Желим да ми је прозор на соби отворен и дању и ноћу, и да никад не добијем реуматизам; 2) гледаћу што боље могу да су ми лице, руке и нокти увек чисти, како се то само замислити може; 3) увек ћу пре јела прати руке; 4) праћу уста и чистићу зубе сваког јутра, чим се дигнем од спавања и сваког вечера, кад пођем на спавање; 5) купаћу се недељно бар једанпут; 6) стараћу се да увек дишем на нос и да су ми уста увек затворена; 7) нећу кашљати ни кијати а да се не окренем у страну или да не заклоним уста убрусом или руком; 8) нећу пљувати по поду, по стеницама, ни по уличним тротоарима; 9) увек ћу јести лагано и добро ћу жвакати; 10) волећу и поштоваћу увек моје родитеље и учинићу сваког дана по какво добро дело.

У овој школи је јединствен ред, али су и ови прописи извршени и добро би било кад би их знали и упамтили и ученици осталих школа.

*

И сувише дефиниција — Дете зна на памет и сувише много дефиниција. А међутим шта се све последњих година није рекло против меморије. Спрото памћење! Paul Bernard у једној свесци Volume предлаже да се у горњем циљу замени оно „Шта је?“ са „Зашто“, и оно „Како“ са „Покажи ми, опиши ми, испричај ми“. Он тражи да дете више „не дефинише лентира, већ да опише једног лентира: да среди своје опсервације и да

веже своје фразе у кратку оралну композицију“. — О овоме се не може дискутовати, све је на свом месту, али ако је логично да се развија ре-
зоновање, тако је исто корисно да се вежба меморија. Навикавајмо децу
да причају, да доведу у ред своје идеје, али тако исто вежбајмо их и поред
свега тога, да „напамет знају“ и да дословце знају многе дефиниције. Доцније
извесне науке, између осталих математика, тражиће знања тежих дефиниција:
треба да наши ученици буду спремни да те дефиниције *разумеју* и да их
запамте.

Кажњавање. — Треба ли кажњавати? Како кажњавати? То су де-
ликатна питања којима се занима F. Garcin у свом интересантном чланку.
Најбољи је без сумње онај учитељ који што је мање могућно употребљава
казну, али нема никога на свету који би је могао сасвим потиснути. Ма
како привлачне лекције, згодно употребљено и лепо распоређено време, пису
ипак у стању да увек учине децу мирнима. Деца још увек имају ум и свест
у развиту. Учитељ треба да споља утисне на децу извесан правац и да
казни водећи рачуна и о величини погрешке и о карактеру децјем. Без сумње
груба наредба, казне изречене на брзу руку, дуго мучење и грђење могу до-
некле донети мира и ћутања, али у исто доба и мржње према учитељу и школи.

У овом случају васпитач је промашио циљ, јер није појмио да казна
ствара рану коју ваља што пре изгладити. Добар учитељ зна шта му ваља
радити. Кад је казна изречена и издржана тада му се ваља поразговарати
с кривцем, објаснити му разлог зашто је кажњен и „тада се с њим спри-
јатељити“. Ученик ће тада појмити и разумети да му нико не жели зла и
да га сви воле. Његова ће се свест формирати у додиру са поштованим ва-
спитачем који „има права да отвори рану, зато што је зна и залечити“.

Жива класа живих језика — Извод из конференције коју је одржао
чувени професор берлинског универзитета Münch на конгресу у Цириху.
Последњих година врло се много дискутовало о методама наставе живих
језика; препирка изгледа да ни сад није довршена. Важно је пре свега
утврдити и подсетити се да је најбоља метода она: која ће помоћи да учини
разред, који језик учи, што живљим.

Настава туђих језика није ни до данас успела да се потпуно осло-
боди свога књишког карактера. Нека је реч само о читању или експликацији
писаца „ученик је врло ретко доведен до тачнога везивања између текста
и израза; литерарне и поетске одлике појединих комада ишчезавају у мо-
нотонији и сувоти... док међутим разред тражи да разуме стварне нагласке
полазећи од душе, у место да остане прикован за штампано слово.“ Жива
настава међутим не претпоставља као преку потребу код наставника много
спољашњих покрета, много гестова или речи. „Са директном методом постоји
нарочита опасност... видети наставника нарочито у вишим разредима, да
врло много говори па чак и са талентом а да не примећује да га ученици
једва прате.“ Оно што чини разред живим састоји се нарочито у *персо-
налности наставниковој*. Он треба да уме „да пробуди способност и да
крене на рад.“ „Ако он има поред ове техничке сигурности ризницу
пријатнога карактера, нека гледа да је сачува и да је пусти нека зрачи око
њег неосетно; ако томе дода извесну количину мирне радости, нешто мало
хумора, ако по срцу свом воли децу и познаје њихову психологију, и напо-
слетку ако је способан да се приближи својим ученицима, тада ће имати
највећег изгледа да види како му је таленат крунисан успехом“.

Münch није богзна како пријатељ вежбања у хору драматских читања са поделом улога, патетнутих вежбања у конверзацији која нису ништа друго до обично брбљање, конзервација о ситним догађајима из школског живота и дијалога напред спремљених. Енгениозност наставникова који је брз да створи нова вежбања да нађе нове примере биће у стању да увек одржава живо интересовање. Нарочито пак кад је реч о апстрактним местима, „треба да буде душа наставникова а не само његове речи, која ће послужити као спопа између душе ученикове, који је наставнику много ближи, и душе пишчеве, која је у много случајева бесконачно далеко“.

Напослетку ако се жели да изврши поправка не може бити речи о апсолутном критеријуму и тада треба водити рачуна о особинама душе, стила и лакоће изражавања. Концентрисати пажњу ученикову на колекцију значи шкودити његовом напору и према томе његовом животу.

*

Ручни рад и уметничко васпитање код женскиња — М-me Груе писац је једне књиге коју су веома прихватили сви наставници женских школа у Немачкој. У тој књизи она са много метода и оригиналности расправља питање о *радовима са иглом*. Ево главних идеја које по њој треба да руководе ову наставу: са женским радовима сусрећемо се у почетку сваке уметничке културе, у почетку сваке цивилизације, сусрећемо се свуда где је реч о одећу, декорацији, намештају; и јединствена вештина преља, везила, некадашњих шваљи, краљица, племенитих госпођа, грађанки или сељанки било је једновремено необориво сведочанство префињеног али оствареног укуса и сигуран знак за напредак који се припремао. Но у садашњици, обична жена позвана у животну борбу, не може више посвећивати већи део свога времена радовима са иглом, нити се пак одавати пословима који дуго трају. За њу, као год и за човека, прекомерно специјализирање прети да уништи овај извор естетичке културе и да самим тим уништи ниво њезинога васпитања. Већина жена, истина је, у ово и не сумњају. Само да би могле следовати за каприциозним прохтевима моде своје тоалете и украса унутрашњости куће, оне се нимало више не паште за вештину која их окружује. У том погледу рад иглом добро схваћен једино би могао донети сретну модификацију. Али, потребно је да се не ограничи на просто подражавање; једино лична радљивост према тачним концепцијама у стању је да пробуди и учврсти укус, осећање лепога и разумевање хармоније. „Све дотле док једна жена не буде умела, на свом сопственом терену, то ће рећи у радовима са иглом, разликовати вредност од ништавости, разумети драж једнога смишљеног, извршеног посла самом њом и за њу, поставити хармонију у својој тоалети, биће јој тешко да уреди, како ваља, унутрашњост куће и да створи добар укус код своје деце“. Једино школа, ако промени свој програм, моћи ће нешто учинити. Није више као некада, циљ проста техника. Ми не велимо више: „дете се вежба на платну да шије, јер треба да научи да шије“, већ, „дете учи да шије што му је потребно да израђује корисне предмете зарад своје опште културе“. Корисност то је прва особина која се тражи. То опет ни у ком случају неће спречити једновремено развијање стваралачке моћи, осећаја према бојама, форме, украса итд. Под вештим руковођењем добро спремљене учитељице деца неће изгубити ни једног минута: код радова сасвим обичних ученице ће се посветити питањима хигијене, чистоће, намештања куће; оне ће такође саме смисљати, уносећи непрекидно нешто свога у рад, којим се занимају. Наставница ће са своје стране бдити, да и ова „забава“ не дегенерише

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

у неред и с друге стране да уметничка страна не надмаши практичну страну. С деџим годинама радови се повећавају, али су ипак увек задахнути истим принципом: лично састављање, лично извршивање, имајући пред очима практичан резултат, користан и индивидуи и маси. Које ће се материје у првом реду употребити зависи од родитеља и деце, те се не могу одредити никаква правила.

Ово су у главном идеје М-ме Групе које она тражи како би се у будуће стварале што боље жене за унутрашњост кућевну, за што више укуса и практичног смисла.

*

Педагошка недеља у институцији инспектора основних школа
— Две стотине инспектора основних школа, које је сазвао белгијски министар просвете и уметности, присуствовали су, последње недеље месеца октобра, специјалним курсевима који су били нарочито организовани у школском народном музеју у Брислу. На овим курсевима нарочиту пажњу заслужују три врло важна питања, која су расправљали Dr. Demoor ректор слободног универзитета, списатељ Adolphe Hardy и чувени историчар Godfrey Kurth, који је недавно био професор на универзитету у Лијежу.

1) Први предавач је специјалиста у васпитању анормалних, коме је Белгија а нарочито Брисел од увек поклањала јединствену пажњу. Према овоме предавању излази да треба пре свега поставити разлику између *лекарски* анормалних и *педагошко* анормалних. Ови последњи, врло мало поремећени да се о њима старају и брицу у лекарским установама, ипак нису толико дорасли да могу са успехом пратити наставу, која се даје ученицима њихова деца у основним школама. Запажено је да одвајање педагошко анормалне деце и њихових нормалних другова може имати као последицу увећање њихових аномалија. Demoor сматра ову примедбу за привидну и без теоријске основе. Практика је показала да разреди установљени за педагошки анормалну децу, онаки какве је установила варош Манхајм, и који су потпуно одељени и различни од нормалних разреда, у свему и потпуно одговарају захтевима научне педагогије.

Приватна иницијатива има врло леп и племенит задатак да испуни у погледу анормалних који су озбиљно поремећени; она би имала стварати школе сличне онима које се код Немца зову *Hilfsschulen*.

Што се пак тиче метода којима треба ићи у васпитању анормалних Dr. Demoor претпоставља системе које доводе до тесних односа између мишићног васпитања и васпитања интелектуалног. Треба покретима еуритмичким помоћи мозговима који нису у равнотежи да појме чак и теоријске лекције из математике и извесне делове географије.

2) Adolphe Hardy имао је за задатак да расправља питање, које изазива врло велику забуну у Белгији, о депопулацији села и великом притицају становништва по градским центрима. Шта да се ради па да се избегне иселавање сељака? Треба им показати вредност у погледу друштвеном, моралном и историском њиховога села. Треба учинити да виде да село представља број а варош изузетак и да се у селу ствара геније расе.

А каква су средства, да се створи овај нов појам код становника наших села? Да учитељ воли природу, да му се свиди село, да не гори од жеље да што пре стигне у градске школе, и да школа живи више но што то изгледа у великој природи. Наши сељаци, који оплакују што им се деца и синови селе из села, требало би да појме да време које проведу учитељи и њихова деца учећи разне ствари под ведрим небом, у шуми где трепери

живот, у пољу где се преливају разне боје, да све то није изгубљено време, већ да све то приноси да се дете веже за своју мајку земљу.

3) Славни историчар Godefroy Kurth разуме се држао је својим слушаоцима предавање о настави историје у основној школи. Он оплакује што тако мало места остављају овој дисциплини људског знања остале науке које су директно и очевидно корисне животу. Он је показао улогу историје у васпитању, указујући прстом да је она средство да се деца доведу у додир са претцима и да им се да могућности да уђу у основе цивилизације. Он инсистира на услугама које могу учинити настава историје, учење и посматрање остатака пређашњих времена, места славних догађаја који се на њима десили, споменика, статуа и т. д. Kurth изгледа да не сматра историју као средство да се разуме садашњи социјални живот, и да се створи социјални осећај код детета. Бар изгледа да он не инсистира на овој врсти проблема. По њему деџа имагинација не може да се заинтересује економском историјом своје земље, она тражи пре свега причу о биткама које су донеле славе понекоме од његових предака, и забуне и пораза понекоме од противника. Да ли је дакле истина да настава историје у основној школи треба да буде кинематографски снимак војсака и поглавица, рањеника, топова, пожара и крвопролића и да треба да буде *немогућно* да она учини опипљивим за дете историју економских открића, индустријских и социјалних прогреса средине из којих оне црпе свој живот? То би значило право очајање и за педагогију, учитеље и ученике.

Са оваквом концепцијом историје како Kurth упуђује учитеље основних белгијских школа, непоречно се долази до раздвајања, које је све више и више проноснирано између историје и помоћних наука које једине и могу ма кад то било с научне стране објаснити живот.

*

Коедукација — Енглез Bearder који је присталица коедукације, проучава ово питање са свих страна. У погледу економском он мисли да је школа намењена женској и мушкој деци једновремено много скупља него ли школа намењена било дечацима било девојчицама. Много је теже регрутовати наставничко особље и према томе требало би много више потрошити да се нађу способни професори. Напоследку, он за тренутак ограничава број ученика у свакој школи, остављајући да се тај број повећа.

У интелектуалном погледу, питање програма је интересантно. Многи сматрају да жена треба да се задовољи са свршеном основном школом. Bearder није тога мишљења. Он тражи, да све жене које могу бити позване једнога дана да саме себи зарађују хлебца, да треба да зато имају исте способности као и људи. Треба дакле да буду апсолутно једнаки програми за оба пола. Требало би само оставити неколико часова женској деци за шав и кујну док би се за то време мушкарци занимали ручним радовима и трговачким пословима.

Напоследку у потледу моралном Bearder не чини никакве разлике између девојчица и мушкараца. Морална настава може бити апсолутно иста. Односи између мушкараца и женскиња могу имати само реципрочне користи. Опако исто као у породицама у којима има браће и сестара, као год што се ту примећује благотворни утицај једних на друге, тако је исто тај утицај; добар и у школи. Што се пак тиче опасности којих се прибојавало, искуство многобројних школа показало је да су оне илузорне, само ако се поклоним ма и најмања пажња.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.nb.rs

ПРИКАЗИ И ОЦЕНЕ

1. СПИСИ

Blätter für das Gymnasial-Schulwesen, herausgegeben vom Bayer. Gymnasiallehrerverein, redigiert von *Theodor Preger*. Св. V—VI, VII—VIII, IX—X, XI—XII за 1911. годину Минхен (Миндаусрова књижара).

Да завршимо, и ако мало доцкан због неких неприлика (један део рукописа овога приказа био је случајно изгубљен), отпочети¹ преглед органа виртембершких гимназијских наставника за 1911. годину.

И овде ћемо се више задржати само код оних расправа, које и за нас имају већега значаја или уопште могу интересовати шире наставничке кругове; остале расправе ћемо краће приказати или их само навести. Да додамо, да и ове свеске имају сталну рубрику „Преглед књига“, где се увек укратко приказује повећи број дела педагошких и дела за школу и поједине предмете њене; сем тога у неким свескама су ситније белешке под натписом „Разно“. И првим својим делом, расправама, а исто тако и овима другим лист виртембершких гимназијских наставника потпуно за-служује пажњу њихових колега и уопште школских људи у Србији.

Прелазећи на приказ *пете и шесте* свеске, прво ћемо се задржати код расправе „Licht- und Schattenseiten der Internatserziehung“ од Авг. Хафнера, која се расправа наставља из раније свеске, те смо у приказу ове свеске оставили, да о овој Хафнеровој расправи говоримо, кад буде цела изашла. Питање о интернатском васпитању је не само једно од врло важних школских питања уопште, већ оно је за нас, барем за неке наше школе, још једнако на „дневном реду“; због тога ћемо опширније изнети мишљење једнога немачкога школског човека, који у овој ствари имаде свакојако довољно познавања и искуства после шеснаестогодишње школске праксе и седмогодишњег рада у васпитном институту.

Шта је сврха Хафнерову расправљању, најбоље се види из првих речи његових: „Сваке године у оно време, кад после великога школског одмора у Баварској отпочиње школски рад у средњим школама, видим како су стотине отаца и матера, који живе у местима, где нема средње школе, а који се носе мишљу, да своје дете даду у какву вишу школу, стављени

¹ В. „Просв. Гласник“, св. за март и април 1911. г. стр. 316—318.

пред мучно питање: „Како ћемо најбоље сместити наше дете у граду?“ Овде су ове могућности: или дати га у приватну кућу или у какав васпитни институт, и често се родитељи тешко одлучују. Можда се ни са службене стране не ради довољно интензивно у овој важној васпитној ствари, а нарочито се не даје свуда довољно обавештења и поуке родитељима. Иначе се не може разумети, како је др. Х. Борбајн, директор реформне гимназије у Алтони, могао дати оштар суд (*Monatsschrift f. höh. Schulen*, V, 1906, стр. 66), да се зацело ни у једном великом културном народу не води тако мало бриге о смештању ученика са стране, као што је то код Немаца. А познати веома заслужни педагог др. Адолф Матијас вели („*Zeitschrift für Jugendwohlfahrt*“, 1909., св. за фебруар, стр. 59): „Само се са једном облашћу још једнако поступа са таквом немарношћу, која се не може разумети: старање о оним ученицима, који одвојени од родитељске куће морају најважније године свога развића провести код туђих људи“. У Баварској просветна управа је наредила већ одавно, да ученици са стране могу бити на стану и храни само у оним кућама, где то одобри ректор. Ну поред старања ректорова, понеки пут се не учини добар избор, јер је нарочито у већим местима често немогућно дубље загледати у домаће прилике и моралне особине издавача станова и хране. Врло лепо вели поменути искусни педагог Матијас (на нав. м., стр. 60): „Како се добра грађанска кућа већином не може узети у рачун за примање ученика на стан и храну, то су родитељи, који већином нису у стању издати веће суме за смештај своје деце, упућени на људе у неповољнијим приликама. Често нису подесне већ ни просторије, у којима ученици проводе живот ван школскога времена. Иста просторија, која се мора употребавати за становање и спавање, често је врло мала и не одговара ни најскромнијим начелима науке о здрављу“. Ну, сем тога, ови издавачи станова често немају никаквих или тек врло нејасне представе о својим васпитачким дужностима. Матијас добро наводи, како често узимају ђаци у стан мале занатлије или школски послужитељи, а онда овај „млади господин“ живи често врло необуздано у својој соби, влада над својим „филистром“ и у свој необуздани живот увлачи и своје позване другове. А оваквих појава има не само у северној Немачкој већ и у јужној. И овде се „господину студенту“ оставља потпуна слобода и задовољство, цела кућа пазн на њега и он је у ствари прави господар, нико се не усуђује опоменути га на његову дужност. За ово не треба готово ни кривити домаћине: многи од њих нису ни дорасли својој задаћи. Умесно вели већ поменути др. Борбајн, да су многи младићи само зато претрпели велике штете на телу и у души, што су баш најважније године свога телесног и осећајнога развијања провели у таквој за њих неподесној околини. Ову незгуду су увиђали већ одавно школски људи, тако већ 1874. год. др. Р. Шрајбер у својој расправи „*Sind die mit den Gymnasien verbundenen Erziehungsanstalten aufzuheben oder nicht?*“ дошао је до резултата, који ми можемо и данас потписати од речи до речи. Као год он пре толико година, тако се и гимназиски директор др. Хуго Милер сада („*Beilage zum Jahresbericht des Grossherzge. Gymnasiums in Laibach 1909*“, стр. 21). жали на рђаво стање ових приватних кућа за примање ученика на стан и на храну. И како је у последње време све већа оскудица у добрим пансионатима за ученике средњих школа, баварска просветна управа за последње две десетине година енергично је радила на том, да се поред краљевских и епископских семинара, којих је већ било, подижу још и градски васпитни

институти (Erziehungsinstitute). И захваљујући овој снажној иницијативи, данас има читав низ таквих градских пансионата, који су већином врло добро посећени. Школске 1908/1909 године био је у свима гимназијама, прогимназијама и „латинским школама“ у краљевини Баварској уписан 21871 ученик, од којих су 10113 били ван места, где је школа, а од њих је свега 3376—30, 1% смештено у краљевске и епископске семинаре и градске васпитне заводе. С обзиром на ово Х. мисли, да је умесно разгледати разлоге за смештање ученика у пансионате и разлоге против тога, да прекоре, који су се од увек чинили интернатском васпитању, подвргне тачнијој и савременој оцени, те да се поред мрачних страна заједничкога васпитања упознају и његове светле стране.

Интернатско васпитање од увек је имало а и сада има љутих противника: али поред свих прекора, који му се чине, ствар ни издалека није тако, како то представљају противници интерната.

„Интернатском васпитању недостају утицаји породичнога живота, недостаје им урођена љубав, која спаја чланове једне породице; нарочито нема утицаја родитељске љубави, пре свега материнске љубави, која је толико важна у васпитању“, — тако гласи један од најчешћих прекора. Значај свега овога за васпитање неће нико порицати; зато паметни родитељи и одвајају децу од куће тек онда, кад тога мора бити. И кад дете оде у туђе место, у туђу кућу, може још бити те среће, да уђе у породицу, која ће повољно утицати на његово васпитање; али на жалост пре је могућно, да ће доћи у руке онима, који су погодни за све друго пре него за поменути васпитни утицај. У модерној породици отац често и поред најбоље воље није у стању успешно учествовати у васпитању своје деце, те у многим породицама главни терет васпитања пада на матере, а колико је модерних матера потребно за правилно васпитање деце, нарочито мушке деце. Др. А. Матијас у својој веома познатој књизи „Wie erziehen wir unsern Sohn Ben'amin“. (стр. 136) вели: „Домаће васпитање у многим случајима је растргнуто, са празнинама, често без плана те због тога и без утицаја или и неједнако и једнострано“. А. Ф. Паулзен („Das deutsche Bildungswesen“ итд. стр. 169) тврди: „Кућа губи васпитну снагу“. Јасно је, да данас врло многе породице нису више у стању да врше васпитне и моралне утицаје на своје млађе чланове. А напротив, кад је на челу васпитноме заводу енергичан и консеквентан човек, који има срца и смисла за велике и мале радости и невоље младежи што му је поверена; кад су ту млади и пуни живота надзорни органи, који се могу још пренети у свет мисли својих васпитаника; кад поред директора стоји домаћица брижљива и осетљива за добро и зло васпитаника: онда и ако једном младом људском бићу родитељска кућа са свима њеним неоцењеним утицајима ме може бити сасвим замењена, може зацело добрим делом и бар онолико исто као у приватном пансионату, и то у доброј приватној кући. А колико је таквих кућа, таквих приватних ученичких пансиона?

Други прекор гласи: „Отежава се повољан развитак индивидуалности“. Разуме се, да због великога броја васпитаника не може сваки добити оно индивидуално поступање, које неки модерни педагози тако јако истичу и које чежњиво желе многи сувише осетљиви родитељи. Ну многи опет знатни педагози су мишљења, да баш сувише плашљиво обзирање на индивидуалност при васпитању може имати рђаве последице. А у васпитном заводу не лази се само на ученика, да марљиво учи оно што је прописано, већ је ту главна задаћа, да се васпитаницима даде погодно образовање харак-

тера, да они у истини постану личностима. Погрешно би и бесмислено било тражити потпуно потискивање сваке индивидуалности, не смеју се људи стварати по шаблони, васпитаничке склоности су различне и ваља се стварати, да се оне развију, докле год нису супротне моралним заповестима: али исто тако треба борити се против претеривања у индивидуализовању. Х. се слаже са доиста разборитим педагогом Минхом (W. Münch, Geist des Lehramts, стр. 283), који вели: „Није реч о том, да се размажени још више мазе, да се сувише осетљиви нежно штеде, да се немарнима, тврдоглавима, неуреднима и незграпнима признаје њихова особеност. Али интелектуалном темпу појединца већ се мора поклонити нека пажња, не мања мери његове опште првне снаге и утолико извесније нарочитим мањим телесним недостацима или слабостима, али и нарочитим подобностима, корисним склоностима и интересовањима“. Према свему овоме није недостатак васпитнога завода, што довољно не води рачуна о индивидуалним склоностима, већ се пре може рећи да заједничко васпитање у јавним заводима имаде ту вредност, што се овде сваки појединац ставља пред неку врсту гвозденог закона једнакости и што је њему неумољиво потчињен.

Даљи прекор интернатима обухваћен је овим речима: „Заједничко становање васпитаника најразличнијега доба узраста у истим просторијама и по истим законима искључује унапред могућност успешнога васпитања“. Овај је прекор оправдан. Доиста, мало се разлике прави међу сасвим младим, старијим и одраслим васпитаницима; подједнако правило обухвата гвозденом снагом све становнике у заводу. Свакојако не би требало једно мерило примењивати на 10—14 годишњег дечака и на 16—20 годишњег младића. Сви устају у једно исто време; у вече морају сви за одређено време учити што је задано, израдити писмене задатке, а јутро је само за понављање; исто је тако и увече са одласком у постељу. Према уређењу у баварским заводима млади ученици имају много времена за учење; кад сврше посао, они по природи својој не могу седети мирно, те или траже да изађу, или, ако остану, праве неред, забављајући се како год. А ово све због тога, што и они морају провести у учењу исто време као и они из најстаријега разреда. Ну Х. мисли, да не би било сувише тешко извршити промену у овом. Распоређењем времена према узрасту васпитаничком врло много би се учинило и за здравље и за дисциплину код њих. Х. додирује овде још једну ствар. У прописима за интернате нигде се, колико он зна, не помиње, да би за вођење надзора требало узети и старије питомце.

А ово би био први корак за самоваспитање васпитаничко, које би баш у интернатима могло имати еминентан социјални значај. Кершенштајнер (Grundfragen der Schulorganisation, стр. 223) с правом тражи, „да цео наш васпитни систем не оснивамо као до сада на неповерењу већ на поверењу, да дакле самоуправљању (Selbstregierung) ученичком дајемо много више прилике но досада“. Минх (Zukunftspädagogik, стр. 239) поздравља као радостан успех новог духа, што се место потпунога разлижења васпитача и прималаца васпитања налази шта више органско спајање и обилница поступности, што се нарочито више дени васпитачки значај васпитаника веће вредности и њиме се више користимо. Х. замишља баш у интернатима најлепши рад оваквих старијих васпитаника, који би помагали васпитавати млађе чланове завода; овај саваспитачки рад, који би био на добро и целини и појединцу, не би смео бити овда онда, спорадичан, већ редован и сталан. Проблем узајамнога васпитања већ и раније је познат; у најновије време у Америци, за атим и у другим земљама, на-

рочито у Швајцарској, чињени су опсежни и трајни покушаји, и они су показали врло добре резултате. У неким севернонемачким интернатима као да је већ добрим делом остварена ова идеја о самоваспитању. Тако је у реформној реалној гимназији „Musterschule“ у Франкфурту на М. Главно је начело, ученици два најстарија разреда (приманци) сами утичу на млађе другове. Само у случају тврдоглавог упорства, или ако се деси машта, што би могло штетно утицати на остале другове, ваља се обратити разредном старешини или директору. Директор је потпуно задовољан резултатима ове уредбе. И кад ова уредба показује тако лепе плодове у једној тако великој школи („Musterschule“ имала је 1910. год. око 600 ученика), морала би у интернатима, кад би се подесно применила, извесно имати велики значај за социјално васпитање. Надзор у дворници за ручање и вечеравање, у соби за забаве, у кулани, у врту, на игралишту, одржавање реда у собама за музику, у соби за књижницу, у болесничким собама, надгледања нужника, могло би се поред редовних надзорника, који свуда не могу стићи, поверити старијим васпитаницима, нарочито приманцима. Указано поверење било би им за увек моћан подстицај, да се показују достојни поверене им службе и да увек буду свесни на се примњене одговорности. Тако би се интернати схватили не као тамнице са бирократско-доктринарском управом и надзором већ као удружења, која се на крају крајева одржавају добром вољом свих ученика.

Једна од најтежих олтужаба противу интерната јесте тврђење, да се у сваком заједничком становању више лица зло брже развија но добро. Истина је, да се погрешке и пороци, кад се већ појаве у васпитном заводу, брже и јаче шире; јер младеж, којој карактер још није очвршћао, лакше је подложна утицају околине. Због тога мора бити сталне и веома строге пажње у оваквим заводима, и дужност је заводском директору, да енергично поступа и казнама и другим средствима помогне победи реда и ауторитета. А за то ће му бити највише захвални баш добри васпитаници. — Од погрешака код пансионатских ученика Х. је у својој пракси нарочито запазио: незадовољство, опорост у тону и понашању, оскудицу искрености и љубави према истини, склоност ка непослушности и упорству. Најчешће зло је незадовољство храном. Младићи, који су пре ступања у завод бедно живели, трпели сваку невољу и оскудицу у породици, по некипут понашају се са таквом арогантношћу, која је управо у супротности са оним, што они дају за заједно издржавање. Можда је раније и било повода за ово, али сада у свима заводима ученици добију доста и добре хране. Па ипак је Х. имао прилике видети, да ученици нису задовољни оном истом храном, коју су њихови старији добијали и с апетитом јели. И то су по правилу била деца из оних кућа, где је вероватно тек ретко изношена на сто тако добра и крепка храна. Због свога неiskusства и тежње да се покажу као велики људи они мисле да своје другове тиме увере, како су код куће научили добијати само одабране посласице. А ово незадовољство не простира се само на јело и пиће већ и на сваки одмор и уживање: те слободно време не траје дуго, те допуштење за пушење даје се сувише штедљиво; добија се врло мало изласка у град; позориште, концерти и предавања не посећују се довољно често; излети се врше сувише ретко итд. Погрешно би, наравно, било попуштати овде, најбоље средство да се дух незадовољства прогна јесте, да се сами тачно држимо прописаног реда, да будемо хладнокрвни и да овда онда призивамо по кога незадовољника на разговор у четири ока.

У другом реду у интернатима се опажа дух лагања и претварања. Познато је, да и код екстерних ученика не стоји увек добро са истином¹, али лаж је увек највише рафинирана, најдрскија и најјупорнија онде, где се може сакрити иза масе и рачунати на ђутљиве сукривце. Ну и овде има помоћи, а нарочито се она мора тражити одаде, одакле зло обично и потиче, из родитељске куће. Други је узрок лагању у плашљивости: ученик се стиди признати истину, јер нема храбрости да призна отворено своје слабости и боји се подсмеха и заједања од својих другова. Овде је кривица често и до старијих у заводу, који врше испитивања као истражни судија и са полициским немањем љубави. Овде се мора поступати врло обазриво, покаткад најбоље у четири ока. Али главна је задања васпитачева, да на супрот овоге духу лагања развија код васпитаника дубље душевно осећање части, да их увери, како се мало слажу склоности ка лагању и права virtus, мушко понашање, а како је напротив славна борба противу кукавичкога свога ја. Дакле, сва наша дисциплина мора бити етички и психолошки дубља; чисто интелектуално-техничким школовањем ништа се не постиже, противу сваког злог духа а нарочито духа лажи морају се побудити и увести у борбу добри нагони, који су скривени у сваком младићском срцу и због занемаривања психе могу бити угушени злим инстинктима. Осећање части код наше младежи мора се дакле ојачати.

Опажено је даље код интернатских васпитаника, да код њих нема финијега начина у дружењу и нежности у осећању, а да место тога долази нека опорост у тоњу и понашању. Мора се признати, да су више осетљиви, да не речемо разнежени дечаки увек мучно осећају у интернату. И при најбољој вољи не може се непрекидно водити рачуна о специјалним жељама, потребама и навикама свакога појединца, спречавати свака груба реч, сваки суров додир од стране мање осетљивих другова. Ко хоће да свога сина уклони од сваке драстичне речи, од сваког сукоба са profanum vulgus, тај га никако не сме довести у добро посећен пансионат. Ну одмах се мора нарочито нагласити, да је баш непрестани заједнички живот са многим друговима по узрасту често имао врло спасоносан утицај на по неке од природе плашљиве, неумешне и повучене дечаке. Као год школа уопште тако и интернат још више утиче у овом смислу. Што се тиче грубљих манира, X. није могао опазити разлику међу интерним и екстерним ученицима, он је шта више нашао, да неких незграпних, неумешних и простих манира нестаје набрзо по ступању у пансионат и место њих дође умније, углађеније и љубазније понашање. А разумљиво је, што се на прим. по неки пут неко мора лактовима прогурнути у великој маси, и управо неће бити штете, да се очврсне за животну борбу, у којој сваки није баш са гласе-рукавицама. X. на послетку говори о злу, које није баш ретко у интернатима, о непослушности и упорству. Томе се не треба чудити с обзиром на године ученичке, када, како вели Матијас, почиње критика, и губи се све више и више наивни однос међу цијететом и аукторитетом. Чак и најбољи и најчеднији ученици обично у овим годинама резонују о наставнику и критикују његове поступке. Поједини случаји непослушности и упорности неће задавати никаквих великих тешкоћа обазривом и енергичном старешини; али ако тај дух облада целим разредом или још већим бројем ученика, ствар је већ озбиљнија. Послушност је, како вели Матијас, основа сваком заједничком васпитању и свакој дисциплини. Послушност је прва погодба

¹ В. чланчић *Лагање у школи* у нашем преводу у „Наставнику“ за 1910. г., св. за нов.-дец., стр. 466—471.

за све друге добре навике и почетак практичне животне мудрости". Према појединим непослушним ученицима директор ће покушати са благим, очинским саветима и по правилу имаће успеха код паметних ученика; али у неким случајима не сме се устезати ни од строжих казна, па и уклањања из пансионата, нарочито према коловођама; у овом случају сваки обзир, свако штеђење или спорост ствар би погоршала, јер би ученици то схватили као немоћ и слабост.

Последњи прекор чини се специјално интернатима на сексуалном пољу. У алумнат и поред највеће пажње увуку се покварена деца и она рђаво утичу на друге. Због тога су пре свега потребне профилактичне мере. Нарочито треба пазити при примању ученика, јер интернат није завод за поправку. Главна задаћа васпитачу је онда, да пазити, да ученици не буду беспослени или сувише много сами. Зато долази опште јачање тела игром и спортом, што већим бављењем на чистом ваздуху, гимнастичким играма сваке врсте, прањем хладном водом и купањем; тако ученици ојачавају и челиче се и у борби са ниским напонима остају победници. Поред тога треба брижљиво надгледати њихово држање и пазити, да ли нема сексуалних заблуда. Ако тога буде, онда, како препоручује Матијас, ваља покушати, да се у пријатељском и поверљивом разговору најпре добије признање, а то ученик не мора учинити речима, већ и погледом; онда долази пријатељско саветовање и помоћ, не у многим речима, и то према склоностима и особинама појединцима. А пре свега ваља одржавати дело и дух у озбиљном раду, снагу уображења у свежој осетљивости према здравим утисцима и вољу у снажној реакцији против сваке слабости. Ако се дакле при примању ученика у пансион добро пазити на њихове моралне особине; ако се у свему ради, као што је напред речено; ако је надзор непрекидан и савестан: ако се од времена на време сви ученици опомињу: онда ће сексуалне погрешке у интернату долазити у изузетке и опасност од њих свакојако неће бити већа у интернатима но ван њих. После овога Х. прелази на разгледање изближе светлих страна васпитања у модерним институтима. Овде ваља на првом месту истаћи, како у њима ученици имају ваљане собе за учење и спавање; пуно светлости и ваздуха, добро загрејане, собе и ходнике у целој кући; купатила за свако доба године; добру и довољну, уредну храну. Није чудо, што су ученици у њима увек доброга здравља. А и за случај болести побринули су се за све: нарочите болесничке собе; лекар се телефоном зовне; болесници од заразне болести одмах се издвоје, те је опасност мања него у врло многим приватним кућама. Даље, нарочита се пажња обраћа нези зуба и очију. Па онда, колико се прилика даје ученицима за телесно вежбање. Ту су још у лето излети у ближу и даљу околину, а зими точиљање по леду.

Ну не само о телесном добру већ и о душевном животу, умном напретку и развијању ученичком води се највећа брига у интернатима. Главна добра одлика интернатског живота је простота и уредност у живљењу; сви су васпитаници везани за тачан домаћи ред и за тачну поделу времена. А ко се овде навикне на то, такав остаје и у животу. Леман (*Erziehung und Erzieher*, стр. 68.) истиче: сталну поделу дневног времена, нарочито одређено и тачно одржавано ограничавање радног времена, неузнемиравање, издвојеност и концентрацију при раду, и много друго шта. А баш ова издвојеност код модерног живота и његових многобројних дражи и уживања чини добру страну интерната. Али не издвојеност херметичка, строго манастирска и ригорозна, јер се у модерним институтима радо даје нарочито

старијим васпитаницима разумна мера слободe у кретању, при чему се овде узима за углед родитељска кућа. Преко ове мере ученик великоградских школа упознао би се у модерном животу већином само с оним, што није добро и што би збуњивало и заводило његове младићске осећаје и уништавало васпитни посао. А баш у интернату је опет највише прилике за развијање карактера с јаком вољом, ту се, како вели Монге (*Charakter und Schule*, стр. 130), несношљивост, тражење да се увек има права, властољубље, себичност, завист, пакост или никако не могу појавити или се барем угушују њихова спољашња исказивања,

Већ је речено, да се ученици у интернатима радије и више одају игри и спорту но екстерни ученици који од саме слободe не долазе ни до каквог свесног, консеквентног рада. Што се неговања музике тиче ту су баш интернатски другови измакли испред својих екстерних другова. У свакој приватној кући не стоје ученицима на расположењу музички инструменти и нарочита соба за музику и доста прилике за стално вежбање.

Даље треба истаћи, да се у интернату стварају међу ученицима искрена и трајна пријатељства, која остају и доцније у великој школи па и у животу, а пријатељство је потреба у животу.

За родитеље је умирење, што знају, да су им у интернату деца под сталним надзором и то не под педантним, недостојним, изазивачким, већ под добрим, пријатељским, брижљивим надзором, који није неповерљив и који не убија љубав и наклоност већ ненаметљиво и неопазно управља и упућује, опомиње и саветује, и оне што посрну с пуно љубави задржава од пада и пропасти. Овде се pazi и на лектуру ученичку, што је сада баш умесно. Лектира је, како вели Матпјас, скривени али моћни саваспитач; а брижљиво пажње на лектуру могућно је само онде, где је пред очима сав ученички рад, као што је то у интернатима. На послетку X. мисли, да се у интернатима ученици најбоље могу васпитати у послушности и у морално-религиозном погледу.

Из свега излагања јасно је, да је X. пре за смештање ученика у добар интернат него код појединих приватних људи. У том налази потпору код многих одличних представника новије и најновије педагошке књижевности, и своју занимљиву расправу, која се нарочито одликује познавањем и навођењем стручне књижевности о овом питању, завршује овим мишљењем Минховим (*Geist des Lehramtes*, стр. 265): „Интернати дају могућности за потпуно смишљено васпитање уза свестран надзор; они олакшавају и топлији човечански однос међу васпитачима и васпитаницима, и заиста потпуна животна заједница код ових последњих може имати много вредности за социјално образовање карактера“. —

Око осталих расправа у овој свесци нећемо се дуже забавити. Међу њима прве две по реду долазе више у сферу чисте класичне гимназије: „*Antike und moderne Homerexege*“ од Аf. Ремера (*Roemer*), у којој се хоће да се на неколиким примерима покаже разлика међу античком и модерном ексеgezом Хомера, и „*Studie zu Euripi des Iphigenie bei den Tauriern*“ од Карла Вундерера, у којој се говори о времену израде, карактеристици личности и оцене ове драме. Трећа расправа „*Zu Lessings Philotas*“ је од Г. Кеселринга прилог познавању извора ове Лесингове драме; пета (на четвртом је месту завршетак већ разгледане расправе Хајнелове) расправица „*Eine Bemerkung über die Zahlen theoretischen Indizes*“ од др. Ј. Шумахера има чисто стручан карактер, док сам

натпис, шесте, још мање расправе „Für B, gegen eine Lockernag der Einheitsschreibung“ од Г. Амона показује већ њен садржај и сврху.

И ова је свеска богата приказима новијих дела (121) из педагогике, философије, јеврејског језика, упоредне етнографије, науке о класичној старици, немачког језика модерних језика, историје, уметности и историје уметности, математике, физике и хемије, природних наука, земљописа и музике.

Прве две расправе у седмој и осмој свесци су предавања држана на 26. главном скупу Баварског Друштва гимнастичких наставника у Бамбергу априла 1911 године. Прво је: „Lessing Laokoon im Lichte der Vergangenheit und im Urteil der Gegenwart“ од Х. Диптмара. Послуживши се за своју сврху, истакнуту у натпису расправе, обилатом књижевношћу, писац на завршетку посвећује неколико речи вредности „Лаокона“ за школу и вели: „Као да је дошло време, да би школа требала да подвргне испиту своје гледиште на Лесингов „Лаокон“ и свакојако да га измени. Општа научна и књижевна важност дела не треба да се овим додирује. При обрађивању немачке књижевности оно може и мора имати своју потпуну вредност. Вођа за уметничко разумевање или уџбеник за естетику „Лаокон“ не може више бити, али он ипак остаје још једнако једна грана, која се весело зелени на слабу немачке књижевности. Па и ако ми не можемо више са ње брати плодове, које је она доносила своје веку, — из овога лишћа задахује нас и шушти нам још свежи дах јаснога и мушкога духа, коме је највиша сврха била: тражење истине.“

У другој расправи „Die ältere römische Geschichte im Unterricht“ од Dr. П. Хумбера износи се, шта и како треба узети за предавање старије историје у школи у нижем и вишем течају нарочито с обзиром на многе творевине фантазије, измишљотине и учене приче и на историјску истину у њима. И за школу ваља издвојити поуздане чињенице од фантастичких украса, и од ових и даље учити оно, што је безусловно потребно за разумевање класика, ако се не би хтело, да се ово градиво остави немачким читанкама и латинским примерима за вежбање те да историја већ од првога разреда буде ослобођена прича и фантастичких украса.

Трећа је расправа: „Neusprachliche Lektüre und Lektüre-Kanon“ од Dr. Акермана. У наставном програму лектира је средиште настави, и њен квалитет све се више и више у школским круговима утврђује онако, како је то исказао на пр. Макс Ферстер (Förster) у своје вирцбуршком свечаном предавању (1906). О вредности новијих језика у средњој настави: „за лектиру долазе у питање само она дела, која по садржају и облику имају право на место у историји књижевности, корифеји француске и енглеске књижевности управо су довољни за ову сврху“. Тако би отпао онај захтев, да лектира поглавито треба да се употреби само као средство за увођење у тако зване реалије и за вежбање у свакидашњем говору (Umgangssprache), а без давања важности стилу и етичком садржају. Зато је наставна сврха баварскога наставног програма од 1901 године: поуздано разумевање француских, одн. енглеских дела класичног и новијег времена. Али питање је, како да се учини добар избор ових дела. Класични филолози имају већ утврђен „канон“ грчких и латинских писаца, али код лектире нових језика од почетка владало је најпре неко сиромаштво (скоро 200 година поред мало других одржавао се Фенелонов „Телемах“ и Голдсмитов „Векфилдски свештеник“) а затим прилична забуба. Писац је још пре 23 године (1888) покушао утврдити на неки начин неку врсту канона: скупио је према годишњим извештајима енглеске писце фактички читане у

баварским школама у једној само школској години (1886/87), а после неколико година (1893) прибранио је тако све француске и енглеске писце за 1892/93 школску годину у реалистичким школама баварским, а набрзо после тога (1895) у већој размери све писце читане за четири године (1890—94) у хуманистичкој гимназији у Баварској. Резултати су били занимљиви, јер су показивали, да се већина колега држала једних сврха, те се списак писаца у Баварском наставном програму од 1901. свакојако оснивао поглавито на овим резултатима; а и ванбаварске колеге у главном се држе од прилике истих писаца. Уосталом, овакав је покушај чињен и пре тога; упор. Минхове податке у његовој дидактици и методици, његов веома ваљан: „Führer durch die französische und englische Schulliteratur“ уз то „Nachtrag“. И скуп саксонских гимназиских наставника бавио се о овом питању а тако и „Немачки савез нових филолога“, те је затим на 10 скупу овога Савеза 1902. изабрана комисија „за састављање плана за лектуру, у органској вези и уређеног по ступњевима“; о чем је поднет реферат скупу 1904. године. Међутим су и други радили на овој ствари, као Пецола за пруске школе. Што се тиче садашњег стања питања о канону, израђени су канони за поједине пруске провинције и за друге државе, те службене каноне сада имају: Рајнска провинција и Шлезија. Учињен је предлог за баварски канон.

Из прегледа о развјитку и историји школске лектире нових језика види се, да најпре ваља правити разлике међу појединим врстама школа; код њих опет међу разним узрастом ученичким и разредима; пракса даље доказује да се при избору писца мора пазити и га опште умно стање у једном разреду. Сем тога писац мисли да је потребно као обавезно за један разред утврдити читање само сасвим малог броја писаца и већи број необавезних, а наставнику оставити увек неку слободу у избору. На основи ових принципа писац је покушао за своју реалну гимназију у Нирибергу (он је ту конректор) израдити један канон, који и саопштава у прилогу својој расправи. И овај канон као и цела расправа заслужују свакако пажњу стручњака.

Стручњаке ће занимати и расправа „Bestimmung der Kapazität eines Elektrometers“ од Dr. Гајгера, која је на четвртм месту у овој свесци.

На шестом месту Dr. В. Литиг под натписом „Lichtbilderaustausch“ износи предлог како да се то најбоље изврши.

У другом одељку ове свеске под натписом „Vermischtes“ је на првом месту некролог државном саветнику Шецу (von Schätz), министарском саветнику за гимназије и председнику одељења за хуманистичке и реалистичке средње школе у министарству просвете. Затим долазе две песме, једна на латинском и једна на немачком језику, посвећене свечаности освећења нове Меланхтонове гимназије у Нирибергу.

У трећем одељку приказано је по уобичајеном реду 121 дело. —

Девета и *десета* свеска (септембар-октомбар) доноси четири расправе. На пром је месту: „Der Eintritt der Südstaaten in den Norddeutschen Bund“, од Dr. Јоакимзена, гимназиског професора и доцента у Минхену. Писац укратко излаже садржај једне нове расправе и збирке извора о истакнутом питању, у ком је главно ступање Баварске у северонемачки савез. Исто тако непосредно Баварске највише се тиче трећа расправа у овој свесци: „Das bayrische Gymnasium in französischer Beleuchtung“ од гимназискога про-

фесора Dr. Штемплингера из Минхена, где се из књиге Борнека¹ професора лилског универзитета, о немачким средњим школама, опширније приказује одељак о баварској гимназији.

Наставнике модерних језика интересоваће друга расправа из ове свеске: „Über neusprachliche Lektüre II: Sammlungen von Schulausgaben und Betrieb der Lektüre од конректора Dr. Акермана из Нирнберга. Писац хоће да нас уведе у богату разноврстност школских издања енглеских и француских писаца за ученичку лектуру, да покаже развитак ових издања, њихов унутрашњи распоред и спољашњу опрему. Овакав преглед је нарочито за млађе наставнике тих језика не само занимљив него има и вредности.

Последња расправа, „Saalälteste in Erziehungsanstalten“ од Августа Шлајсингера, члана школског савета (Studienrat) у Ансбаху нашла се на Хафнерову расправу „Licht- und Schattenseiten der Internatserziehung“, која је изашла у III, IV и V—VI свесди овога листа и коју смо ми приказали опширније. Шлајсингер потпуно пристаје уз мишљење писца поменуте расправе, да старији ученици и питомци могу имати повољан утицај на млађе; нарочито жели да га помогне у једној тачки, јер налази доказа за своје мишљење у северној Немачкој а има га и ужој отаџбини. У васпитном заводу у Ансбаху још од пре четврт века узимају се собне старешине као помоћници инспектора, и то у собама за учење, па не само ученици деветога већ и осмога и седмога разреда. „Прикази књига“ су као и у ранијим свескама. Приказано је 135 дела и дат је преглед 60 расправа у извештајима баварских средњих школа, који су изишли у јуну 1911. године; ове расправе подељене су по струкама (педагогика, теологија, филозофија, наука о класичној старини, немачки, модерни туђи језици, историја, историја, наука о библиотекарству, гимнастика, цртање, физика и математика). —

У последњој, једанаестој и дванаестој свесци за 1911 годину у првом одељку су две расправе: „Die Wahl der Beispiele zu den Regeln der griechischen Syntax“ од проф. Волнера, и „Eine neue Sammlung von gedruckten Schüler — präparationen од проф. Dr. Штеклајна (Stöcklein). У првој расправи писац најпре претреса питање, по којим гледиштима ваља поступати при избору примера за граматичка правила грчког језика, имајући на уму и упоређујући већину школских грчких граматика, које се сада употребљавају у немачким школама (Енглман-Хас, Кеги, Кох, Кригер, Зајферт, Бамберг и др.); а затим даје за нека правила примере, како их он замишља.

О штампаним ученичким препаратацијама већ је расправљано у листу баварских гимназиских наставника у 1911 години (св. I—II, M. Deell, Über Schülerpräparationen) и ми смо се на том задржали у нашем приказу. Ово питање не може се узети да је одлучено, јер има и својих противника. Као и Дел, тако и писац друге расправе у деветој и десетој свести, Штеклајн, стоји на гледишту, да такве препаратације имају оправдања и труди се да то докаже. Он то чини поводом једне збирке коју су обрадили и издали баварски школски људи: Präparationen zur griechischen und lateinischen Schullektüre. Herausgegeben von Oberstudienrat Dr. Siegmund Preutt und Prof. Dr. Reissinger. Бамберг 1911. Износечи укратко своје мишљење о потреби и начину израде штампаних ученичких препаратација, III. претреса начело по којима је израђена наведена збирка у

¹ Henry Bornecque. Question d'enseignement secondaire des garçon et des filles en Allemagne et en Autriche (Париз 1909) — Ј. веома препоручује ову књигу.

свескама, што су до сада изашле, и чини неке напомене на њих, завршујући своју оцену овако: „И ако низ ових свезака показује недостатке, нарочито у том, што сувише дају, и ако ће из овога разлога многе колеге одбацити такве препарације, ја се не устежем јавно изјавити, да ипак мислим да је боље, ако се ученици при спремању из класика послуже и препарацијама са таквим недостацима, него кад се морају служити речником, који они тако често бескорисно преврћу и који их толико задржава. И овим сам хтео на завршетку у исти мах дати још један одлучан израз о моме мишљењу о великој вредности, коју ја дајем принципу препарација“.

У другом одељку ове свеске на првом је месту некролог гимназиском ректору др. В. Ципереру, после чега долазе: апсолуториски задаци у баварским Хум. гимназијама и реалним гимназијама 1911. године и задаци и теме на испитима за наставнике (Lehramtsprüfungen) 1912. године.

У трећем одељку приказано је 60 дела. Овој свесци додан је садржај листа за целу 1911. годину (четрдесет и седма књига).

Београд.

М. Ј. П.

Revue pédagogique, за април 1912. године.

Les „Boy Scouts“ — Paul Hazard — Путник, странац, који се задржи у Енглеској, често на путу сусреће младиће чудно обучене. Велики сламни шепир, блуза боје каки, кратке панталоне, гола колена, вунене чарape и велике ципеле. У руци увек имају батину. Ван вароши запазиће понеког од њих како се успузао уз дрво, као каква стража; час опет видеће их по петоро шесторо, како подижу колибу на искрају какве њиве. Новине често говоре о овим створењима. Њих зову *boyscouts*, и за њих веле да их је било на 30.000 о крунисању садашњег енглеског краља Ђорџа. Па каква је то установа, јуче тако рећи створена, која је узела тако огромне размере? Какав дух веје у њој? О томе је изашла брошура Paul Vuibert-е коју приказује писац овога чланка. Овде је посреди овај проблем: како у једном друштву, које губи осећај у напору зато што је и сувише цивилизовано створити онима, који ће сутра настати, укус, вољу према раду? Тога ради требало је нечег практичног, нечег привлачног што би подстицало душу децу као што је то случај са игром. „У том лежи цео систем. *Scouting* је подражавање у цивилизованим земљама животу и поступцима *frontersmen-а* у дивљачким земљама. *Boy-Scouts* научиће становати у пољу, подизати заклоне и колибе, наложити ватру, спремити себи храну, оријентисати се по звездама, гонити животиње по трагу. Они ће такође научити да гледају, да посматрају, да нађу што им треба, да се служе својим рукама и прстима како ваља. Неосетно, али зато, најпривлачнијим путовима биће упућени да развију у себи есенцијелне елементе своје персоналности. Живот у слободном зраку, пажљива хигијена, изабране игре и вежбања, нешто ручних радова прибавиће им корисну физичку форму; имаће снаге, окретности, дурашности, биће спремни за живот“. Погрешно би било помислити да је ово војничка установа, напротив ово је школа у којој се учи како да се човек извуче из свих неприлика које се иставе, не рачунајући на поглавицу који врши улогу анђела чувара; не плашећи се да се ангажује његова лична одговорност; у томе лежи идеал. Ако се постигне даће се може бити отаџбини изврени војници; али сигурно даће јој се људи.

Прва погодба коју ваља испунити састоји се у томе да се потмогне физички живот детињи. Тога ради гледаће се да никад не изгуби додир са стварношћу т. ј. додир са природом, чиме ће се непрекидно подстицати његова радљивост. Да би постигао циљ који је ђаку означен, сам треба да изабере свој пут. Да би јео кад дође време сам треба себи да спреми оброк. По кашто пак да би спавао треба му да подигне колибу и разапне шатор под ведрим небом.

Човек се диви кад види како је цела организација проста и енгениозна. Енгениозност се састоји из градације напора који се траже од ученика, да би могли прећи из једног ступња хијерархије у други. Има ствари које треба знати пре но што и уђе у ову школу: умети начинити завежљај, умети поздравити. За први месец дана треба да уме да пружи прву помоћ рањенику, да га превије, да поврати у живот дављеника, да начини носила; треба да уме да даје знаке рукама и да зна праксу телеграфску; треба да уме да пређе пола миље за 25 минута, у вароши пак да за 4 минута види четири излога и по том да тачно опише садржину њихову.

На крају једног месеца кад се све ово научи прелази се у други разред. Сад треба ђак да научи пливати, да прими или да отпрати денешу. Зна шта му ваља радити у случају несреће, панике, уме да чита тачно карту, да нацрта план, да одреди правац, да процени даљину, висину и т. д.

Један назив између свих нарочито им чини част а тај је: „Scout du Roi“ који се даје ономе који се нарочито одликовао у којој од побројаних дужности. Ђак се и нехотице научи многим занатима, и необично се поноси знацима који му обележавају ту способност; и што ће му дати могућности да може бити у своје време постане изврстан занатлија.

На тај начин од 12—18 год., колико траје овако школовање, ученик мора непрекидно да ради, ако неће да изгуби кредит у очима својих другова и својим рођеним. Недељом иде се врло рано ван школе играју се игре које су право разгађење, вежбају се тада у хватању један другог, у брзини као да носе денеше, упућују се да посматрају поједине ствари до најмањих ситница. На тај начин ђак је увек радљив, његова је радљивост допадљива, примамљива, никад ненаметнута нечим спољашњим, напротив она је увек у хармонији са дечјим укусом, ублажава напор игром.

Радљивост је први карактер ове установе а моралност други, и она се састоји нарочито у самоодрицању које се тражи од деце. Ако му се нареди да што испуни у њега не може бити поговора: детету остаје само да нађе начина како да уради што боље; лична иницијатива треба да послужи интересу целе групе. Ако намењена улога не би била баш како лепа, не мења ствар, довољно је да општи резултат буде добар. Нема индивидуе међу индивидуама, осећа се једно социјално биће.

Млади Воу има да положи о дану пријема ову заклетву: „Заклињем се чашћу да ћу чинити све што могу да испуњавам своју дужност према Богу и према краљу да помогнем другима и да се покоравам школском закону“. — А тај школски закон састоји се у овоме: 1) реч scout је светиња, 2) scout је лојалан, 3) дужност је scout-ова да буде користан и да другоме помогне, 4) scout је пријатељ целог света и брат сваког scouta, 5) scout је услужан, 6) scout је пријатељ животиња, 7) scout се уме покоравати, 8) scout се смеје и звижди, 9) scout је штедљив, 10) код scouta су чисте мисли, речи и дела.

Scout се одликује од остале деце тиме што се пашти за другог, што је рад да укаже задовољство, услугу и помоћ онима, којима, је то потребно.

Дужност му је: „да се свим могућим путевима стара да сваког дана учини по једно добро дело“. Тражити овакву обавезу може изгледати дрско, али ово ипак scout сматра за нешто пријатно и због тога се често сусрећемо код њих са одушевљењем које надмаша сва надања.

Нови закон о основној настави у Италији — Charles Dejob — Више од године дана требало је па да се изгласа закон Daneo — Credaro, који је собом једнима доносио великог страха а другима наде, који је био повод страсној дискусији у Парламенту и препирци по новинама. Међутим основни принцип или бар дух пређашњег закона остао је нетакнут. Циљ је новом закону да ишчупа школу и учитеља испод тираније и несавесности оних општина које су непријатељски расположене било према основној настави уопште, или према лаичкој настави. Администрација школска која је до сад била остављена општини прелази на *Consiglio Scolastico provinciale* са изузетком за окупне вароши и оне општине које су показале до сад да воде рачуна о основној настави. Општине којима је одузета управа над школама дужне су предати сваке године државној благајници суме потребне за плату учитељима, повишице и све остале потребе. Зарад подизања нових школа општине ће се имати да задуже са 240,000.000 за педесет година, на коју ће суму држава плаћати интерес. Од новог закона по писању италијанске педагошке штампе очекује се врло много, а нарочито се рачуна на оно што је учитељ истргнут испод тираније, и што је представљен у свима могућим установама и саветима који се брину о школи. Нови закон пружа још једну утешну ствар учитељима, што су у парламенту нашли свог поборника. Против овога закона гласало је свега 18 посланика. Напослетку да се о школи води озбиљно рачуна помогла је и та околност, што се народно богатство почело нагло развијати. Новим законом општинама је одузето и право наименовања.

Међуопштинске књижнице — М. Р. — Одавно се већ у Француској занимају питањем да створе код народа укус према читању; исто тако одавно се покушава да се створе колекције књига, којима би народу био лак приступ. Трагова о овом покушају налази се још у XVIII веку и том идејом занимали се кад с више кад с мање тоpline целог прошлог века. Ова је жеља створила *Народне књижнице* које су се нарочито развиле од 1870, тако да их је 1902 било 2911. Од 1874 умешала се у ово приватна иницијатива и тада се тек увидела права њихова корисност, тако да је 1874 донесен и закон о овим књижницама. Али зато што су биле дело приватне иницијативе створене су само по варошким центрима, који су имали ма какве важности. Поред ових постоје још и „Народне књижнице државних школа“ у којима се налази поред уџбеника и других књига потребних ученицима појединих разреда, још и књига за читање инструктивне природе, корисних и примамљивих а намењених за позајмицу одраслима и породицама. 1895 ових књижница било је 4833, 1902 — 4341, а по последњој статистици основних школа има 65656 са 7,757.917 свезака, с којима је учињено 8,080.554 позајмица. Према овим цифрама никако не треба стварати илузију, јер је овај успех више по просторности него ли по дубини. И сами инспектори веле да ове књижнице не одговарају потребама клијентеле, да немају читалаца нити књига, да их има које постоје само по имену, да немају више од 12 до 15 свезака, а и оне друге нису богатије и имају врло много дела која се више не могу читати, јер су преживела. У осталом зар се не чини да је à priori осуђена идеја да се код сваке школе установи књижница. Тога ради да би се поправила погрешка пошло се другим путем и постављено је питање учите-

љима: „Не би ли боље било установити централне књижнице у појединим школама, које би зато биле подесне, и које би снабдевале друге школе, позавидљујући им с времена на време све друге и друге књиге“. Одговор је био потврдан и отуда је потекла одлука Министра Просвете о установљењу ових књижница које се зову међуопштинске кружне књижнице, које су првих дана већ показале одличне резултате и са броја читалаца, а и са материјалне стране. „Ово је дело свуда добро прихваћено. У многим општинама у којима нису централне књижнице, обични читаоци и људи који никад нису прилазили школској књижници траже да их обавесте кад ће стићи нове књиге. Свак налази понешто за себе у новом списку послатих књига, и како те књиге не остају у том месту дуго, свак се жури да се њима што пре и што више користи“.

У овој свесци је још чланак *Војничка дужност* од капетана Фауре-а којим се утврђује идеја да је сваки грађанин војник од младићског доба, па док не легне у гроб. Затим ту је говор председника министарства Ројскаг-а, пред спомеником *Гамбетиним*, приликом једне скорашње свечаности. После овога је: *Хроника основне наставе у Француској*, Кроз перидичне *педагошке туђинске листове*, *Преглед штампе*, Библиографија.

**Гласник Српског Географског Друштва. Година I свеска 1. Вла-
сник:** Српско Географско Друштво. *Уредници 1. свеске:* др. Јован Цвијић и П. Вујевић. Излазиће полугодишње у свесци од 10—12 шт. табака.

Садржај:

Ј. Цвијић — Географско Друштво и Гласник. — У чланку се износи Оснивање Географског Друштва 1910 године и разлози због којих се у Београду могло основати прво Географско Друштво на Балканском Полуострву. Ти су разлози: ојачање географског центра на Универзитету, знатан број географских стручњака у Србији и осталим југословенским земљама, већи број интелегентних људи који су се заинтересовали за географска и атропгеографска испитивања; резултати досадашњег рада постали су тако разгранати, да се јасно види не само цео обим и значај географске науке, већ и плодни контакти између географских и других наука, нарочито геологије, климатологије, фитогеографије, етнографије; и широј публици је познат значај географских студија за национална и економско национална питања. — Даље је изнет двоструки задатак друштва: *научни и стручни рад и популарисање знања из географије и сродних наука.*

Задатак и склоп Гласника овакав је: он треба да постане орган за публикавање резултата оних испитивања која се тичу Балканског Полуострва (са Хрватском, Истром и Крањском) и суседних земаља, и то из Географије и сродних наука (Геологије, Метеорологије с Климатологијом, Фитогеографије, Зоогеографије, затим Етнологије и других друштвених наука), у колико ове имају везе с Географијом или у колико су од географског интереса. У вези с горњим Гласник ће тежити да постане орган за публикавање расправа од опште научне вредности, чији су погледи изведени на основу балканских проматрања. Нарочито ће радо прихватати оне радове у којима се збијено и са неколико главних проматрања обрађује нека научна идеја, без сувишног доказивачког апарата, затим такве у којима је изнесен преглед резултата из једне или више детаљних студија, па ма оне биле раније и на другом месту публиковане. Ваља обратити особиту пажњу на кратко и јасно излагање. Управа мисли да такви радови не смеју бити

знатно већи од једног штампаног табака. Они ће заузимати *преи, већи* део Гласника С. Г. Д.

У *други одељак* улази разноврсна оригинална грађа, проматрања и белешке (наведени су примери).

У *трећем одељку* (Географски Весник) излазиће по потреби кратка садржина оних страних дела у којима су изнесени нови научни погледи или нове методе рада; даље ће бити забележена главна дела поглавито универзитетски уџбеници; биће укратко изнесени резултати врло важних научних експедиција; белешке о важним научним личностима итд.

У *четвртој одељку* ће се регистирати литература о Географији и сродним наукама, која се тиче Балканског Полуострва и суседних земаља, и то почевши од 1910 године (само Библиографија без реферата).

Напослетку ће се при крају Гласника саопштавати рад Српског Географског Друштва.

П. Вујевић — Утицај околних мора на температурне прилике Балканског Полуострва. — Резултат свега излагања може се свести на ову формулу: Сва околна мора утичу на температурне прилике Балканског Полуострва, нека у већој, друга у мањој мери. Ти утицаји су много јаснији и мање су поремећени јужно од линије Валона — Солун. Северно од ње се јављају у лето знатна одступања, поглавито због вегетационих петрографских и морфолошких прилика. Западна мора показујуз ими веће утицаје од источних мора, а источна мора имају у лето већи климатски (расхлађујући) значај, од западних мора. На западу су ти утицаји везани у главном за уско приморје, али су врло јаки; на истоку улазе дубље у копно, али су знатно слабији. Осим тога, утицаји се у главном појачавају од севера југу. Егејско Море показује јасне утицаје у правцу на север, будући у зиму температуре у томе правцу веома нагло, а у лето врло споро опадају.

Н. Кошанин — Четинари на Шариланини и Корабу. — До сада се није знало да на Шариланини има и других четинара сем обичне, црвене и ниске клеке (вење). Писац је нашао још и смрделику (сомину, *Juniperus sabina*), јелу, молику, смрчу, црни и бели бор, према чему би се она морала уврстити у област средње Европе, а не у медитеранску као што чини Гризебах.

На Корабу молика гради у друштву са јелом праву четинарску шуму, те би и она ишла у област средње Европе.

Тих. Р. Ђорђевић — Економија и еволуција насеља. — У чланку писац показује на насељима Омоља и Звижда у каквој су зависности од економије облици насеља и њихов развој.

Д. Ђорђевић — Plitki krš Okolice Generalskog Stola u Hrvatskoj. — У овом чланку писац истиче неке факторе који осветљују хидрографске прилике плиткога крша споменутога краја. Чланак се наслања на пишчеву расправу: *Plitki krš okolice Generalskog stola u Hrvatskoj* (Глас Српске Краљ. Академије LXXXV стр. 44—51).

А. Гаваџије — Помицање морске међе у Хрватској и Далмацији у историјско доба. — Закључак је овај: на хрватској и далматинској обали има сигурних знакова да се морска међа помакла за последњих 2000 година негде према копну негде према мору, те изгледа да се обала негде спустила негде издигла. Али нема ни једнога трага који би нас несумњиво уверио, да се ма која од оних појава догодила у историјско доба, а да би била — под утицајем ендегених сила — везана за регионално помицање обале. Хрватско-далматинска се обала, по свој прилици, тако полагаано вер-

тикално помиче, да је период од 2000 година био прекидач, а да могу дозрети сигурни докази за њено понижање.

Р. Т. Николић — *Глацијација Шар планине и Кораба*. — Ово је претходни извештај, а расправа са дефинитивним резултатима штампана је у Гласу Акад. Наука LXXXVII.

Л. Савици (Браково) — *Постанак Боке Которске*. — Износи само главне потезе, а детаље рада је публикувао у: *Sulla morfologia delle Bocche di Cattaro* — *Rivista geogr. ital.* 1912, 1—39; и у *Die eiszeitliche Vergleichenung des Orjen in Süddalmatien* — *Zeitschr. f. Gletscherkunde* 1911., 339—355.

К. Н. Костић — *Пирот*. У њему писац даје монографију овога града.

Описи предела и планина. — Ту су чланци: Сува планина и карст Валожа, Потковичасти Гребен и Облик Црвене Реке, излет на Јакупицу.

Балкански Карст и Стелеологија: Делићски карст, Петњичка пећина, Четворогуба вртача у старом гробљу Лозничком, Биша у Карсту и њене хидрографске последице.

Туристика: Пењање на Шар планину, пењање на Кораб, пењање на Маглић.

Терминологија: Географски термини, „Раса“ и „Народ“ (или „Народност“).

Укуства, питања и одговори: Укуства за испитивање насеља и психичких особина Српскога Народа, Ко су то Србљаци? питања, порука Г. Ф. Траебићком.

Статистика: Становништво у Србији према претходним резултатима пописа од 31 децембра 1910. године, Становништво у Италији, Становништво у Белгији.

Географске Експедиције.

Белешке.

Извештај Главног Одбора Друштва за чување Народног здравља о друштвеном раду у 1911. год. *Година десета*. Београд, Штампарија „Доситеја Обрадовића“ 1912. 8° — 78.

6. маја ове године одржана је десета редовна годишња скупштина Друштва за чување Народног Здравља на којој је претресан рад друштва у 1911 години, десетој од оснивања. Слабо потпомогнуто са званичне стране, одржавано већином помоћу Њ. В. Краља и приватних лица, ово друштво успело је за једну деценију да покрене народне масе да мало више поведу рачуна о чувању свога здравља. За ово време друштво је могло то да врши својим листом „Здравље“, отварањем школа за домаћице и месним дружинама у којима су чланови од позваних обавештавани о потреби неговања здравља и убиственем начину живота и хране у нашег народа.

„Здравље“ је по нама за сада најбоље оруђе којим располаже Друштво. Навршив у 1911 години шесту годину свога излажења оно је ове године растурано у 12368 примерака, број, који према нашим приликама, показује најбоље како се оно цени. И ако треба пожелити да тај број буде знатно већи, ипак нам то, како је и он расподељен међу појединим српским покрајинама, показује да је у Србији, у којој има највише услова за успешан рад овога друштва и за потпомагање његово у свему раду па и распростирању „Здравља“, оно ушло у народ у 2450 примерака а у Босни и Херцеговини у 9583! Листа „Здравља“ показује да је за њ у 1911 примљено 14.566·34 динара а издато 18.091·24 динара.

Прошле године обављене су школе за сељачке домаћице у четири места: у Гвилану крај Пирота, Осипаоници, Реснику (београдски) и Чумићу (крагујевачки). У свима овим школама свршила је и изашла на испит 101 ученица; од тога броја је било неписмених 70 а 31 писмена. Од ученица су најмлађе биле у 13. а најстарије у 20 години. Према ономе колико зависи цела кућа, нарочито на селу, од домаћице и како мало просвећених и уљућених домаћица има у нашега народа, број 101 је тако незнатан! Ипак утешно је у овоме то, што је очигледан утицај ових школа, кратковремених и још без утврђена плана, на околину. Желети је да се што пре изради и утврди један план за све школе и, нарочито, нађе начина да оне трају што дуже. Време од 2 месеца и сувише је кратко. За ове школе примљено је 3000 динара (од Књегинице Јелене 1000 а од Министра Унутрашњих Дела 2000), а издато 4933,10 динара.

Поред Главног Одбора, који је кретао сав рад, било је рада и у неколиким месним дружинама [у Дубравици, Корбову (округ крајински), Јагодини, Савамали и Савинцу (Београд), Осипаоници].

Практично извођење програма овога друштва огледа се у раду око дневних децјих санаторија. Летњиковаца за слабуњаву децу било је у прошлој години у Београду (Кошутњак) и Шапцу (на Беђином Брду). О оба се лекари, изасланици друштвени, изражавају веома повољно, и у оба је било за време сезоне око 370 које мушке које женске деце. Од овога броја половина деце је плаћала а половину је слала и издржавада општина.

Нико не може порећи добру вољу и истрајан рад код чланова овога друштва. Али ма колики били воља и рад, друштво не може давати оних резултата, који се од њега очекују, са овако малим средствима којима располаже. Што већа материјална помоћ, што више убеђених радника и резултати би били много већи. То осећају и сами чланови и отуда је на годишњој скупштини симпатично примљен предлог једнога од оснивача овога друштва, др. Н. Петровића, да се свим силама ради на установи једног надлештва *народног здравља*, које ће, потпомогнуто обилато државном помоћу и снабдевано већим бројем радника, наставити посао, на којем друштво својим скромним средствима сада ради.

R.

2. ДРУШТВА И УСТАНОВЕ

Српска Краљевска Академија. — Академија Природних Наука имала је састанак 5 априла ове године: 1. Академик г. Сава Урошевић саопштио је кратку садржину своје расправе: „Црни Врх. Студија кристалистичких шкриљаца и гранита“, па је одлучено, да се ова расправа штампа у *Гласу* I разреда. 2. Академик г. д-р Мих. Петровић саопштио је у кратким потезима садржину своје расправе „Интегрални једне класе диференцијалних једначина сматрани као функције интегралне константе“, па је одлучено, да се и ова расправа штампа у *Гласу* I разреда. 3. Дописни члан г. Пера С. Павловић изложио је у кратко садржину своје расправе „Сувоzemни мекушци у Србији“, па је одлучено, да се она штампа као засебно издање Академије, почем обимом својим премаша број табак одређених за *Глас*. 4. Према писменој реферату академика г. д-ра Б. Гавриловића одлучено је, да се расправа д-ра Милутина Миланковића: „Прилог теорији математске климе“ штампа у *Гласу* I разреда. 5. Поводом одлуке ове Ака-

демије од 4. марта ове године, да се расправа Влад. К. Петковића: „Голт у Србији“ штампа у Академијиним издањима, одлучено је, да г. Ј. М. Жујовић да своје мишљење, у коме би издању требало штампати ову расправу

Председништво Академије имало је састанак 19. априла ове године :
 1. Примљена понуда београдске општине о експрописвању имања пок. д-ра Ник. Крстића у Југ-Богдановој улици. 2. Примљено к повољном знању писмо г. Министра просвете и цркв. послова, да је Краљевска Влада одобрила, да се изда Академији на име накнадне помоћи још 10.000 динара, које ће Академија употребити на трошкове Савеза Словенских Академија и Учених Друштава и на друге научне потребе своје. 3. Како ће академик г. д-р В. Јагић ускоро бити готов са редакцијом пљеваљског рукописа Козме Индикопловца и Шестоднева Јована егзарха, Председништво је овластило г. Јагића да у име Академије закључи погодбу с којом штампаријом у Бечу, која ће овај посао штампати. 4. Примљено је к знању председниково саопштење, да га је секретар Југословенске Академије известио, да Југословенска Академија и Словенска Матица још нису израдиле посебне алфабетаре за Југословенску Енциклопедију, те се с тога не може још за неко време склопити општи алфабетар свих чланака за ову Енциклопедију. 5. На основу одлуке целокупне Академије од 29. пр. м. да се једнога одређенога дана сваке године — на Духовске задушнице — држи веједнички парастос свима Академијиним добротворима, Председништво је за овогодишњи парастос, који пада 12. маја ове године, утврдило припремне послове за држање овога парастоса.

М. Р.

2. ЧАСОПИСИ

Школски Радник. Власник у име Учит. Збора окр. Рудничког *Владимир П. Вемић*, учитељ. Уредник *Владимир С. Вемић*, учитељ. Излази сваког месеца. *Свеска за јануар 1912. године.*

Ст. М. Мијатовић — Михаило Јовић, учитељ педагог и књижевник.

Др. Е. Клапаред — Умни умор I.

Ник. С. Сретеновић — Српске народне песме и њихов значај у основној школи.

С. Ф. Знаменски — Из Историје елементарне наставе.

Душан В. Остојић — О реченичним знацима.

Вл. С. Вемић — Руски листова о школама и учитељима у Србији.

Љуб. З. Недељковић *Наше школовање* од Љуб. Стојановића.

Белешке.

Листак: Рајко Ст. Мишић : — Идеализам и стварност, пртица из моје ревизије.

Свеска за фебруар и март :

Ал. Р. Михајловић — О хармонији у васпитању.

Др. Е. Клапаред — Умни умор II.

Радиша Стефановић — Чуло вида код деце.

С. Ф. Знаменски — Из Историје елементарне наставе II.

Ст. М. Мијатовић Реч две о учитељским свађама.

Милош Попара — Увод у бројни низ од 1—100 (из методике рачунске наставе).

Љуб. З. Недељковић — Општи земаљски конгрес за народно образовање у

Москви.

Влад. С. Вемић — Учитељске резолуције од 4. фебруара.

Оцене и прикази

Белешке

Листак